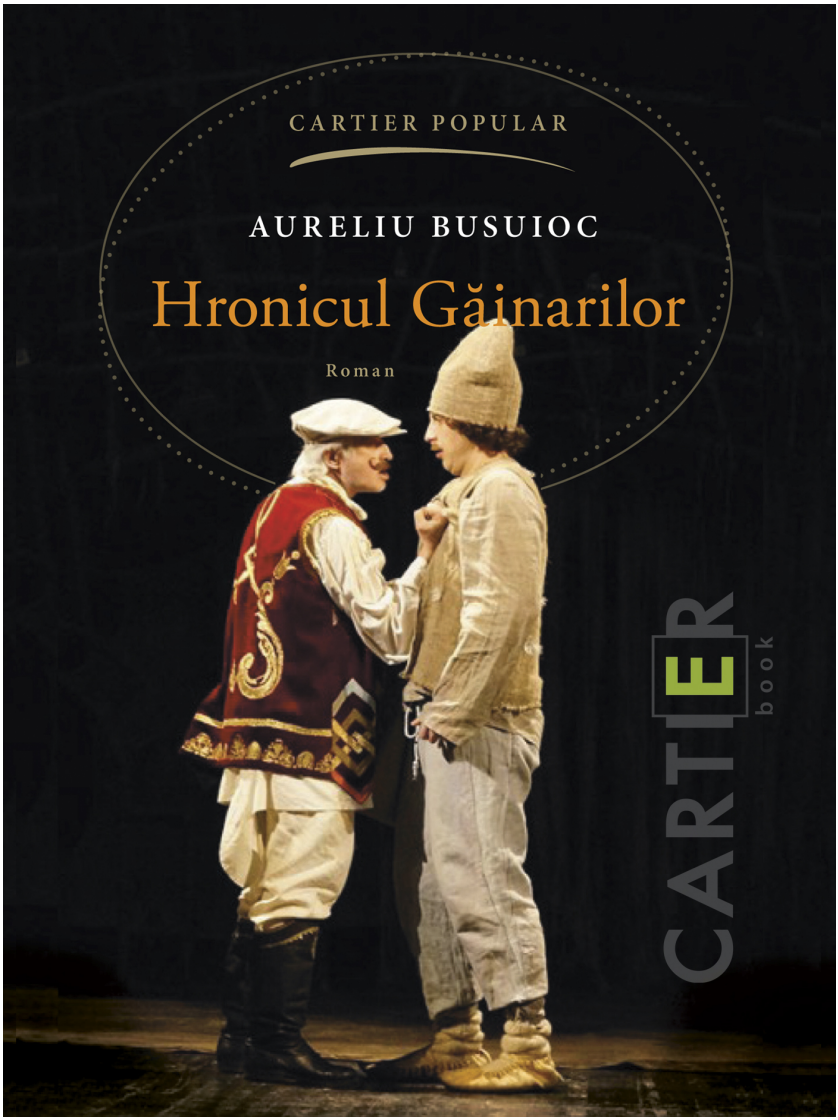
CARTIER POPULAR
AURELIU BUSUIOC
Hronicul Găinarilor
Roman
CARTIER book

Aureliu Busuioc

Hronicul Găinarilor

Aureliu Busuioc (1928, Cobâlca, azi Codreanca, județul Orhei – 2012, Chișinău), scriitor român. Își ia bacalaureatul la Colegiul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara. Urmează Școala Militară de Ofițeri Activi de Transmisiuni din Sibiu, pe care, în timpul examenelor de absolvire (1949), o părăsește, pentru a se alătura familiei, obligată de autoritățile sovietice de ocupație să se „repatrieze”. Se află în lagărul sovietic de filtrare de la Sighet (1949-1950). Este depanator-radio la un atelier din Chișinău, student la Institutul Pedagogic din Chișinău, apoi redactor la Editura de Stat. În 1955 debutează editorial cu placheta de poezii umoristice *Prafuri amare* și cu cartea pentru copii *La pădure*. Lucrează în presa timpului. Îi apar volumele de versuri *Piatra de încercare*, *Firicel de floare rară*, *Dor*, *Poezii*. În 1966 publică romanul *Singur în fața dragostei*. În 1969, la Teatrul *Luceafărul* din Chișinău îi este montată piesa *Radu Ștefan, întâiul și ultimul*, interzisă de autorități după câteva reprezentații. În 1973 îi apare romanul *Unchiul din Paris*, tradus peste un an în rusă, germană (trei ediții), slovacă, bulgară ș.a. În 1986 îi apare romanul *Local – ploi de scurtă durată*. Laureat al Premiului Național (1996). În ultimii 15 ani, publică romanele *Lătrând la lună* (1997), *Pactizând cu diavolul* (1999), *Spune-mi Gioni!* (2003), *Hronicul Găinarilor* (2006), *Și a fost noapte…* (2012).

„Aureliu Busuioc merge la vânătoare nu ca Mihail Sadoveanu, ci ca Eugen Negrici. Îndeplineşte lucid şi sceptic ritualurile plăcerii. Propriul său scris şi-l priveşte cu scepticism… Raționalismul incoruptibil, spiritul de observație mereu activ, curajul de a regândi adevărurile aflate în circulație, distanța ironică față de scris, ca şi o anumită nesupunere calmă, de om de bună condiție, față de orice constrângere, la care se adaugă vasta cultură literară şi plăcerea jocului, fac din Aureliu Busuioc un prozator sigur pe el şi rafinat.”

Alex. Ștefănescu

CARTIER
Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
Cartier Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md
Suport juridic: Efrim, Roșca și Asociații
www.cartier.md

Cărțile Cartier *pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.*
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble și www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER
Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.
E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 022 24 10 00.
E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi Cartea prin poștă
CODEX 2000, Str. Toamnei nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România
Tel./fax: (021) 210 80 51
E-mail: romania@cartier.md
www.cartier.md
Taxele poștale sunt suportate de editură. Plata se face ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier Popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lectori: Em. Galaicu-Păun, Valentin Guțu, Dorin Onofrei
Cooperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Credit fotografic: Roman Râbaliov
Design/tehnoredactare: Mircea Cojocaru
Prepress: Editura Cartier

Aureliu Busuioc
Hronicul Găinarilor
Ediția a IV-a, ebook, februarie 2016

© 2016, 2012, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Busuioc, Aureliu.
Hronicul Găinarilor ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic: Roman/Aureliu Busuioc;
cop.: Vitalie Coroban. – Ed. a 4-a. – Chișinău: Cartier, 2016. – 115 p. –
(Colecția „Cartier ebook”, ISBN 978-9975-79-909-6).
E-book.
1 disc optic (CD-ROM): sd., col.; în container, 13 x 13 cm.
Cerinţe de sistem: Windows 98/2000/XP, 64 Mb hard, E-Pub
ISBN 978-9975-86-061-1.
821.135.1(478)-31
B 96

Aureliu Busuioc

Hronicul Găinarilor
ivit lumii de către domnia mea Aureliu Busuioc, grămătic

Roman

Ediția a IV-a

CARTIER book

Cartea întâi

1

La treisprezece ani împliniți ai secolului XIX, satul Găinari, comuna Roșcoveți, de fapt, cătunul cu acest nume, o așezare anapoda cu vreo cinci-șase bordeie, dintre care numai două mai puțin becisnice, nu avea rădăcini adânci ca să poată fi căutate și, mai cu seamă, descoperite prin cronici îngălbenite de vreme. Mai mult: răsărise pe vremea războaielor și împăcărilor dintre ruși și turci dintr-o sămânță aruncată întâmplător într-o văiugă strivită între două dealuri întinse, populate de dropii și potârnichi și acoperite doar de netrebnica și trufașa colilie.

Sămânța avea nume omenesc, își zicea Panteleu Avădanei, pe atunci încă locuitor al Roșcoveților, și fusese aruncată întâmplător, pentru că abia la cinci ani de la fuga nevesti-sii, Rada, cu un țigan din geambași, când începuseră să dispară misterios și periodic orătăniile din bătăturile gospodarilor, niște copleși descoperiseră în dosul casei lui o groapă comună bine mascată, plină de penele, clonțurile și scurmușele boghetelor și moțatelor pierdute în atâta amar de ani.

După afrontul soației, Panteleu, ori că de rușine, ori că de durere, își făcea veacul mai ales la crâșmă, așa că roșcoveșenilor nici prin cap să le treacă bănuiala că un consătean de-al lor, care-și bea cu silință mințile, ar fi fost în stare de unul singur să-și practice cu asemenea insistență meseria secretă și, la început, s-au minunat de măiestria omului care i-a dus de nas cinci ani încheiați. Apoi, în mulțimea de păgubiți, s-au găsit doi justițiari ce nu și-au jelit organele olfactive și, coborând în groapă, s-au pus pe numărat ciocurile, ca fiind elementele cele mai rezistente la putrefacție. Dar, ajunși cu numărătoarea la vreo trei sute, au sărit ca din pușcă pe pământ, au cerut licoare contra amețelii și, venindu-și în fire, au hotărât să pornească judecata.

Roșcoveșenii nu erau oameni setoși de sânge. Strigați la oaste, preferau să-și ascundă iubirea de pace prin hățișurile pădurilor din împrejurimi. Mai mult: și faptul că, puși în fața flagrantului cu orătăniile, nu se repeziseră imediat să-l linșeze pe vinovat constituie un argument serios pentru cele afirmate mai sus, dar de simțul acut al proprietății nu erau lipsiți și o asemenea provocare nu putea fi trecută cu vederea sau iertată.

„Să-l spânzurăm!”, fu verdictul strigat în unanimitate de mulțimea înghesuită în jalnica bătătură a hoțului de găini.

Panteleu, care stătea nici viu, nici mort rezemat de prispa înaltă, privind tâmp la gloata în care se putea observa și un număr impresionant de tovarăși de pahar, acum însă și ei strigători ai sentinței, făcu, în sfârșit, o mișcare ce ar fi putut fi luată la fel de bine ca o încercare de a cădea în genunchi, precum și ca o tentativă de fugă.

Cei doi justițiari îl prinseră imediat din ambele părți:

— Șezi binișor! îl îndemnară ei. Ori ți-i poftă să te facă lumea fărâme?

Mulțimea însă nu se putea ogoi:

„La știreang cu găinarul!”

Panteleu reuși, în cele din urmă, să cadă în genunchi:

— Oameni buni, șopti el cu gura uscată de spaima morții. Fraților… Mă rog…

Dar vorba i se pierdu pe loc în urletele gospodinelor, care veniseră înarmate cu făcălețe, cu tigăi și cu alte arme potrivite puterilor părții femeiești:

— La știreang, știreangul! Necuratul ți-i frate!

Unul dintre justițiari, care se dovedise a fi și mâna dreaptă a vornicului satului, ridică brațele și mulțimea, cam temătoare de putere, tăcu.

— Eu unul așa cred: pentru faptele lui și spânzurătoarea-i puțină…

— Așa-i, așa-i, încuviințară păgubiții.

— Să-l închidem în casă și să-i dăm foc! strigă cât o țineau băierile o zdrahoancă, agitând în aer un țăpoi de care atârna neștiut de ce un scutec de tort.

— Bine-i și cum zice muierea, numai că…

Ajutorul vornicului făcu o pauză lungă. Mulțimea îl aștepta în tăcere să-și mântuie gândul:

— Numai că iaca buba: turcii taie mâna pentru furtișag, așa-i scrisă legea lor. Legea noastră spune că pentru hoție să se dea vergi și să se poarte lotrul cu dărăbănica prin fața lumii, ca să-și strige singur vina… Și numai pentru moarte – moarte să se dea! Bine, îl spânzurăm ori îl ardem. Și ajunge vestea la isprăvnicie… Câte capete au să cadă pentru că am pedepsit fără voia puterii un pârlit de găinar?

Prin mulțime trecu un murmur surd de nemulțumire.

— Poate să-l omenim cumva, să-i dăm niște daruri? chicoti un omulean din cei mai în fața gloatei.

— Dară spânzură-l tu, viteazule! Hai!

Omuleanul se retrase ușurel în mulțime.

— Lăsați șaga, făcu cel de al doilea justițiar. Îl legăm și-l ducem burduf la isprăvnicie, la județ!

— Și acolo să-i dea câteva vergi la cur și drum bun? Iar noi să rămânem cu paguba?…

— Apoi asta-i cam așa, făcu ajutorul vornicului. Vrem, nu vrem, cu paguba rămânem, de unde să scoți o para chioară din hahalera asta? Prinde orbul, scoate-i ochii! Dar inima trebuie să ne-o răcorim…

Înțelegând că hopul cel mai greu trecuse, Panteleu începu să prindă culoare la față. Nu mai tremura, deși în ochi i se mai putea citi groaza de bătaia ce avea numaidecât să urmeze.

— Câte găini ai furat, ticălosule? îl luă din scurt cel de-al doilea iubitor de dreptate, apucându-l de coamă și ridicându-l în picioare. Nu te aud!

— Nu știu…, șopti Panteleu.

— Dar oasele? Unde-s oscioarele moțatelor mele, blestematule? Că în groapă nu-s!

Panteleu întoarse capul spre dărăpănătura de șopron, unde stătea legat cu un curmei un zăvod flocos și murdar, mai mult mirat decât speriat de mulțimea adunată în bătătură.

Prinzând privirea stăpânului, javra se ridică în picioare și începu

să dea din coadă.

— Ia te uită, bată-l Dumnezeu să-l bată, diavolul! Copiii mei se culcau flămânzi, da el își hrănea jigodia cu găini! strigă zdrahoanca. Iate-l ce gras îi!…

— Să-l punem să crape tot ce-a strâns în groapă! strigă omuleanul, acum din mijlocul gloatei.

— Adică rămânem cu paguba…, constată ajutorul vornicului. Îl ducem la isprăvnicie.

— Ba eu zic așa…, ieși în față um bătrân îmbrăcat într-un suman curățel, cu niște plete sure, bogate, care-i acopereau umerii. Iacă ce zic eu…

Toate privirile se îndreptară spre vorbitor. Cum perspectiva unei despăgubiri era vădit nulă din cauza insolvabilității ticălosului, iar spectacolul compensator, adică înălțarea în știreang a celui ce ținuse în șah o așezare întreagă timp de cinci ani, nu putea fi realizat, oamenii se simțeau cel puțin frustrați, așa că își ciuliră plini de speranță urechile la vorbele bătrânului ce părea să se bucure de stima consătenilor.

— Iaca ce zic eu, făcu bătrânul. Îi tragem o bătaie bună, îl ungem cu dohot și-i facem vânt din sat. Să uite drumul înapoi în vecii vecilor!

— Bravo! izbucni mulțimea. Și să-l tăvălim prin penele jertfelor nevinovate!

— Ca pe-o mireasă curvă!

— Și să-i dărâmăm casa! Nici amintirea lui să nu pută!

Peste câteva clipe, în mijlocul curții apăru o capră de tâmplărie. Vreo patru săteni mai voinici îl umflară pe găinarul care se zbătea de mama focului, strigând vorbe de iertare, și-l legară de capră cu fața în jos. Îi smulseră ițarii, dezgolindu-i șalele și bucile, și, neștiut de unde, alături de masa de lemn apăru pe loc și o grămadă de nuielușe de lozie, cât să împletești vreo cinci panere.

— Care începe? întrebă ajutorul vornicului.

Și, fără să mai aștepte răspuns, apucă din grămadă o vergea mai grosuță, o făcu să șuiere de vreo câteva ori prin aer, apoi o repezi peste fesele rotunjoare ale lui Panteleu:

— Unsprezece găini mi-ai crăpat, tâlharule!

Urletele lui Panteleu păreau covițăitul de moarte al unui godac înjunghiat. Câteva muieri mai inimoase ieșiră din curte crucindu-se. Dar bărbații se înghesuiau la rând, lovind și strigând suduieli din cele mai alese. S-ar fi părut că e o întrecere de flăcăi la dat cu îmblăciul în snopii de secară.

Curând Panteleu încetă să mai țipe și, când veni rândul bătrânului, acesta frânse în mâini nuiaua:

— Gata. Basta, că vine moartea… Ia uitați-vă, a dat sângele și nici nu mai înțelegi unde-s șalele, unde-i curul… Dați încoace dohotul!…

Cineva îi întinse o merță din coajă de tei plină rasă cu unsoarea neagră.

Bătrânul se aplecă și își rezemă urechea de spata stângă a găinarului.

— Suflă, slavă Domnului. Și inima-i bate…

Apoi luă pe-o surcică din unsoarea puturoasă și începu s-o întindă ușurel pe spatele păcătosului.

Vreo doi flăcăi îi dezlegară furului mâinile și picioarele.

— Întoarceți-l cu fața în sus, zise bătrânul.

Flăcăii îl întoarseră.

— Ia uitați-vă, oameni buni, ce melestiu are! strigă uluită o muiere ce se afla mai aproape de eșafodul improvizat.

Bărbatul de alături, se vede că omul femeii, o apucă de cot:

— Mergi tot amu acasă, cățeaua naibii! Moare un om, dar ea tot la pulă se gândește!…

Bătrânul acoperi cu păcură pieptul și pântecele lui Panteleu, apoi ceru o vadră de apă.

— Săltați-l în cur, porunci el.

Flăcăii se executară și moșul repezi cu putere apa din vadră în fața nenorocitului.

Panteleu deschise ochii cu greu. Nu părea să înțeleagă ori să simtă ceva.

Apoi…

Multă vreme apoi s-au contrat roșcovețenii a ce semăna urletul găinarului. Că nu semăna a urlet omenesc – cu asta se învoiau toți. Dar în rest – nu. Unii credeau că urletul fusese unul de bucurie

nebună că mai trăiește; alții, și cei mai mulți, că așa trebuie să urle un lup bătrân, rănit de moarte, cu atât mai mult cu cât, odată cu stăpânul, prinse a scheuna și jigodia legată lângă șopron. Adevărul nu se va ști niciodată. Dar fapt e că în sat rămase o vorbă, folosită adesea de bărbații mai inimoși când încercau să bage mințile în capetele muierilor îndărătnice:

— Ce urli, fa nebuno, că nu ești Panteleu!

Țoalele și așternutul abia făceau o bocceluță, pe care o nevastă mai grijulie o depuse lângă găinar.

Casa lotrului fu dărâmată repede. De altfel, nici nu era nevoie de mare efort. Trei voinici au culcat-o la pământ numai cu umerii, același lucru l-au făcut cu șopronul și, după ce s-a așezat colbul, numai stuful acoperișului, ce-și mai păstrase cumva forma, trăda locul unui fost cămin.

— Iate, măi! făcu un flăcău. Nicio icoană. Nicio grindă! Mare gospodar…

Foc n-au pus de teamă că era vreme cam uscată.

Panteleu își tăiase de la o vreme urletul, gemea surd și tot încerca de se poate ține pe picioare. În cele din urmă, reuși.

Mulțumită de cele văzute și auzite, lumea începu să se împrăștie. Curând nu mai rămaseră în curte decât cei doi conducători ai execuției, bătrânul samaritean și câțiva copii.

— Ei, lotrule, zise într-un târziu bătrânul, ia fă zece pași!

Panteleu porni să pășească, scâncind și schimonosindu-se.

— Ai putere destulă, constată moșul, ți-a prins bine carnea de găină. Acuma umflă-ți boarfele și să ne luăm rămas-bun. Încolo, cum a vrea Domnul: ori trăiești, ori mori… Hai!

Panteleu săltă cu greu bocceluța, făcu doi pași și se opri:

— Să spuneți la oameni că mă închin de iertare… Dacă o fi și-oi scăpa cu zile, am să mă răsplătesc…

— Hai, valea! făcu ajutorul vornicului, împungându-l cu un capăt de nuia. Mai cu viață, mă tem că în altă parte totuna te așteaptă juvățul…

— Ba să mi se usuce…, mârâi găinarul și căzu într-un genunchi. Stătu așa o clipă ca străpuns de mare durere, apoi se ridică. Câinele… Lăsați-mă să iau câinele… Fiți buni… Că viață de câine

ne așteaptă pe amândoi…

Bătrânul apucă javra de floacele murdare și dădu să-l dezlege de la gât.

— Nu, nu! strigă speriat Panteleu. Dezleagă-l de la țăruș și ține-l, altfel fuge…

— Poate-ar face mai bine să fugă, ce-i vinovat dobitocul? mormăi moșul, dar întinse lotrului capătul curmeiului…

La poartă, adică la locul unde au gospodăriile oamenilor poarta, Panteleu se întoarse cu fața la cei ce-l executaseră:

— Apoi mă rog de iertare și rămâneți cu bine!

— Nu uita, ticălosule, făcu ajutorul vornicului. La vale, până la râpă. Și pe buza râpei tot înainte. Și atâta ne-am văzut!…

N-au fost martori să-l vadă pe Panteleu părăsind satul. Doar copiii ce l-au însoțit de la depărtare până la râpă tot povesteau cum acesta a coborât cu opinteli și gemând în surpătura tăiată de șuvoaie, cum și-a oblojit spinarea și dosul cu frunze de brusture și tot încerca să-și îmbie câinele să-i lingă rănile, iar acesta întorcea capul în altă parte de putoarea păcurii…

Și atât.

Lungă vreme nu s-a mai auzit de găinar.

2

Atoateștiutorul meu cititor, ajuns cu răbdare până la acest punct doi, stă în momentul de față la îndoială: să continue lectura? S-o lase baltă? Mare pleașcă, istoria unui sat, de fapt – cătun, ajuns în două sute de ani până la numărul cinci-șase cu gospodăriile! Spanac pe varză! Grozavă „ab urbe condita”!

Și totuși îl rog frumos să continue. Pentru că are dreptate numai parțial. În rest – va putea citi pentru prima oară o relatare veridică, aproape un reportaj despre felul și împrejurările în care a luat naștere o veche așezare umană. E vorba de ceva unic în literatura istorică mondială!

Într-adevăr, ce știm noi despre, să zicem, orașul nostru? Data când a fost pomenit pentru prima oară în letopisețe. Și atât. Mai departe – se inventează o legendă privitoare la denumire (în cazul nostru, un peceneg sau alt ungurean care își împrejmuiește o chișlă nouă!), se scad două-trei sute de ani din cel al pomenirii în document, ca să arate totul mai vechi, se născocește o stemă (în cazul nostru, un izvor bătând din piatră și semănând mai degrabă cu organul prin care o vacă elimină produsul rinichilor!) – și dă-i înainte: hramul orașului, beție generală, entuziasm debordant, diplomă de cetățean de onoare unui descendent improvizat al pecenegului cu stâna…

Sau să luăm București. Ciobanul Bucur. Un personaj tot atât de real ca și Aeneas, fiul Afroditei (sic!) și al lui Anchises (?!), care a întemeiat… Hai, lăsați-mă! Legende, legende… L-a văzut cineva pe acest Bucur? I-a descris vreo cronică înfățișarea? Virgiliu a avut cel puțin bunul-simț să ni-l prezinte în toate amănuntele anatomice pe inexistentul prinț troian, și zic inexistentul pentru că azi se poate dovedi științific că dintr-o zeiță inventată nu se putea naște un bărbat în toată firea! Legendă! Ficțiune! Din care motiv putem pune

la îndoială însăși intemeierea unei familii sănătoase, recte Aeneas-Lavinia, cu atât mai mult a Romei!…

Parisul! Lutetia… Dar unde, de unde luăm numele galului sau galezului care a bătut primul țăruș ori a uns cu mortar prima piatră pe *Île de la Cité*, ca să dea naștere orașului ce ne trimite azi în R. Moldova Alianța Franceză? Legende, invenții…

Pe când Găinarii…

Iată-l aproape viu, târându-se în lungul râpei și oblojindu-și din când în când spatele-gios și șalele cu foi de brusture și de pătlagină, însoțit de dulăul murdar și credincios, care trebuie ținut din scurt ca să nu fugă (știe el unde!), iată-l, zic, pe Panteleu Avădanei, cel care în anul de la Christos una mie opt sute doisprezece, în ziua de vineri de după Paștele Blajinilor va îmbogăți harta Europei cu o nouă așezare, ce va purta cu mândrie numele ingratei lui meserii…

Nici vorbă de legendă sau născocire – totul săvârșit cu martori oculari, totul păstrat cu sfințenie în memoria contemporanilor și urmașilor, deși, în lipsa prezenței unui Costin sau Neculce, nu s-a inserat nimic în letopisețele vremii…

Și încă una: amețit de pe băncile școlii de rigidul Ureche și îmbrobodit de romanticul Neculce cu ale lui „O samă…”, cititorul mai săritor la paiul vecinului decât la bârna proprie poate găsi în lucrarea de față unele momente de pastișă sau chiar de plagiat! Mă grăbesc să-i sting nobila indignare de la bun început: totul e făcut cu bună știință, mobilul acestei riscante întreprinderi nu a fost altul decât acela de a da, în lipsa unor cronici latine sau slavone, oarecare virtuală patină sărăcuței relatări prezente. Altfel cum s-ar putea înțelege și chiar aproba – în veacul nostru împănat cu compasiune, umanism și vegheat de o justiție echidistantă – unele scene demne mai degrabă de un Far West decât de centrul Europei?!…

3

Iar între timp Panteleu încerca din răsputeri și fără prea mare succes să pună cât mai multă distanță între persoana proprie și satul în care huzurise. Scăpat de spaima că mulțimea înfierbântată ar fi putut să nu ia în seamă legile țării și să-i pună juvățul la gât, abia acum începea să simtă că nuielele primite nu erau chiar un dar al Domnului. Legă javra de o tufă, își făcu larg o cruce și se întinse pe spate în firicelul de apă ce curgea liniștit pe fundul râpei. Apa rece ca gheața, care cobora de la cele trei izvoare din celălalt capăt al satului, îi stinse pe-o clipă arsurile, dar, de cum se ridică, durerile îl luară și mai tare.

„Ia, grijania mă-sii, nici măcar dohotul nu se spală!”, se gândi el suspinând.

Desfăcu bocceluța, scoase din grămăjoara de boarfe cămășoiul de tort în tort, era haina lui de duminici, și îl îmbrăcă peste cap. Urlă de parcă i-ar fi tras cineva grebla pe spate. Nu mai riscă să-și îmbrace și cioarecii. Se mulțumi să-și arunce pe spate țolul cu care se învelea în lungile nopți de iarnă și să-și strecoare sub cămășoi alte foi de brusture. Încercă să escaladeze malul, ca să-și urmeze drumul pe pământ neted, dar puterile nu-l ajutară. Continuă să înainteze anevoie din piatră în piatră, din când în când lunecând pe calupurile de humă cenușie. Îl ardeau nu numai pielea și carnea, izbiturile nuielelor îi ajunseseră și rărunchii, simțea cum îl trag spre pământ măruntaiele, iar când se opri pentru nevoie, văzu că se pișă cu sânge. Dar nu se opri. Știa vreo doi consăteni care nu s-ar sfii să-l ajungă din urmă și să-i facă felul. Mai ales gândul la ei îl făcea să miște cât mai repede picioarele ce-i tremurau vargă.

Era o primăvară secetoasă și cam întârziată, zilele se lungeau văzând cu ochii, dar cu chindiile ce se lăsau în râpă se făcea tot mai întuneric și trebuia să urce pe mal, altfel îl puteau lăsa și ultimele

puteri, iar asta ar fi însemnat sfârșitul.

Ajuns la locul unde un stei uriaș obligase râpa să cotească, înțelese că n-a făcut cine știe ce drum, poate vreo trei kilometri. Dar își mai aminti că în spatele stâncii apele ce veneau din deal pe vreme de ploaie săpau an de an un început de altă râpă. Era mai puțin priporoasă și ar fi putut s-o urce… Însă, chiar în clipa când punea piciorul pe temelia steiului ca să-l înconjoare, pe firul apei, înotând grăbit, se arătară vreo cinci rațe. Panteleu n-ar fi fost în stare niciodată să spună lămurit cum a fost treaba, cum s-a putut îndoi din șale să se aplece fără să-l curme durerea, cum a apucat rața din fruntea șirului, cum i-a sucit dintr-o mișcare gâtul și i-a băgat capul sub aripă, cum a împins-o în boccea, unde mai avea un cojocel peticit, o jumătate de blană de oaie și o oală (în care fierbea găinile!) – cum a reușit să se gândească în același timp că vine repede noaptea dacă se întorc acasă orătăniile acestea lacome, pentru că, tocmai când dădea să se îndrepte, trupul supus nenorocitului de supliciu îl trădă. Să fi fost pârâiașul cu o palmă mai adânc, nu ar mai fi răsărit pe globul pământesc așezarea cu numele de ocară „Găinari”. N-ar fi putut spune cum a ajuns ud leoarcă pe iarba bogată ce însoțea malul în tot lungul, poate doar cum a deschis pe-o clipă ochii, ca în clipa următoare să-i închidă pentru a se prăvăli cu fața în jos într-un hău fără sfârșit…

4

Deși lăcașul sfânt al Roșcoveților purta hramul cuvioasei Parascheva, roșcovețenii evitau să dea acest nume nou-născutelor. Pricina era una și simplă: Parascheva de lângă izvoare, curva, farmazoana și doftoroaia satului, o țigancă (deși ea nu-și recunoștea etnia!) de vreo treizeci și mai bine de ani, frumoasă foc și al naibii rea de muscă.

De vreo cincisprezece ani, de când neștiut cum și de unde se aciuase la bătrâna doftoroaie Răsura (care în scurtă vreme se și stinse, înainte de a lămuri obștea ce-i și cine-i nou-venita), satul se despărțea în două de cum dădea primăvara. Pricina era, firește, Parascheva de lângă izvoare…

O jumătate din gospodine cereau excomunicarea imediată și definitivă a curvei, socotind astfel că bărbații nu vor mai întârzia nopțile pe dealuri sau cine mai știe pe unde, cealaltă jumătate se punea cu toate puterile contra, de cum își amintea că, fără ajutorul farmazoanei, cu buruienile și fierturile ei, nu și-ar mai fi scos copiii din iarnă.

Gospodarii, din motive lesne de înțeles, erau mai rezervați. Unii cu gândul la ce-a fost, alții cu gândul la ce-ar putea fi, la toate buclucurile provocate de soațele mai posesive și mai rele de gură alegeau poziția neutralității sau cel mult a lui „da” și „nu”, dar ambele cu jumătate de gură. Cât despre flăcăi!… Cuvântul lor, deși nu avea greutate în adunările obștești, în cazul dat biruia. Cei care luau deciziile în asemenea pricini intuiau, dacă nu chiar știau, că fără o Paraschevă multe nenorociri se puteau abate asupra vieții în viitoarele familii: un inițiat face cât trei papă-lapte…

Oricum, cu toate că nu putuse scăpa în acest răstimp de câteva păruieli, învățătoarea flăcăilor și prietena de câteva clipe a bărbaților continua să-și practice meseriile cu tragere de inimă, spre

mulțumirea unora și invidia (de ce să nu spunem lucrurilor pe nume?) altora.

Și-apoi cine știa mai bine decât ea graiul naturii, cutremurătoarea dărnicie a trupului de femeie și felul în care trebuie să-l dăruiești? Cine știa mai bine când și cum să strângă buruiana trebuincioasă la cutare și cutare lingoare, să sape mai iscusit și mai la vreme rădăcina dătătoare de vigoare și sănătate?

Astfel, nimic de mirare că vinerea de după Paștele Blajinilor o prinsese pe Dealul Luminăției Sale, cum numiseră oamenii știutori întinsul acela înclinat și nesfârșit la poalele căruia zăcea în adâncă uitare Panteleu Avădanei, jertfa spurcatului obicei de a pune mâna pe ce nu este al lui…

De data aceasta căuta sculățel, un fel de pătrunjel uriaș și sălbatic, o buruiană foarte mofturoasă, care-ți dă răgaz mai puțin de-o săptămână ca s-o scoți, pentru a te răsplăti cu darul pe care-l avea de la Cel de Sus. Și să fi fost numai atâta – vremea. Dar mai avea rădăcina și apucătura de a-și alege cele mai tăinuite locuri în care să-și facă veacul. Așa că abia spre chindii izbutise farmazoana să-i dea de urmă. O dureau picioarele de umblet prin pripoare și îi amorțiseră degetele de atâta scormonit în adâncul țelinii: ferească sfântul să atingi planta cu fierul! Dar ducea la piept, învelit într-un șervet curat, leacul cel vrăjit, promis la doi flăcăi pe care natura îi cam obijduise cu vlaga bărbătească și care o priveau trist-întrebător ori de câte ori o întâlneau.

— Sculățelul, băieții mei, sculățelul are să vă facă bărbați! Și atunci să vedeți voi cine-i Parascheva! Numai să treacă Paștele.

Dar nici ea, vrăjitoarea, doftoroaia, știutoarea tuturor farmecelor, nu bănuia ce-i ținea tăinuit soarta în clipa când era cât pe ce să calce pe trupul vărgat de nuiele și mirosind a dohot… Plecată în căutarea sculățelului cu noaptea în cap, n-avea cum să știe femeia despre evenimentele zilei. Se aplecă asupra trupului ce zăcea cu o parte a feței în glod și, la lumina tot mai puțină a chindiilor, îl prinse de umeri, îl întoarse pe spate și îl recunoscu pe Panteleu.

„Aracan de mine! se gândi. Nu i-a fost dat să moară ca oamenii, bețivanul!”

Dar beţivanul icni o dată lung şi crăpă ochii.

Abia atunci observă Parascheva că omul ţinea strâns în palmă un curmei de funie, la capătul căruia stătea întins şi nemişcat un dulău flocos, murdar şi tăcut.

— Cum ai ajuns aici, omule? întrebă ea. Cine te-a potrivit aşa?

Panteleu nu-i răspunse. Gemu ca o vită răpusă de talan şi se prăbuşi iarăşi în neştire.

— Ei, ei, Panteleu, strigă Parascheva, nu muri, că nu te las!

Farmazoana era om de acţiune şi viaţa o învăţase să nu cedeze în faţa aparenţelor. Nu era nevoie de prea multă ştiinţă ca să înţelegi ce însemnau vârcile de pe spinarea găinarului, mai avusese ea vreo trei clienţi cu aceeaşi boală, iar prezenţa păcurii, fiind vorba de un bărbat, dezvelea şi pricina. Vasăzică, nu avea niciun rost să dea fuga după ajutor: nu l-ar fi primit. Aşa că legă coteiul de nişte buruieni, întinse pe iarbă ţolul şi, mai icnind, mai opintindu-se, aduse pătimitul pe velinţă, îl potrivi pe-o coastă şi-l trase la umbra unui tufar uriaş de curul-boului.

Panteleu gemea din când în când.

„Simte durerea, hotărî Parascheva. Vasăzică, poate scăpa. Dacă nu era dohotul…”

Desfăcu bocceaua să mai afle ceva de căldură şi sub jumătatea de blană găsi raţa. Mai trăia! Pasărea măcăi o dată să se audă şi în sat şi se repezi să fugă.

„S-a găsit şi un suflet bun, îşi zise femeia. I-a pus şi mâncare…”

Panteleu avea fierbinţeală. Parascheva aduse apă în oala pe care-o găsise în bocceluţă, îl stropi pe faţă şi-i udă buzele uscate. Dădu să bea şi câinelui, care linchi pe săturate, dând din coadă.

— Bei şi tu, potaie, ca şi stăpânul, zâmbi farmazoana.

Stăpânul deschise iar ochii şi gemu, de parcă ar fi vrut să spună ceva.

— Panteleu, stai aşa cum stai, să nu pleci. Într-un picior mă întorc. Am să-ţi aduc leacuri.

Curva îi zări, în sfârşit, mădularul, care-o uimise pe muierea de la judecată. Îl privi parcă speriată, chicoti şi îl clătină cu degetul:

— Oho! Acuma chiar să ştii că te pun pe picioare! Aşa bogăţie…

Sări şi o luă la fugă spre sat de parcă nu călcase atâta drum.

Strigă peste umăr la câine:

— Ai grijă de stăpân, că te omor!

5

Răbdătorul, dar și curiosul cititor al acestor (nu mai țin minte cum le zicea Creangă, probabil: fleacuri), hai, al acestor fleacuri, a observat, desigur, că în proza zilelor noastre se evită un milion de amănunte ale prozei de odinioară, cum ar fi descrierea așezată (de obicei, poetică sau realist sumbră!) a locurilor: personajul merge (pe drum? pe alături?), dă năvală (în casă, în curte, la bar?) și intră direct în subiect. Cel mult – o comparație neobligatorie: „se așează pe nisip ca și Santiago al lui Hemingway". Dacă totuși, ca să dea de înțeles că totul se petrece în mediul rural, nu mai scrie: „o vacă singuratică, răspândind în jur un miros îmbătător de lapte proaspăt, păștea iarbă verde, rupând-o cu buzele ei moi și umede", găsește suficient să arunce: „lângă sat se nutrea un animal". Ca să nu mai vorbesc de portretele eroilor și eroinelor. Eroul: „un bărbat". Slab? Gras? Înalt? Scund? Frumos? Slut? „Un bărbat". Și atât. Și, dimpotrivă, în loc de: „el intră în magazin și cumpără un inel", citești: „el păși pragul buticului *Eldorado* de pe bulevardul Cairo, colț cu Splaiul Neutralității, și fu întâmpinat imediat de un tânăr vânzător, era sigur că se numea Eduard, dar acesta se înclină respectuos și zise: «Sunt managerul acestui select magazin, mă numesc Vasile și aș putea să vă propun…»", amănunte de prisos, pentru că în tot restul narațiunii nu va mai apărea nici Vasile și nici eroul bărbat… La fel și inelul… Eroinele nu mai sunt nici pe departe centrul vital al unei nuvele, nu ți le poți imagina, cu respirația tăiată, nu se apelează la niciunul din parametrii obligatorii ai unei descrieri care să le dea credibilitate, ci: „Domnișoarele erau dornice de discuții fine și eu mă gândeam că ele poartă sub fuste aceleași… (mă jenez să reproduc denumirea populară – „p…zde" – a organelor!) ca și eroinele lui Turgheniev…".

Ce ziceți?

O, nu! Departe de mine gândul să condamn stilul prozei contemporane, nicio literatură nu poate progresa fără mișcare înainte, atâta doar că în perioada de coagulare și sedimentare a suspensiei din care naște orice curent sau direcție se mai și exagerează (sau ni se pare nouă, celor mai rămași de timp, că ar fi așa!). Salut din plin implicarea străzii, adică a vulgului, în procesul literar, democratizarea scriiturii, evitarea categorică a fățărniciei de dragul, chipurile, protejării moralei.

Care morală, domnule, ce „licențios" în acest ev al terorismului? Cum să luneci pe poante pe pământul acesta îmbibat de sânge omenesc? Admit și chiar admir proza aseasta care n-are timp de mănuși aruncate ca provocare când sunt mult mai la îndemână ciomagul sau bomba artizanală! Ah, exemplul clasicilor? Dar nu mai este clasic, să zicem, inocentul Zola, care a frecventat toate bordelurile Parisului, ce-i drept, cu carnețelul de notițe în mână, nu cu prezervativul în buzunar, ratând astfel cununița unui Henry Miller?…

Dar scriu toate acestea nu pentru a aproba sau a dezaproba noua proză, sunt sigur că și fără mine lucrurile merg cum trebuie, în albia lor firească, le scriu pentru a dovedi că sunt un contemporan al propriei vârste, pentru a afirma că nu mă țin de stilul clasic din vocație, ci de nevoie. (Ah, provincialismul acesta mascat cu un nume atât de frumos: epigonism…)

S-a născut, mai bine zis – se naște o nouă așezare pe harta Europei. Ne plângem că abia dibuim geneza unui Berlin sau Babilon, și totul din cauza lipsei de informații. Ar mai fi fost în pâine arheologii dacă s-ar fi îngrijit scribii faraonilor să ne lase papirusuri cu date precise, să nu credem o sută de ani că la moviloiul lui Kheops au lucrat o sută de mii de robi, pe când ultimele descoperiri demonstrează la sigur că autori au fost abia douăzeci de mii de pietrari, și aceia egipteni liberi?

Aș fi nespus de bucuros să scriu ceva despre Dealul Luminăției Sale, pe care topografii țarului l-au considerat drept ultim jalon în calea spre nemurire a ilustrului Potemkin, dar e și aici vorba de o legendă, de născocire.

Puteți să mă condamnați pentru stilul învechit pe care l-am adoptat, dar vreau ca peste ani, când se va scrie istoria (științifică!) a Găinarilor, savanții să aibă pe ce se bizui, chit că vor numi și ei scrisul meu provincial, adică epigonic.

Cinstit vorbind, de dragul adevărului, aș fi apelat și la hexametru, asemenea lui Homer și Virgiliu.

Nu m-a ajuns talentul…

6

Când a intrat în sat vrăjitoarea, noaptea se lăsase din plin, dar pe la multe porți și portițe se mai spuneau vrute și nevrute despre Panteleu. Ascunsă după o tufă de cătină ce spânzura peste gardul unei vecine, Parascheva prinse din zbor miezul tărâșeniei și, de cum o zări una din țațele guralive și le făcu semn celorlalte să tacă, o zbughi în casa bordei unde-și ducea veacul.

Mai întâi, nu uită să ucidă cu un sucitor rădăcina pe care-o ținea la sân, să-i dea drumul într-un ulcior plin cu o licoare numai ei știută și să ascundă vasul în cotruță, la întuneric și răcoare. Apoi se apucă să aleagă lucrurile trebuincioase și să le depună pe o țoală cu care își apăra iarna ușa de năvala vijeliilor. Luă toate învelitorile și țolurile, câteva străchini și linguri, un tăbultocel cu mălai și alte cele. Într-o paporniță aparte aranjă cu grijă câteva olițe și ulcioraşe cu unsori și fierturi, iar într-un hârb de oală turnă toți tăciunii din vatră și-i acoperi binișor cu cenușă multă. Din tindă apucă toporul și hârletul și, cu toate că se apleca sub greutate, trânti ușa cu piciorul și porni fuguța, cercând să ocolească locurile de unde se mai auzea murmur de vorbă. O singură dată nu se putu tăinui ca lumea și o ajunse din urmă strigătul batjocoritor al unei flecare: „Iate, pațachina, târâtura, se duce la treabă! Anico, ia vezi, acasă ți-i omul?” Urmară râsete și, probabil, țipătul de protest al Anicăi, dar Parascheva nu se întârâtă să riposteze cum ar fi făcut-o altcândva.

La marginea satului se opri să-și tragă sufletul, prea se încărcase, dar imaginea spatelui aceluia sfârtecat de nuiele și a făcăleţului gigant o făcură să sară în picioare și nu se mai opri până nu zări tufa de măceș.

La capătul depărtat al văiugii răsărea o lună plină și grasă cât un bostan de plăcinte, luminând bine distins, dar și părelnic împrejurimile.

La vederea Paraschevei, câinele se ridică și se rezemă în coadă, dar nu scoase niciun sunet. Panteleu zăcea așa cum îl lăsase, pe-o coastă, și gemea încetișor. Nu te puteai dumiri dacă își recăpătase cunoștința sau dormea.

Muierea trânti alături tot calabalâcul și prinse să strângă din râpă crengi și rădăcini aduse de ape, acum uscate, și se chinui mult să atâțe un foc până mai mocneau tăciunii. Aruncă javrei un boț de mămăligă rece, pe care potaia îl mirosi lung și, deprinsă cu alte mâncăruri, îl înghiți totuși până la urmă.

Femeia îl înveli pe beteag cu mai tot ce adusese de acasă, încercă să-i dea apă de băut, dar nu reuși decât să-i umezească buzele și, cum nu mai putea să-l ajute cu nimic, întinse veretca alături și se culcă și ea…

Nu-l văzuse la față pe Panteleu decât o dată sau de două ori, și atunci beat, și se minună nespus când îi zări ochii căutând mari în ochii ei și gura mușcându-i gâtul, țâțele tari ca de fecioară, umerii… Vedea, în sfârșit, curva, care primise flăcăi și bărbați nenumărați, că acesta-i omul pe care-l aștepta și i se arătase de atâtea ori în bobi și în fundul ciuturelor cu apă neînceputâ, știa și nu putea crede că vrăjile ei n-au greșit, cum se mai întâmpla uneori să greșească pentru fetele care-i călcau pe ascuns bordeiul în fapt de noapte!

Era aici, mormăia de plăcere, și ea nu-și jelea farmecele ca să-i înmulțească plăcerea…

În sfârșit, amândoi se prăbușiră în osteneala aceea care nu ostenește, care dă mai multă vigoare decât ia.

Parascheva deschise ochii și încremeni: fusese totuși un vis. Încă prin vis bănuia că visează! Alături gemea și își arunca mâinile în lături, tremurând și din când în când mormăind cuvinte neînțelese, găinarul.

Femeia sări arsă, smulse de pe trupul schilodit toate învelitorile, îi pipăi fruntea și înțelese că omul arde și aiurează.

Într-o clipă umplu oala cu apă curată din pârâuț, puse vreascuri peste tăciunii ce mocniseră toată noaptea, de la marginea focului adună toată cenușa și făcu leșie.

Alese din paporniță un burluieș, cu coada unei linguri descleștă dinții lui Panteleu, care încerca slab să se împotrivească, îi turnă pe

gât licoarea din vas, apoi începu să-i spele spatele cu leșia încă destul de fierbinte. Dohotul amestecat cu leșie se scurgea pârâu peste picioarele lui și, încetul cu încetul, se puturã desluși șalele și bucile vătămate. Erau o umflătură generală, pe alocuri, pe unde crăpase pielea, carnea începuse să prindă puroi și Parascheva înțelegea de ce nu mai geme și nu se mai împotrivește omul: nu mai avea cunoștință de multă durere. Dar altcum nu se putea face nimic…

Așteptă să se usuce cât de cât trupul, spălat de bine, de rău, și îi întinse peste rană jumătate din conținutul unei ulcele. Licoarea nu amirosea frumos, dar acoperi putoarea dohotului. Apoi își dezlegă una din cele vreo cinci fuste din material mai ușurel și-l înveli pe beteag, ca să nu-l ia în primire muștele…

Parascheva se trânti pe iarbă, abia mai putea sufla, dar zâmbi mulțumită și zise, adresându-se câinelui:

— De-amu cum o vrea Domnul. Și cum oi vrea eu!

Dar n-avea cine s-o audă: potaia dispăruse. Rosese legătoarea și spălase putina…

7

Cred, adică sunt aproape sigur, că una dintre întrebările pe care și le pune cititorul acestor amatoricești rânduri este următoarea: cine este și de unde vine acest Panteleu? L-am cunoscut abia în momentele grele, când era demascat, apoi executat, și am aflat mult mai multe despre șalele și curul lui decât despre persoana acestuia. Iar persoana în cauză era și ea om, plugar în satul Roșcoveți și cetățean al Țării Moldovei, în partea ce avea să fie luată mai târziu fără știrea și voia lui de către ruși, adică un suflet și un cap de locuitor peste care nu poți trece așa, *en passant*. Părinții lui – Pătru și Catinca Avădanei – erau, de fapt, din părțile Neamțului și nimeriseră în Roșcoveți datorită unor împrejurări cât se poate de uluitoare, care-i musai să fie aduse la cunoștința cititorului curios.

Vorba e că pe la mijlocul celei de a șaptea decade a secolului optsprezece, plăieșul Pătru Avădanei fusese prins în flagrant delict când fura de pe pământurile comisului Oțetea trei vaci și un catâr (pe care îl și călărea când mâna vitele spre munte!) și, pentru că era vorba de o pedeapsă capitală, tocmai era dus cu strajă la pârcălab, singurul care ar fi putut să-l trimită la spânzurătoare.

Și așa a fost să se întâmple că, în același an, ba chiar și în aceleași zile, hanului tătarilor din raiaua Bugeacului i-a venit pohtă de ceva prospătură și a trimis buluc mare în frunte cu fecioru-su, beizadea Hassan, să mai ușureze ținuturile moldovenilor de ceva turme mândre și cornute. Și, dacă s-ar găsi, și de niște public civil, mai cu seamă pentru înnoirea haremului.

Și iar a fost să se întâmple că s-a ciocnit armia de disperați a tătarilor cu cele două străji și cu hoțul de vite pe loc gol, departe de Cetate. Străjile au opus imediat rezistență prin fugă, dar unde să te pui cu iuțeala cailor tătărești, așa că foarte curând unul dintre bravii polițai zăcea sângerând a moarte, al doilea se trezi cu juvățul

la gât, vecin, în aceeași coloană, cu hoțul.

De-a valma cu turmele de oi și harabalele cu provizii, drumul până la hanat ținu cam o lună, câțiva prizonieri rămaseră ciorilor de atâta spaimă și jale, dar Pătru Avădanei rezistă, pentru că tătarii își hrăneau bine prinșii, hanul având nevoie de oameni în toată firea, buni de muncă, și nu de schelete…

Mai pe scurt, Pătru nimeri în armia de robi ai feciorului hanului. Acesta îi prețui curând osârdia și priceperea la lucru și, de la o vreme, îi încredința treburi tot mai complicate, ba îi mai făcea și unele înlesniri.

E lucru bine cunoscut în lumea lotrilor că, pentru cel care știe a fura o vacă, e lucru de nimic să șterpelească cinci oi. Plăieșul avea la activ vreo zece vaci. Și dacă nu s-ar fi nimerit să fie așa bătrân și puturos catârul, nu l-ar mai fi prins în vecii vecilor oamenii lui Oțetea!

S-ar putea spune că huzurea robul Pătru, mâncare avea pe voie, cu băutura însă o ducea rău: nu sunt dați cu vinurile oamenii lui Allah, nu țin pivnițe cu antale asudate de răcoare, altfel le-ar fi găsit el cheia. Și mai era un clenci: în așa belșug pe degeaba își putea pierde deprinderile meseriei. Așijderea îl usca dorul de Catinca și de mititelul Panteleu, din care visa să facă un om între oameni… Dar cum avea, spre deosebire de alte slugi, învoirea de a umbla zi și noapte printre corturi, într-o zi se gândi omul că n-ar fi rău să verifice în ce măsură mai este bun în deprinderile vechi.

Așteptă, vasăzică, să se întunece, era o noapte fără lună, se plimbă încolo și încoace printre corturi, ca să-l vadă străjile și să-l cunoască fără să-l strige, apoi…

Apoi (se minuna și el mai târziu de lipsa de vigilență a tătarilor!) se trânti lângă reședința lui beizadea Hassan, luă seama când acesta se porni spre cortul cadânelor pentru obișnuita muncă de noapte și, scurmând cu ajutorul unei custuri sub pânza fixată în pământ, în scurtă vreme își strecură trupul viguros înăuntru, chiar lângă așternutul Stăpânului.

Paznicul Înaltului Somn tocmai se prosterna cu fața spre Mecca pentru rugăciunea de seară când un pumn sănătos la ceafă îi prelungi pe multă vreme prosternarea. La lumina puțină a

lampadei, Pătru alese de pe o pernă cusută cu fir două hangere și o sabie, toate trei în teci de aur, cântări apoi în mână un pușcoci, înflorat și el cu metal galben, dar renunță: nu se pricepea să-l mânuiască.

Ascunse prada sub pânza ce-i înlocuia cămașa de tort și cioarecii și ieși din cort pe aceeași cale. Trecu pe lângă toate străjile fără să fie oprit, un spahiu chiar îi ură noapte bună, și ieși din lagăr spre locul unde știa că pasc neîmpiedicați caii. Știa că sunt vreo patru cei care au grija animalelor și, când îi zări pe toți grămadă în jurul unui foc ce le lumina fețele, răsuflă ușurat.

Un singur lucru îl punea pe gânduri: caii pășteau neînșeuați. Dar gândul la ceea ce îl aștepta în cazul unui eșec, adică jos căpățâna, îl făcu să se calmeze.

Alese la întâmplare un murg – se vede mai greu și ziua, și noaptea! –, îl luă de dârlogi, îmbiindu-l cu vorbe frumoase, abia șoptite și, când socoti că distanța dintre el și herghelie e suficientă, sări pe deșelate în spatele bidiviului și îl îndemnă cu călcâiele.

După vreo două-trei ore de călărit, simți că nu mai poate continua așa, opri calul, îl priponi de un copac și, cum se crăpa de ziuă, vru să smulgă niște iarbă mai lungă în fir, s-o facă snop, apoi s-o învelească în pânza ce-i ținea de îmbrăcăminte și, cu ajutorul celor trei brâie de care se atârnau armele să tocmească o chingă pentru șaua improvizată.

Ducea armele scumpe în brațe și se chinui mult până își potrivi din coajă de tei și lozie harnașament pentru a-și elibera mâinile.

Abia a treia zi de dimineață observă pe culmea unui deal rămas în urmă siluetele a trei călăreți și înțelese că i-au luat urma tătarii. Dormise în niște tufari stufoși și nu putea fi văzut. Îl luă cu tremurici, dar, când văzu că cei de pe culme o iau înspre miazăzi, pricepu că e salvat. Drumul lui ducea spre apus, numai spre apus.

Două săptămâni a tot călărit, prin păduri, prin locuri sterpe fără umbră de copac. În prima săptămână a dat de o așezare omenească, dar, după ce-a pândit-o din toate părțile și a intrat în sat, l-a găsit gol și pârjolit, fără urmă de om. Într-una din casele mai puțin arse ori dărâmate a găsit în cotruța unui cuptor prăbușit un mic tăbultoc cu grăunțe de secară și, așa nemăcinată și crudă, i-a fost secara

aceea mâncare pe multe zile.

Când a trecut apa Prutului și a dat de-un sat ca oamenii, încă necălcat de ruși ori tătari, după ce-a avut grijă să ascundă trofeele de aur, a aflat că prea coborâse aproape de Dunăre și că mai are cale lungă spre miazănoapte, până la Neamțul lui. A schimbat calul de soi, dar slăbit peste măsură de drumul lăsat în urmă, pe o mârțoagă, țoale omenești și merinde și a pornit spre casă împreună cu o caravană de care ce transportau spre cetatea de scaun sare și pește sărat. Avusese grijă să-și învelească armele într-o veretcuță legată cu multă frânghie și, la întrebările condrumeților, răspundea că duce acasă, în ținutul Neamțului, oasele unor frați uciși de turci. Și oamenii schimbau vorba…

…A bătut la ușa bordeiului o bucată de noapte, Catinca nu voia nicicum să deschidă, iar prin bășica de porc întinsă în loc de geam nu se putea osebi chipul unui om. Până la urmă, femeia se milostivi și crăpă ușa. Dar pe sub mâna ei țâșni micul Panteleu: „Tată!”, și i se aruncă în brațe. Abia atunci își recunoscu și muierea bărbatul…

Nu erau bune veștile aflate. În cele cinci luni cât lipsise, oamenii puterii îl căutaseră de multe ori. Și pândă făcuseră, și zece dinari de argint puseseră răsplată pentru cine-l prinde. Cum altfel? Omul înfruntase puterea și pravilele țării, ucisese un epistat și un străjer și furase vite – nu trebuia să scape de spânzurătoare!

În puțina vreme câtă mai rămăsese până să se crape de ziuă, amândoi strânseră ce brumă puteau aduna din sărăcia casei, puseră pe spinarea gloabei două boccele, desagii pe umeri și, cu Panteleu de mânuță, ieșiră din sat fără să-i vadă cineva. Din mers îi povesti Catincăi minunatele întâmplări prin care trecuse și, în sfârșit, îi explică de ce trebuiau numaidecât să fugă. De unde să ia martori că nu el a ucis străjile? De unde să ia martori că tătarii l-au dus cu juvățul? Și cine o să-l creadă pe cuvânt că a reușit să fugă din prinsoarea păgânilor, care știu să-și păzească robii cu strășnicie?

— Dar nu-i nimic, în altă parte, numai nu la Neamț, am eu cu ce lucru să fac lumea să mă creadă!

Nu spunea nimic de ce lucru-i vorba, dar și Catinca, și Panteleu știau prea bine că tot ce spune Pătru e sfânt, nu degeaba carnea de vacă nu se mai termina în casa lor, chiar și pe vreme de foamete…

8

Dar să-i lăsăm pe cei trei fugari să-și vadă de lungul lor drum și să revenim la oile, mai bine zis, la cei doi de pe malul râpei.

Panteleu zăcea pe-o coastă, sprijinit cu doi vălătuci de iarbă, ca să nu poată schimba poziția, și nu mai gemea. Răsufla repede și ușor, abia i se mișca pieptul. Parascheva rupse din tufa de măceș un ghimpe cu care își înțepă pacientul în călcâi. Niciun mușchi nu tremură pe fața bolnavului. Doctorii de azi ar fi spus pe un ton foarte grav: „comă de gradul trei, puls filiform și respirație superficială, prognoza foarte rezervată", dar Parascheva știa că-i totul așa cum trebuie, pur și simplu, omul stă de vorbă cu duhurile, n-are timp de fleacuri, își târguiește dreptul la viață ori moarte. Și prognoza ei era una optimistă: leacurile erau alese ca lumea și n-o să accepte moartea un bărbat de treizeci și o țâră de ani numai pentru că a luat bătaie la cur!

Iar între timp sări în picioare, apucă rața de sub tufa de măceș, dintr-o mișcare îi smulse capul și, peste câteva clipe, penele multicolore ale păsării o luară la vale pe apa râpei. Aruncă restul de leșie din oală, puse în loc rața cinătuită și suflă în foc să-l înveselească. Știa ea că niciun duh serios nu schimbă o zeamă de rață pe moartea unui om…

Potrivi oala la foc liniștit, ca să nu dea fiertura în mare clocot, agăță pe tufa de măceș niște foi de brusture, pentru mai multă umbră, luă toporul și porni spre locul unde văiuga mocirloasă se vărsa într-o vale largă, cu un pârâu adevărat și copaci pe margini. Se întoarse istovită sub povara a vreo șase nuiele groase, legate împreună cu lozie. Zeama tocmai începea să-și merite numele; trase oala în spuză și presără peste fiertură buruieni și semințe numai ei știute. Mirozna mâncării ar fi trezit și un mort, dar pe Panteleu nu-l trezi. Parascheva îi pipăi fruntea și dădu din cap mulțumită. Încă

ceva vreme, încă o țâră!…

Luă cuțitul adus de acasă și coborî în râpă, unde începea văiuga. Pe la mijlocul mocirlei se zăreau doi foltani de papură și ea porni spre ei. Mâlul o ajungea până la genunchi și apa până la brâu și se chinui destul până legă doi snopi de papură numai bună la înfundat butoaie.

Se trânti alături de Panteleu ca să-și mai tragă sufletul și să-și usuce fustele, când găinarul începu să tușească. Tuși mult, înfundat, apoi mai limpede, și încetă brusc. Ea îi puse mâna pe frunte și sări imediat în picioare: fruntea lui era toată o apă.

— Ce-am zis eu?! strigă Parascheva.

Panteleu deschise larg ochii, dar îi miji imediat. Era prea mult soare.

Femeia se lăsă în genunchi, îi luă capul în palme:

— Panteleu, șopti ea.

El o privi lung:

— Ci-ci-ne eș…ti?

Vorbea cu greu, avea gura uscată, buzele îi tremurau de parcă s-ar fi pregătit să plângă. Efortul era prea mare, el închise ochii din nou. Parascheva dădu oala cu zeamă alături, luă o lingură din lichidul parfumat, suflă să-l răcească:

— Deschide gura…

Și, fără să mai aștepte, îi despărți buzele cu degetul și-i turnă pe gât câteva linguri.

Doctorii de azi ar constata cu suficientă îndoială în glas: „posibil că momentul crizei a fost depășit”. Parascheva gândi simplu și sigur: „E al meu!”.

Panteleu nu mai scoase o vorbă. Adormise.

Era somnul acela care vine după orice luptă în care, probabil, ai biruit.

Din spatele tufei de măceș se auzi un foșnet și apăru câinele. Avea burta umflată ca un bostan, iar în bot ducea o pasăre. Parascheva prea umblase dealurile și șesurile ca să nu înțeleagă imediat: era un pui de dropie.

— Unde mi-ai fost până acum, coteiule? îl certă Parascheva. Zeama de rață nu-i zeamă de dropie! Bravo! Cu asta îl pun pe

picioare!

Câinele dădu din coadă fericit și se tolăni lângă stăpân.

9

Mă văd nevoit, iubite cititorule, să mai fac o abatere de la subiectul modestului hronic, pentru a polemiza cu mitologiile lumii în privința așa-zisei umanizări a animalelor, în speță a lupilor și câinilor. De fapt, nu atât a polemiza, cât a preciza niște lucruri.

(Apropo de unele momente din lucrare, când îmi numesc truda ba amatoricească, ba lipsită de valoare etc… Nu e vorba de cochetărie, ferească sfântul! E vorba doar de a evita să rănesc orgoliile colegilor, mereu arătând cu degetul: „Vedeți? Recunoaște!”)

Cunoscute personalități, zic, ale istoriei au fost însoțite mereu de tovarăși câini. Ludovic cel Mare – de trei sau patru potăi minuscule, ca să fie mai pe placul pompadouresei lui, Hitler – de un câine-lup (sau, altfel, ciobănesc german) în calitate de bodyguard și mizantrop asemenea stăpânului. George W. Bush – de un terier scoțian, pentru a impresiona electoratul anglo-saxon. Vladimir Putin – de un labrador care să-i amintească mereu de Alaska pierdută pe vecie…

Până aici – fără polemică. Dar cât privește legenda cu Remus și Romulus sau cealaltă, cu Mowgli, toți aceștia crescuți și educați de lupi (și ei din familia canidelor, *Canis lupus!*), aici avem ce discuta. E vorba de un fals. Știința a demonstrat că sugarii umani adoptați de animale nu pot redeveni oameni! Deprinderile căpătate la începutul vieții sunt definitive și incurabile. De unde atunci asemenea întemeietori de orașe – și ce oraș! – sau asemenea strategi mai dihai ca Cezar în lupta contra vicleanului și perfidului tigru? Vă imaginați, vă puteți imagina un arhitect care mârâie? Sau un om „parcă lup” care dă comenzi unei turme de bivoli în limba lupilor?… Absurd!

Mitologiile au inversat lucrurile. Adevărul e cu totul altul și cel

mai plauzibil argument în această privință poate fi chiar anonimul *Canis lupus familiaris* al lui Panteleu. Nu e vorba de un mutant care știe că cel mai potrivit bulion pentru un traumatizat trebuie făcut din carne de sălbăticiune, cu un procent de colesterol foarte scăzut. Nu! E vorba de animalul adoptat de om și nu dresat. De un membru al obștii umane deprins să gândească! Farmazoana a înțeles (sau a intuit) prima acest lucru și a știut să-i speculeze din plin foloasele!

Și aici îmi permit să închid paranteza.

10

Prutul l-au trecut în ziua a opta sau a noua. Cu toate că era o primăvară secetoasă și pământul uscat, fugarii înaintau cu greu, trebuia să ocolească drumurile bătute, și acelea mai mult de-a lungul țării decât în curmeziș. Apa au trecut-o cu piciorul, un om bun le arătase vadul. Și, de fapt, tot peste oameni buni și miloși nimereau. Nu-i lăsau fără o bucată de pâine ori un boț de mămăligă pe bieții creștini cărora le linsese focul tot avutul. (De unde se poate deduce că și în secolii trecuți era nevoie de un țel declarat pentru deplasarea dintr-o regiune în alta ori, cel puțin, de o legendă!) Ba, din când în când, se mai alegeau și cu câte vreo țoală ori vreun lăicer, iar de vreo trei ori, când au trecut peste căile pe care caravane transportau spre cetatea de scaun ori spre Țara Leșească tot soiul de bunuri, s-au ales și cu pește sărat, și cu ceva măsline, și cu un drob de sare… După ce-au trecut Prutul, cum au urcat malul priporos din ultimele puteri, mârțoaga, simțind pământ tare sub copite, s-a întins lată și nu s-a mai sculat… Cu atâta străbatere de hățișuri și pripoare, gloaba dăduse în tignafes, numai pielea și ceva oase mai erau de dânsa… Pătru înjghebă din două prăjini și coajă de salcie un fel de leasă, pe care puse calabalâcul și se înhămă el să ia locul vitei moarte. Cum, după spusele omului bun, până la șleahul Lăpușnei mai aveau cale de vreo jumătate de zi, Pătru nu-și jeli puterile, dar, când dădură de colbul răscolit al drumului celui mare, zvârli hamul de pe umerii zdreliți și gemu:

— Basta! Dacă nu trece vreun car să ne ia și pe noi, aici ne facem casa! Ori mormântul…

Și atunci a fost să spună Catinca vorbele pe care nu le îndrăznise până atunci și care au hotărât soarta fugarilor:

— Pătruț, unde ne duci? Și ce ziceai tu că ai un lucru care să ne scape de șteang?

Omul trase sub streașina pădurii vehiculul cu boarfe și daruri, desfăcu pentru prima oară veretcuța cu trofeele furate de la beizadea Hassan și trânti în iarbă bogatele arme:

— Iaca lucru! Numai să ajungem cu ele până la pârcălabul de Lăpușna ori de Orhei!

Catinca amuți la priveliștea aurului strălucitor. Copilul Panteleu se repezi și apucă un hanger cu tot cu brâu:

— Aista-i al meu! Tată, așa-i?!

Pătru îi dădu cu palma peste mână:

— Ai să te tai, prostule!

Dar nu avu timp să lămurească lucrurile mai departe: pe șleah, dinspre partea Lăpușnei, se auzi duruit de roți și curând se zări un nor de praf. Pătru aruncă peste armele din iarbă veretcuța și niște frunzari, apoi se dădu la marginea drumului:

— Voi stați aici!

Ceea ce urmă putea fi un vis sau închipuirile unui scrântit la minte: în urma unor călăreți îmbrăcați de mare sărbătoare și cu iuruc-bairacul – steagul domnesc – fluturând plutea o caleașcă aurită, trasă de șase cai bravi, iar din spate, din norul de colb stârnit de roțile caleștii, veneau nenumărați dărăbani înțoliți și ei de mai mare dragul.

Primul gând al hoțului de vite fu s-o șteargă în pădure, dar se vede treaba că nu gândea destul de repede, pentru că unul dintre primii călăreți dădu pinteni calului și peste o clipă îl struni asupra lui:

— În genunchi, vierme! strigă călărețul. Trece Măria Sa Domnul Moldovei. Cine ești și ce cauți aici? Stai la pândă?

Picioarele lui Pătru îngenuncheaseră de la sine, înaintea comenzii. El încercă să spună ceva, dar glasul refuza să-l asculte.

— Ei? strigă nerăbdător călărețul, aplecându-se să-l împungă cu sabia. Ești singur? Câți sunteți?…

— Si-singur…, reuși să bălmăjească Pătru și în clipa aceea caleașca opri în dreptul lui.

— Măria Sa poftește dorește să vorbească cu un om din prostime, strigă cineva dinlăuntrul echipajului. Căpitane, dă-l mai încoace!

Pătru se târî în genunchi, dirijat de sabia căpitanului, se opri lângă ușa caretei și căzu cu fruntea în colb.

— Să trăiești, Măria Ta! strigă el.

Ușa calești domnești se deschise și capul încoronat se plecă în afară:

— Ți-ți-ți, ți-ți-ți? făcu capul.

Pătru nu înțelese nimic, dar din spatele capului răsună imediat un glas omenesc:

— Măria Sa, Domnul Moldovei Alexandru al II-lea, are milostivirea să întrebe cum o duc oamenii proști și, dacă o duc rău, de ce o duc rău?

Hoții de vite gândesc repede numai dacă-s strânși cu ușa și acuma era exact momentul să profite de nemaipomenita ocazie ce se ivea.

— Suntem supușii tăi, Măria Ta, din părțile Tighinei și ne-a ucis tătarul tot satul și ne-a ars casele… Numai noi, eu cu femeia și un copil, am scăpat și suntem fugari prin țară, să ne găsim un loc de așezare, și ne-am gândit…

Alexandru al II-lea Mavrocordat nu știa limba țării, nu avea s-o știe nici mai târziu, la Fanar se vorbea turcește și grecește, așa că întoarse capul spre vocea din caretă, care, fără îndoială, aparținea dragomanului. Acesta tălmăci Măriei Sale minciuna hoțului. Măria Sa ciripi ceva în limba lui, se aplecă puțin de pe pernele în care-și odihnea oasele de drumurile Moldovei și aruncă la picioarele lui Pătru ceva care nu putea fi decât o pungă. Vocea dragomanului răsună iar:

— Măria Sa îți dăruiește cincizeci de dinari de argint, să-ți cumperi un acoperiș și o vită și să spui oamenilor despre milostivenia și bunătatea Domnului Moldovei Alexandru al II-lea Mavrocordat. Mulțumește Domnului tău!

De chilipirul ce dădea peste el și ai lui, Pătru își pierdu cumpătul, mulțumirile pe care le striga puteau fi luate mai degrabă o abracadabră, dar…

Dar Panteleu, de după tufele unde stătea tăinuit, pricepu că se pune la cale o mârșăvie și hotărî că e cazul să se implice, să-și apere tatăl. Apucă un hanger, sabia era prea mare pentru statura lui, și se

repezi ca un leu spre caretă, înainte ca maica lui să-l poată prinde de poala cămășii:

— Lăsați-l în pace pe tata! El e om bun!

Căpitanul însă reuși ce nu-i reușise mâne-sii. Îl culcă la pământ și îi smulse hangerul din mână.

— Ia stai! strigă el când privi arma mai bine. De unde ai, vierme, bogăția asta?

Căpitanul îl ținea pe Panteleu cu vârful sabiei la pământ.

— Vorbește, țâncule!

Și iar îl ajută pe Pătru faptul că era strâns cu ușa:

— E darul nostru pentru Măria Sa! sări el. Așa-i, Pantelică, ai vrut să dăruiești hangerul Măriei Sale?!

— Așa-i, scânci Panteleu.

Măria Sa dori să vadă arma. O întoarse pe toate fețele și ciripi ceva tălmaciului.

Tălmaciul îl întrebă pe omul din prostime de unde-o are și unde-i teaca.

De data asta, Pătru simți că poate s-o bage pe mânecă dacă nu spune adevărul. Și… inventă un adevăr de care avea și el să se mire mai târziu, după limpezirea apelor. Anume că, atunci când au năvălit în sat tătarii și au prins a ucide oameni și a da foc la case, el și-a luat femeia și copilul să fugă spre pădure, dar un călăreț tătar, se vede că mare mahăr peste ceilalți, s-a luat după ei, l-a înghesuit cu sabia goală într-o văgăună, dar el, Pătru, l-a doborât cu țăpoiul, i-a luat sabia, hangerul și calul și au fugit tustrei prin codru până a crăpat animalul sub dânșii…

— Iar teaca… Iaca, amuși o aduc!

Se întoarse să se ducă la tufarii unde mai era Catinca, dar căpitanul nu-l lăsă de capul lui. Și nu-i trebui mult să numere două junghere și o sabie.

— O sabie și un hanger zici? zâmbi a râde căpitanul. Bu-un…

Luă cel de-al doilea hanger cu tot cu teacă și brâu și îl încinse sub giubeaua ce-l apăra de colbul drumurilor…

— Apoi uite cum facem, putoare: ai luat de la supostatnic numai sabia și un hanger. De ăstălalt nici n-ai auzit. Înțeles? Altfel nu dau pe bostanul tău nici măcar o nucă…

(Aici, cu toate că pot ieși din stil, trebuie să remarc: corupția la vârf nu e nici pe departe o descoperire a zilelor noastre!)

Cu armele pe brațe, de parcă le-ar fi dus pe tavă, Pătru se opri la ușa caretei și îngenunche. Măria Sa își trase pe mâini niște mănuși albe, luă armele. Le învârti pe toate fețele și începu iar să ciripească. Dragomanul traduse:

— Pârcălab de Lăpușna! În satul de aici din vale să dai viteazului loc de casă și o sută de prăjini moșie pentru vecie! Să știe prostimea că Domnul lor răsplătește vitejii!

Caleașca porni din loc ca fulgerul, lăsând totul înecat în colb.

— Prostule, zise Pătru, adresându-se lui fiu-su, care mai stătea întins pe pântece clănțănind din dinți, dacă nu săreai tu, trei domni aveam să cumpăr! Dar nu-i nimic, mare-i Dumnezeu: puteau să ne taie și capetele!

11

Mulți dintre onorabilii cititori pot considera acest modest hronic al meu o imitație, o pastișă la opera lui Plutarh sau a altui istoric, să zicem Tacit: lux de amănunte neimportante, tendința de a compara biografiile personajelor. Cu toată stima și considerația pe care-o port temerarului meu cititor, sunt nevoit să refutez asemenea acuzații. Argumentele? Poftim: oare nu luxul de amănunte (cele mai multe – inventate!) face necredibilă întreaga *Eneidă* a lui Virgiliu? Tot așa cum prezența altor amănunte ce lipsesc ar face-o drept unică bază în scrierea istoriei Orașului Etern. Așa că, dacă e să alegem între două rele (metaforic vorbind!), e bine să le îmbrățișăm pe amândouă. Oare nu simte vrednicul și perspicacele meu cititor o anume îndoială când află că părintele romanilor este considerat socrul lui Aeneas, regele Latinus, și nu prințul de Troia? Și, în general, ce rol joacă în toată tărășenia asta „Ab urbe condita", care se contrazice de mama focului cu Virgiliu?…

Știu de pe acum că în zilele noastre chiar crește o nouă generație de istorici care va lua drept literă de evanghelie vechea spusă „sine ira et studio" și pe viitoarea stelă ce se va înălța în cinstea împlinirii a două sute de ani de la întemeierea Găinarilor nu se vor mai scrie bazaconii, cum s-a mai întâmplat cu unele monumente dedicate mulgătorilor de oi.

Acest modest hronic trebuie să fie luat ca unică temelie pentru fundamentala și definitiva istorie a așezării numite, iar dacă voi fi acuzat în continuare că am încercat să scriu biografii comparate (sau vieți paralele!), dedicând prea multe pagini lui Pătru din părțile Neamțului, nu am făcut-o cu intenția de a potrivi balanța! Nu! Am vrut doar să subliniez că Panteleu nu este un Ioan Fără de Țară. Și dacă totuși va rămâne și cea mai mică suspiciune în această privință – să se renunțe categoric la biografia lui Pătru, deși nu este

nici pe departe una romanțată! Întemeietorul Găinarilor este – incontestabil! – Panteleu Avădanei, el a bătut primul țăruș pe panta de sud a Dealului Luminației! Și ce mare nevoie dacă a făcut-o cu mâinile Paraschevei? Rolul ei a fost mai mic și decât al Laviniei, soața lui Aeneas: dacă nu ar fi existat Panteleu, cine ar mai fi auzit de Parascheva?!!

12

În cea de a treia zi de la „întâlnirea” cu Parascheva se vedea cu ochiul liber că Panteleu scapă cu zile. Rănile de pe șale și fese prindeau coajă, de trei ori pe zi Parascheva i le spăla cu zeamă de mușețel, apoi le ungea cu floare de sunătoare topită în ulei de rapiță, iar unde se întâmpla să dea câte un pic de puroi, le oblojea cu coajă foarte mucedă de mămăligă. (Aici iar o scurtă divagație, dar nu în sensul de a bate câmpii – o simplă, dar principială abatere de la subiect. Autorul prezentului hronic intenționează să întreprindă niște cercetări serioase pentru a se lămuri dacă la începutul secolului nouăsprezece a vizitat sau nu Țara Moldovei vreun strămoș de-al lui Sir Alexander Fleming. În cazul unui rezultat pozitiv al cercetării, s-ar putea isca un scandal internațional monstru în ce privește prioritatea descoperirii penicilinei. Ne putem doar imagina în ce măsură ar urca statutul farmazoanei Parascheva, o simplă curvă a satului Roșcoveți, și cât de mult ar câștiga imaginea RM în lume! Deși… din păcate, premiile Nobel nu se decernează post-mortem…)

Dar de vorbit Panteleu nu vorbea. Mârâia din când în când, mai gemea și uneori încerca să ducă mâna la gură, dar, cum nu-și coordona mișcările, nu puteai pricepe – e gura vizată sau altă parte a capului. Parascheva descoperi întâmplător pricina muțeniei. Cum îi turna zeama cu lingura și carnea i-o ruguma ea ca la sugari, odată i s-a părut că a scăpat un os pe lingură și a cercat să i-l scoată cu degetul. Degetul nu încăpea dincolo de dinți: limba îi umplea toată gura. Și-o mușcase când a fost bătut și acum cocea. Să fi luat seama la timp, nu s-ar fi chinuit atâta ca să-l lecuiască… Dar în cea de a cincea zi, găinarul scoase primele cuvinte, dacă ar fi fost să nu ținem seama de acel „Cine ești?” chinuit din prima zi.

— Paraschevă, șopti cu grijă pacientul, parcă mă mai lasă

durerea…

„Ia te uită, se bucură în gând Parascheva. N-am vorbit niciodată și mă cunoaște!” și-i zâmbi:

— Apoi dacă te-am lecuit eu… Dar stai așa, bade Panteleu, trebuie să te mut.

Apucă de colțuri lăicerul pe care zăcea de atâtea zile și-l trase în lături. Panteleu urlă:

— Ușurel, toanto, că mă omori!

Doftoroaia râse:

— Pe mâna mea nu mai mori, chiar să vrei! Mai rabdă o țâră… Și puse mâna pe hârleț.

Mai în vale de tufa de măceș trase niște linii cu ascuțișul instrumentului și prinse să sape. La un adânc de hârleț lovi în piatră.

— Ce vrei să faci? se miră Panteleu.

— Casă, răspunse ea simplu.

Dar gresia ce se împotrivea tăișului îi dădu de înțeles că singură nu va reuși să înjghebe nici măcar un bordei ca lumea. Mai cu lopata, mai cu toporul, săpă patru borte în colțurile pătratului însemnat la început, potrivi în ele patru prăjini pe care le uni la vârf cu nuiele mai subțiri și, din partea tufei de măceș, spânzură scoarța moștenită de la mama Răsura. Scoarța se dovedi destul de mare ca să fie și peretele din spate, și acoperișul viitorului cămin. Pe jos întinse veretcuțe și alte boarfe, iar pe lături și în față urma să mai care ce avea în casa ei din sat.

Panteleu ba privea cu ochi plini de mirare la ce vedea, ba picotea de somnul pe care i-l cerea trupul chinuit întru însănătoșire, dar nu scoase o vorbă.

Parascheva întinse peste șubreda construcție papura adusă din baltă, apoi, cu mâinile în șolduri, își contemplă plină de mândrie opera. Știa că un vânt mai sănătos poate dărâma cu ușurință toată șandramaua, dar nădăjduia să fi trecut furtunile de primăvară. Iar între timp se va ridica și Panteleu.

— Ei, boierule, după scăldătoare, poftim în iatacuri!

Nu mai puțea a păcură trupul schingiuit al lotrului, buruienile și unsorile farmazoanei făceau minuni. Dar nu se cădea să intri în casă

nouă fără trup și duh curat.

Pe spatele bărbatului, rănile lepădau cojile, dar sub palmele moi ale femeii se mai osebeau bine vârcile lăsate de vergi și mai țineau destulă durere într-însele ca să le frece cu grijă. La piept însă și la pântece nu-și jeli puterile. Ajunsă la locul de taină care-o minunase în seara când l-a aflat pe jumătate mort, Parascheva se opri să cântărească în palme avuția omului și se trezi deodată că mâinile i se umplu de ceva ce crește tot mai mult, tot mai neașteptat. Ea căută privirile omului și acesta deschise niște ochi parcă rușinați, parcă uluiți.

Parascheva își lăsă capul pe pieptul umed al lui Panteleu și începu să îngâne un cântecel, cum ar fi făcut toate femeile când înțeleg cu ce misiune le-a lăsat Domnul pe pământ:

Sculățel, sculățel,

Ia să-mi faci un băiețel!…

Apoi sări brusc în picioare:

— Ești al meu, bade Panteleu! Al meu! Eu te-am găsit!

13

Se știe că, după ce părăsesc gura domnitorilor, cuvintele scad din preț.

Știa și Pătru acest lucru, dar să scadă porunca Măriei Sale Domnitorului Alexandru Mavrocordat chiar într-atâta – la așa ceva nu se aștepta!

Mai-marele Roșcoveților stătea descoperit și plecat în fața pârcălabului, care nici nu catadicsise să descalece, și asculta atent:

— Îi tai ăstui vecin, făcu semn cu ceafa spre micul grup de fugari îngenuncheați în spatele lui, îi tai, zic, douăzeci… zece prăjini din moșia satului… Pe veci… Fără scutire de boieresc… Și dădu pinteni calului. Dar opri imediat: Hm… și cinci prăjini loc de casă. Din porunca Domniei…

După care se topi într-un nor de praf împreună cu dărăbanii care-l însoțeau.

„Păi, Măria Sa a spus o sută…”, voi să strige Pătru, dar rămase mut de indignare, mai ales că-l recunoscuse pe pârcălab în căpitanul care-i luase hangerul cel mai frumos… Îl podidiră lacrimile, se năruia visul cu moșia și conacul în care avea să huzurească ani de zile cu punga ceea.

Punga… Dinarii de argint îl încălzeau la sân, slavă Domnului și de-atât, putea rămâne și fără ei… Și totuși lăcrima…Altceva nu putea face.

Vornicul se dovedi mai puțin cărpănos: pe lângă ogorașul de vreo douăsprezece prăjini la vedere, îi mai încredință „pe veci” și bojdeuca unui moșneag trecut la cele veșnice fără moștenitori, la marginea satului, lângă râpa prin care se scurgea apa izvoarelor.

Logofătul stărostiei trecu în zapise cum se cuvine pe cei trei noi locuitori ai Roșcoveților, le dădu act de înscriere a pământului, îi scrise datori cu un sorocovăț pentru trudă și atât mai văzu familia

lui Pătru Avădanei notabilitățile satului. În aceeași după-amiază, Catinca își sumecă mânecile ca să cârpească pe ici-colo bojdeuca pustie de cine știe când, Pătru îngropă în dosul casei punga din care luase numai un iuzluc, se duse în mijlocul satului, unde zărise cârciuma, ceru un cofăiel de copceac acru-pădureț și astfel schimbă și argintul.

Cârciumarul se minună că sărăntocul milostivit de pârcălab are astfel de parale la chimir, dar Pătru îl dezamăgi:

— Am iuzlucul de la Măria Sa Domnul Moldovei. I-am nimerit în cale și m-a omenit… Dar cum crezi, că ești om știutor, cam câte zile pot s-o duc cu banii ăștia?

— Apoi, la mine aici… pe vreo lună îți ajunge. Iar ai tăi, dacă nu-s hulpavi… Vreo două săptămâni îi poți hrăni…

„Mare treabă am făcut, se gândi Pătru. Să dau vreo două ocale de aur curat pentru cincizeci de săptămâni de băutură…”

Și iar prinse să lăcrimeze, lucru pe care mai înainte nu știa să-l facă.

Dar nu degeaba se spune că banu-i ochiul dracului. Nimerind dinarul acela în punga cârciumarului, diavolul se puse pe muncă. Ca și Pătru. Ca și cârciumarul.

Pătru, după ce cumpără un sac de secară de la un gospodar mai înstărit și aduse o oaie gata tăiată, pe care o târguise, chipurile, într-un sat vecin, și-i murase carnea cu sarea primită pomană de la cărăușii de pe șleahul Sucevei, chinuit de amintirea aurului pierdut, începu să-și caute alinarea la cârciumă. Cârciumarul, întărâtat de vederea unui dinar de argint în chimirul unui venetic, își cam pierduse și el somnul. Unde s-a mai văzut, cugeta el, ca un domn al țării să miluiască un supus cu o singură monedă?! Domnii dau pungi, nu monede!

Și astfel diavolul, găsind că toate datele socotelii sunt coapte, hotărî să înceapă acțiunea. Îi șopti cârciumarului ce are de făcut; cârciumarul șopti unor lotri (că și dintre aceștia se nimeresc pe la o ulcică de vinars) că știe un om cu multe parale, pe care ar fi bine să-i împartă cu dânșii, iar lui Pătru îi șopti necuratul să se țină de cârciumă, că asta-i bucuria omului!

Și într-un miez de noapte, cum se întorcea Pătru pe mai multe

cărări acasă, unde îl aștepta Catinca cu iahnie de oaie și vorbe de ocară, îi tăiară calea doi vlăjgani, îl miruiră cu un par și îl târâră în fundul râpei la scuturat, dar nu scurseră dintr-însul decât doi sorocoveți. Era prea puțin, și atunci îl duseră acasă, unde-i legară pe cei doi membri ai familiei și le puseră căluș în gură. Apoi, trezindu-l pe amețit cu o găleată de apă rece, îl luară cu binișorul să le spună unde ține importanta sumă de care le vorbise cârciumarul. Pătru refuză să-i înțeleagă și nu scoase o vorbă nici când vlăjganii îi întoarseră toată casa cu fundul în sus, nici când îi stinseră câțiva tăciuni pe obraji și pe piept. Doar când îi scoaseră din cioareci bărbăția să i-o reteze cu toporișca, Pătru sări ca un leu, dar vinul băut se dovedi a fi mai voinic…

Numai a doua zi pe la amiază s-a putut dezlega copilul Panteleu din funiile cu care era prins fedeleș și, ieșind în mijlocul bătăturii, dădu atâta glas, că adună o jumătate de sat…

L-a îngropat creștinește toată obștea pe veneticul Pătru, cel care trecuse prin multe nevoi, dar scăpase cu fața curată până a da de gustul băuturii. A aprins o lumânare și cârciumarul, amărât foarte că pierdea un mușteriu atât de bun.

Și astfel a rămas văduva Catinca să crească singură un băiat isteț, dar atât de isteț, că odată, amintindu-și că-l văzuse pe taică-su săpând o groapă în dosul casei, se pricepu să vadă care-i treaba și astfel moșteni punga dăruită de Măria Sa, Domnitorul Moldovei Alexandru al II-lea Mavrocordat, zis printre fanarioți și Firaris…

14

Foarte instruitul meu cititor știe bine și, cu toate acestea, țin să-i reamintesc că lumea sexului frumos se împarte în două părți, aproape egale, în Xantipe și Penelope. Dar, din fericire, există și excepții. Rar, dar există! Pentru cei puțini care au îndoieli în această privință aș putea veni cu argumente, mai precis – cu exemple din zilele noastre, dar mă tem s-o fac, e periculos. Poposind în Antichitate, îți poți permite orice: totul se bazează pe legendă, deci, din punctul de vedere al Codului penal, ești scutit de orice temeri! Nici tu moștenitori ai demnității cutărei sau cutărei trecute matroane, nici tu urmași ai vreunui antic încoronat sau încornorat. Dar își amintește, de asemenea, fidelul meu cititor că încă în capul acestui hronic am perorat pentru un adevăr *real*, bazat mai ales pe mărturii oculare sau experiență proprie! Iată de ce îmi voi călca totuși pe inimă și, sub acoperirea celui mai strict anonimat, voi strecura câte ceva și din contemporaneitate.

Un cunoscut al meu, să-i zicem XQ, din motive de vârstă fragedă necunoscând lumea femeilor, s-a însurat cu prima ființă ce i-a ieșit în cale, anume domnișoara L. Devenită doamna Q, L nu a catadicsit să-i facă lui X un copil, dar timp de cinci ani l-a cicălit pe bietul om în așa hal, încât l-a împins la limita sinuciderii. Din fericire, l-au salvat prietenii, alungând-o pe L de lângă dânsul. Peste un an, la sfatul prietenilor, X s-a căsătorit a doua oară, de data aceasta cu N, o ființă tăcută și foarte domestică. Aceasta i-a născut imediat după nuntă un băiat și, îndată ce s-a simțit întremată după travaliul nașterii, s-a apucat să coasă și să croșeteze hăinuțe pentru nou-născut, mereu în așteptarea soțului care dispărea cu lunile la pescuit, având acest hobby. În peregrinările sale pe la diferite lacuri și râuri, X s-a lăsat întâmplător sedus de o pescăriță, care i-a făcut și ea un băiat…

Până aici toate bune, dar peste vreo cincisprezece ani, sătul de iahnii și ciorbe de pește, X renunță la pasiunea sa și se întoarse în sânul familiei. Abia atunci observă X că află cu greu un locușor în casa plină până la refuz de hăinuțele destinate copilului, dar – vai! – mereu prea mici ca să poată fi îmbrăcate de fiu-su. Și, iarăși la sfatul prietenilor, deschise un magazin de lenjerie și haine de gata pentu copii. Brusc, viața familiei sale cunoscu belșugul. Băiatul fu trimis să studieze la o facultate de diplomație și, după ce-o isprăvi, căpătă un post de consul în Africa. N continua în tăcere și cu multă osârdie să livreze marfă proaspătă pentru buticul familiei. Într-un cuvânt, armonie și huzur!…

Dar – iarăși vai! – totul se nărui în clipa când băiatul pescăriței insistă să se facă analiza comparativă a ADN-ului propriu și a celui al lui X. Un sfert din bunurile familiei Q trecură în proprietatea tânărului (instigat, desigur, de maică-sa…). N nu-și părăsi și nici nu-și condamnă soțul accidental infidel, continuă în aceeași tăcere și cu aceeași dragoste să coasă și să croșeteze. Dar o sesizare anonimă (fără îndoială, a tânărului pescar!) adresată fiscului se sfârși cu condamnarea lui X la câțiva ani de detenție pentru evaziune fiscală, cu sechestrarea averii…

Fiul legitim al lui X, ajuns ambasador, evită să-și mai recunoască părinții. Dar N continuă să coasă și să croșeteze și, în așteptarea unei eventuale amnistii, își vizitează în fiece lună soțul, ca să-i înmâneze în tăcere copturi de casă, învelite în șervețele cusute cu propria mână…

Ce este uluitor în această tristă poveste absolut reală și de ce am relatat-o atât de amănunțit?

În primul rând, faptul că legendele mint, pe când în povestirea de față totul se petrece exact așa cum era normal să se întâmple. Socrate nu s-a sinucis doar ca să respecte legile cetății. E limpede ca bună ziua că și-a luat zilele și din cauza cicălelilor Xantipei, pentru că aceasta – cum s-ar zice la noi – „nu voia să lege cățeaua”. (Fapt întâlnit la tot pasul în orice familie și în zilele noastre, deși nesfârșind toate cu gestul funest al filosofului.) Dar nimic despre mâncarea pe care i-o prepara nevastă-sa sau albiturile pe care i le spăla…

În orice Xantipă zace și o Penelopă, iar despre acest aspect legenda tace mâlc.

Dincolo, în cazul lui Ulise, legenda nu spune nimic despre uriașa cantitate de pânză, țesută în zece ani de Penelopa: ce s-a făcut cu ea, cum s-a comercializat? Și oare chiar să fi înghițit calm soția credincioasă adulterul soțului rătăcitor pe mări? Cred că a fost destul de inteligentă ca să-și dea seama că nu putea fi vorba de un adulter, că asemenea fapt nu poate avea loc între un muritor de rând și o fantomă, Circe fiind fiica lui Helios, altă nălucă și el. În orice Penelopă zace și o Xantipă, iar legenda încearcă să nege acest lucru…

De ce totuși, te vei întreba, prețiosul meu cititor, am venit cu toate acestea aici, îngrelând astfel lectura hronicului? Răspunsul e simplu: nu am găsit alte mijloace ca să prezint în toată complexitatea lui tipul de femeie reprezentat de Parascheva. O Xantipă, a cărei cicăleală este, în fond, instrumentul ei de lucru – vraja, descântecul –, care poate lecui, dar și (întâmplător!) ucide. Și o Penelopă tăcută și răbdătoare, suficient de înțeleaptă ca să umple orice casă de belșug și, în același timp, să împartă fără zgârcenie dragoste carnală și altora. Dar pe care o mai osebește de alte femei și dexteritatea ei în mânuirea ierbilor asemenea lui Circe…

Fără a pătrunde adânc în psihologia acestui tip de femeie, va fi greu să înțelegem cum a luat ființă așezarea Găinari pe harta Țării Moldovei.

15

În următoarele zile, a alergat Parascheva de zeci de ori până acasă în sat și îndărăt, dar îndărăt de fiecare dată încărcată cu de toate, de la zecile de legăturele cu buruieni și nu mai puținele ulcele cu doftorii gata, de la ceaunele pentru mâncare și fierturi de vrăjitorie la țoale și alt calabalâc de care avea casa plină. Numai ulcica din cotruță cu rădăcina cea scumpă rămase neatinsă, să-și adune în tihnă miraculoasa putere.

De fiecare dată alegea vremea zilei când mai tot satul era plecat la boieresc sau își lucra puținul ogor ce trebuia să-l hrănească tot anul, ocolea întâlnirile cu țațele agresive, deși de vreo două ori nu le-a putut evita. Nevasta unui vecin, care-o prinsese odată cu bărbatu-su pe deal, la niște înghesuială, he-he! – cu câți ani în urmă! – îi strigă peste gard: „Ce-i, fa terfeloago, te muți la țintirim? Acolo ți-i locul, bată-te Dumnezeu să te bată, curva dracului!”… Dar n-o învrednici cu răspuns ca altădată, alte gânduri o chinuiau pe biata farmazoană.

Trebuia să dea de știre celor doi flăcăi ajunși în impas că se apropia ziua lor cea mare și nu-i putea găsi. Unul era feciorul vornicului din sat – cum să ajungi la casa unei asemenea persoane fără tămbălău? Iar celălalt, băiat muncitor, lucra la boier zi și noapte cu ceva plată în locul celora care puteau plăti…

Treaba s-a rezolvat singură când feciorul vornicului o urmări odată pe ascuns și, la marginea râpei, unde nu-i putea vedea nimeni, o opri:

— Paraschevă…

Ea tresări speriată, dar se liniști când îl recunoscu:

— Mânca-te-ar norocul, măi, chiar bine că ne-am întâlnit. Peste cinci zile să-mi veniți cu Sâle al Surdei la gura văii, dar mai de dimineață… A venit vremea să gustați și voi puța de muiere…

Flăcăul începu să tremure tot, închise ochii și-i puse mâinile pe buci. Dădu s-o sărute pe gât, dar ea se feri. Nu se dădea în lături niciodată de la așa ceva și se miră și ea de gest.

— Mai rabdă…

Și o zbughi ușurel spre coliba unde-o aștepta pacientul.

Panteleu se făcea tot mai bine pe zi ce trecea, nu se mai uda cu sânge și, sprijinit într-un băț, cerceta cătinel împrejurimile colibei.

Bordeiul, înconjurat din toate părțile de zestrea Paraschevei, părea o șatră de țigani, trebuiau să facă ceva ca să arate totul mai omenește. Se apropia toamna, apoi venea iarna, cum s-o scoată la capăt ei doi în asemenea dărăpănătură?

„Ei doi…” Pentru Parascheva, cuvintele acestea erau pe înțeles și hotărâte. A zis femeia „ești al meu!” – păi, dacă a zis, nici vorbă că așa va să fie.

În unele nopți, cu toată osteneala de peste zi, nu putea adormi farmazoana. Se minuna și ea că a zis „ești al meu” cu gândul la cu totul altceva, cu gândul că, iată, acesta-i bărbatul care ar putea să-i potolească focul ce-i ardea măruntaiele, foc pe care nu-l puteau stinge întâlnirile și împreunările furate pe ici-colo, în grabă, cu băiețandri care sfârșeau înainte de a începe și care mai aveau nevoie de multă școlire, ori cu gospodari speriați, care nici nu se gândesc la femeie… Uneori se minuna și ea că adeseori, în nopțile acelea, se vedea cu un prunc în brațe, la casa ei, alături de bărbatul ei, pe care să nu-l împartă cu nimeni… Să nu-i mai scoată nimeni ochii cu „curva satului”, să n-o dea nimeni afară din biserică, unde s-ar duce în toate zilele, pentru câte a păcătuit, voite și nevoite…

Tot mai des adormea cu asemenea gânduri nebune pe stratul de fân, afară, lângă bordeiul unde-și recăpăta puterile Panteleu…

16

Cinci ani s-a chinuit Catinca, ba la lucru cu ziua pe la gospodarii mai înstăriți ori la curtea boierului Filimon, ba la săpat, semănat și prășit cele douăsprezece prăjini „de la Măria Sa”, dar, de bine, de rău, nici ea nu ducea foame, nici băiatul Panteleu, care mai mult bătea poarca cu alți târâie-brâu din sat decât o ajuta. Ce-i drept, uneori aducea și el în casă ceva parale, ba odată chiar un dinar de argint, bani câștigați, chipurile, la barbut. Nu-i plăcea Catincăi așa treabă. De la o vreme se înhăitase Panteleu cu Bănel, feciorul vătafului de țigani de la curtea boierului Filimon, și uneori se întâmpla de nici nu da pe-acasă cu zilele. Și, în asemenea vreme de singurătate și gânduri rele, se mai ogoia grijulia mamă cu câte un păhărel de vinars, căpătat la crâșmă ba pe câteva ouă, ba și pe câte-un bănuț din cei câștigați cu trudă multă la curte… Încetul cu încetul, nici nu luă seama femeia că se împuținează și lucrurile din casă, și părăluțele legate în colțul basmalei, înțelegea doar că o cercetează tot mai rar gândurile negre, de parcă rămâneau la fundul ulcelelor… Așa că nu se prea omorî cu durerea când află că se zvonesc prin sat vorbe cum că Bănel al bulibașei și Panteleu veneticul mutau oile de la o stână la alta peste trei-patru sate, fără știrea bacilor și pentru bune parale. Dar, cu toate pândele puse la cale de vătaful agiei de ținut și cu toate poterele trimise pe urme proaspete, nu se putu prinde niciun hoț, așa că zvonurile rămaseră zvonuri. Cu atât mai mult cu cât nici bacii nu se mai jeluiau… „Puneți treaba lupilor pe spetele noastre”, obișnuiau să se îndreptățească Bănel și ortacul lui când erau ispitiți de câte vreun gospodar mai neîncrezător. De fapt, totul se terminase în ziua când bulibașa, măsurând cu o funie udă șalele feciorului și pe ale lui Panteleu, le spuse vorbe mari de învățătură: „Când începi un lucru bun, trebuie de la început să știi când îl închei. Altfel lațul te

așteaptă!”.

Catinca nu se gătise anume de ajunul Anului Nou, când începea numărătoarea zilelor unui alt veac. Ca venetică, nu era călcată de urători: ce colaci de la o muiere singură care-și află bucuriile în ulcică? Panteleu nu mai dăduse pe-acasă de vreo săptămână, dar Catinca de mult nu mai lua seama la asemenea lucruri: băiatul trecuse peste douăzeci de ani, ajutor din partea lui nici cât negru sub unghie, iar grija lui cea mare era să nu nimerească în arcanul strângătorilor de oșteni. Așa că nici nu se trezi când se deschise ușa casei și, un pic amețit și el, păși înăuntrul odăii aproape pustii tânărul stăpân al casei de mână cu Rada, o verișoară de-a lui Bănel, smolită și frumușică, și de trei zile – nevasta lui… O copilă, de altfel.

Făcuse băiatul, adică noile lui neamuri, nuntă țigănească, de aia cu lăutari și salbe de aur, cu multe bucate și băutură: unde se mai pomenea ca un creștin de neam moldovenesc să ia de soață o lăiață! Dar, după trei zile de joc și cântece, se cuvenea mirelui să ducă aleasa la casa lui. Și, cum robii boierului Filimon nu aveau învoire să calce în sat fără treabă poruncită de stăpân, veniseră tinerii însurăței singuri, într-o sanie dăruită de bulibașă – nașul –, plină cu toate darurile și trasă de un căluț sprinten.

În casă era frig, Catinca dormea pe cuptorul rece, învelită cu o jerpelitură de blană de oaie, pe masa plină de jeg și urme de ulcele stăteau un burluieș răsturnat și o strachină goală. Tânăra nevastă se așeză pe laița coperită cu un lăicer cam zdrențuit.

— Lasă, Rado, într-o săptămână facem căsuța țâță, ai să vezi!

— Ahaa! făcu tânăra chicotind a râde.

În țigănie îi mergea vestea că-i cam hută, râde de tot ce-i spui și nu se supără de nimic.

Panteleu smulse de pe mâne-sa blana, Catinca nici nu se mișcă, și deschise ușa:

— Mă duc să dau calul la dos și să-l învelesc, să nu înghețe. Și vin să facem focul.

— Îhî! făcu Rada. Și iar chicoti.

Panteleu aduse în casă tot calabalâcul din sanie, apoi un braț de vreascuri. În vatră răscoli cenușa și descoperi vreo doi tăciuni. Suflă

peste ei pe cinste, până să ațâțe vreascurile.

— Pătrule…, mormăi prin somn Catinca. Pătruț…

— Ce zice? întrebă huta.

— Îl cheamă pe tata. Nu se poate ogoi, sărmana…

— Aha…, zise Rada și iar râse.

Încetul cu încetul, prinse a se încălzi în casă. Panteleu mătură masa cu mâneca, după care o umplu cu bunătățile aduse de la nuntă.

— Așterne pe laiță, zise Panteleu.

Era prima poruncă pe care-o dădea stăpânul soației lui.

— Și ea? întrebă soața.

— Lasă să doarmă pe cuptor. Are vătămătură, săraca…

— Îhî, făcu tânăra și prinse să scoată din legătura cu zestre pernele, salteaua, oghealul, bogății ce nu mai văzuse casa asta…

…Catinca se trezi târziu și cu greu, sări de pe cuptor, văzu masa plină cu bucate, apucă burluiul, scoase ciocălăul cu care era astupat și umplu o ulcică. O dădu peste cap pe nerăsuflate și o umplu iar. Abia acum observă că nu-i singură:

— A-a… Ai venit…, i se adresă ea lui Panteleu. Și ea cine-i?

— Mamă, făcu Panteleu. Asta-i Rada, nevasta mea, nora ta. Ia pupați-vă!

Rada întinse buzele strânse buchet, dar rămase cu ele țuguiate.

— Smoliță noră… N-o fi cumva din țigani? întrebă ea și dădu de dușcă și a doua ulcică.

— Aha! confirmă bănuielile Catincăi tânăra. Din! Din! și zâmbi larg.

— Adică am ajuns și aici, zâmbi femeia. La vreme s-a dus taică-tu… Și clătină burluiul gol.

Panteleu se încruntă să spună vorbe grele, dar îi tăie pornirea tânăra soție:

— Unde s-a dus? întrebă ea. Cine?

— N-am bani, măi Panteleu, zise Catinca. S-au terminat…

Panteleu scoase din chimir un iuzluc de argint:

— Iaca o sută de parale. Dar prea des să nu-mi ceri!

— Bogați țiganii! făcu Catinca, își îmbrăcă burnuzul și ieși.

Din ziua aceea, n-a mai văzut-o nimeni pe venetica ajunsă la Roșcoveți din părțile Neamțului. Vreo trei zile a căutat-o Panteleu prin toate râpele și prin alte locuri mai deocheate, de ajuns la crâșmă nu ajunsese, o muiere o văzuse cică mergând prin viscol spre șleahul Lăpușnei, drum de pierzanie iarna, bântuit de lupi, dar omătul spulberase orice urmă, dacă ar fi fost să fie. Nici în primăvară, după topitul zăpezilor, nu se găsi nimic, nici oase, nici resturi de burnuz ori altă țoală. Panteleu plăti popii un parastas mare pentru răposată, îi puse o cruce de lemn într-un colț al țintirimului și altă cruce peste amintirea femeii ce-l născuse.

Avea nevastă și trebuia să se gândească la dânsa, să-i facă un cămin în care să-i nască un băiat, s-o mai dea la brazdă pe copilă cu cele ale vieții, deși pe zi ce trecea se convingea tot mai mult că materialul cu care se procopsise nu era cel mai de calitate. Aveau dreptate suratele Radei s-o ia de „cam pălită la cap”. Dar trebuia să meargă înainte.

Banii adunați la nuntă se cam terminaseră, chimirul suna a gol, prea își înțolise soțioara. Și, când tocmi meșteri ca să-i întărească și să-i zugrăvească mai vesel casa, nu găsi la cingătoare parale pentru arvună. Urcă repede în pod, unde ascunsese sub ursoaică punga moștenită de la taică-su și din care nu cheltuise decât vreo trei dinari, dar punga nu era la locul știut. Răscoli peste tot până să înțeleagă din ce mijloace își plătea maică-sa fericirea uitării…

Nu dădu pe față simțămintele ce-l bântuiau, se înțelese cu meșterii să mai amâne lucrările și, după plecarea acestora, săpă înfrigurat sub una din caprele laiței. Iuzlucii primiți pentru oile „mutate” de la un stăpân la altul împeună cu Bănel erau la locul lor.

De amarul pagubei și de bucuria că paguba nu fusese totală – se întâmplară lucrurile acestea la vreun an și jumătate de la însurătoare –, se oploși pentru două zile încheiate la crâșmă. Acolo se găsea, învăluit în aburii primăvăratici ai vinarsului, când îl prinse încă o bucurie, mare și bună. Vorba e că, mai înainte cu vreo două săptămâni, Bănel îl vizitase noaptea ca să-l cheme la o „treabă” nouă. Aflase lăieșul că o stână depărtată rămăsese neștiut de ce fără câini, iar baciul de la o altă stână, și mai depărtată, e un fost mușteriu de-al lor, totdeauna gata să dezlege punga pentru marfă

proaspătă. Panteleu, amintindu-și spaimele trecute, când se zvonea prin sat că ar fi fost părtaș la unele nelegiuiri asemănătoare, a refuzat colaborarea, iscând tot felul de pricini. Și acum, refuzul acesta era prilej de bucurie bună. Pentru că a doua bucurie, cea mare, era că o poteră îi înghesuise pe Bănel și pe alți doi ortaci în niște coclauri, iar trupurile ciuruite de sânețe ale lotrilor se aflau de vreo două zile la poarta Lăpușnei, ca să fie de vedere lumii și de învățătură celor ce nu voiau să știe de legile țării.

Dispariția lui Bănel spăla de pe Panteleu vechile bănuieli și omul simți că i se ia o piatră de pe inimă. Conștient ori nu, dar teama că odată și odată lăieșul îl putea trăda stătea trează în adâncul lui.

Strigă deci către adunarea din cârciumă că dă el un rând de licoare ca să se îndure Domnul să-i lase nevasta groasă și aruncă în palma cârciumarului un iuzluc. Acesta umplu cu grabă ulcelele mușteriilor, iar în fața lui Panteleu umplu două. Sloboziți de bănuielile pe care le aveau față de venetic, băutorii se adunară în jurul lui cu vorbe de îmbărbătare.

Treaba e că, de un an și jumătate, Rada lui nu prindea sămânță, iar în sat asemenea lucruri nu trec neobservate, în orice caz, sunt teme larg dezbătute pe la porți și prin casele oamenilor. Să ai nevastă stearpă însemna că nu ești drag Domnului.

Printre mușterii se afla și un geambaș, un țigan liber, voinic și frumos, venit să caute marfă tocmai dinspre munte, cum zicea el, și care mai adusese și vestea că se așteaptă în curând firman domnesc despre dezrobirea întregului neam smolit. Acesta se apropie de masa unde se afla Panteleu:

— Mi-a vorbit de tine bulibașa, pe care îl știu de mult…Hai să ne cunoaștem și așa. În sănătatea ta!

— Și a ta, se învoi Panteleu.

— Ați fost buni prieteni… tu și cu Bănel… Săracul…

— Buni…, făcu oarecum bănuitor Panteleu.

— Și ai luat de nevastă femeie din neamul nostru…

— Așa este.

— Brava! Nu ești ca alții de-ai tăi. Dar cunosc și durerea care-o ai cu dânsa… Știi că neamul nostru nu-i ca alte neamuri… Ne pricepem la lucruri de mirare pentru alții…

— Știu, știu, zise Panteleu, pe care ulcelele băute îl cam încălziseră.

— Apoi ascultă, frate, eu ți-o pot lecui. Știu vorbele care trebuie…

Panteleu mai ceru băutură. Țiganul, care-și zicea Arpad, își muie buzele; Panteleu dădu de dușcă. Și iar mai ceru:

— Frate Arpad…, vorbea cam cu sughițuri. Poți să-i spui vorbele amu?… Hai, dară, să mergem!…

Tot drumul până acasă, Arpad își duse mai mult în spate „fratele”. Rada chicoti veselă:

— S-a îmbătat! și, ajutată de geambaș, își întinse bărbatul pe laiță.

Trezirea n-a fost din cele mai grozave. Îi crăpa capul. Nu știa ce zi este afară. Burluiul plin de pe masă, adus cu Arpad de la cârciumă, era singura mărturie că petrecuse pe cinste în ajun. Alți martori nu se aflau nici în casă, nici în bătătură. Trăsura și calul dăruit tinerilor ieșiseră pe poarta rămasă deschisă. După ce-și scoase cu vreo două ulcele ceața de pe ochi, văzu și lipsa țoalelor Radei, și lipsa salbelor și bănuților de aur cu care-i învrednicise nunta. Lăicerele și scoarța de lână de pe cuptor, ca și așternuturile moi, făcuseră și ele picioare… Numai iuzlucii de sub laiță erau la locul lor… Nu se afla în casă huta când i-a controlat…

Vătaful țiganilor de la curtea boierului Filimon își plângea pierderea băiatului, dar nu știa prea multe despre Arpad, îl văzuse o dată și atât. Și nu avea de gând să-l vândă pe prietenul lui Bănel: „Ați fost ortaci de mititei, și asta înseamnă mult…”.

Vișinica, sora mai mare a Radei, se chinui lungă vreme până să recunoască:

— A văzut-o acum jumătate de an, când ai fost cu ea la târg să-i cumperi sulimane și materie. V-a luat urma până a pândit că pleci singur nu știu unde și au vorbit. Apoi s-au întâlnit la mine de câteva ori. Am vrut să-ți spun, dar m-am temut că ai s-o ucizi. Așa-i la noi, la țigani… Nu trebuia să vă luați… Neamurile noastre n-au să se înțeleagă niciodată, avem alte obiceiuri… Ai să te duci s-o cauți?

Panteleu a ascultat-o cu ochii în pământ, n-a scos o vorbă,

numai la plecare i-a ras o palmă și dus a fost.

Din ziua aceea făcea Panteleu numai un drum: la crâșmă și înapoi. Oamenii se mai întrebau de unde are să-și plătească băutura, pentru că din casă nu ieșea altundeva, la vorbă cu cineva nu se oprea și, dacă se îmbăta mai tare, arunca vreun cuvânt-două câinelui, care parcă-i păzea casa, dar nu hămăia la nimeni. Apoi au încetat să se mai intereseze de soarta lui până în ziua când s-au întâmplat copleșii ceia să se joace în spatele casei lui…

17

Aici se oprește descrierea vieților paralele: a plăieșului Pătru și a fiului său, Panteleu, a plăiești Catinca și a fiului ei, Panteleu, a iobagului Panteleu și a soației sale, lăiața Rada. Aici se întâlnesc paralelele. Și de aici încolo va scrie hronicul despre ceea ce și-a pus drept scop să descrie: întemeierea așezării Găinari, precum și o succintă privire asupra activităților și ideilor primilor ei locuitori.

Eminentul meu cititor înțelege prea bine cât de extenuantă poate fi munca unui cronicar înhămat la asemenea treabă, o am în vedere pe cea care ia lucrurile de la rădăcină…

Să-l luăm pe Plutarh. Ce ne-a dat el cu Alexandru și cu Cezar? Sigur, și Alexandru, și Cezar au întemeiat câte ceva. Să zicem – Alexandru, Alexandria. Dar cum? A dat ordin subalternilor, iar aceștia s-au conformat. Dar cine anume, cine sunt cei care au pus umărul și piatra concretă? Cine sunt cei care au populat primii acest oraș? Cred că și vornicul Roșcoveților ar fi putut da cuiva însărcinarea să ridice câteva case la capătul râpei, acolo unde aceasta se transformă într-o văiugă mocirloasă, dar unde ar fi fost atunci ineditul întemeierii, unde spontaneitatea faptului? Cum s-ar fi numit o asemenea așezare? Roșcoveți-2?…

Zeci de castre (ori castrumuri?) s-au întins la ordinele lui Cezar și din zidăria lor s-au iscat târguri și orașe. (Vezi *Commentarii de Bello Gallico!*) Dar unde este firescul apariției lor? Se știe mai mult despre zarurile aruncate de dictator, deși nu s-a stabilit precis dacă era jucător de barbut, decât despre așezările lui înălțate la comandă. Totul ține de ordine date, de comenzi, de necesități, de legende, și nu de romantice întâmplări, cum e cazul hronicului nostru…

Și când te gândești că alt istoric, Publius Cornelius Tacitus, care ne-a mâncat tinerețea prin licee și ne-a chiorât atâția ani cu *sine ira*

et studio a lui, poate fi mai credibil în ochii unor contemporani ai mei numai pentru că și-a scris *Analele* (ce cuvânt vulgar: anal!) în latină, limbă pe care n-o mai folosește nimeni, nici măcar mafioții din Sicilia!

Citește cu încredere, iubite cititorule, hronicul de față: e rodul iubirii față de adevărul istoric, atât de prețuit de conducătorii lumii noastre de azi!

18

E fapt atestat de știința medicală și larg mediatizat: consumul excesiv de alcool dăunează grav sănătății. (Ca și, de altfel, consumul exagerat de castraveți sau spanac.)

Ei bine, Parascheva, această doftoroaie care profesa o medicină netradițională, era de altă părere. (În paranteză fie vorba: de ce ceea ce moștenim prin tradiție se numește „netradițional”? Doar pentru că trăim în secolul paradoxurilor, al substituțiilor de noțiuni și înțelesuri?) Iar părerea ei fermă era că Panteleu a supraviețuit anume grație consumului exagerat de alcool! Muindu-i trupul și încâlcindu-i mințile, alcoolul l-a afectat doar în exterior, iar potrivit principiului acțiunii și contraacțiunii, în interior l-a dotat cu o pavăză în măsură să se opună acțiunii! Iată de ce organele lui interne n-au prea avut de suferit. Îndoieli avea doar în privința aparatului genital, situat în apropierea imediată a exteriorului lovit cu vergile. Și cum acest organ o interesa mai ales, ea jertfi o parte din decoctul de sculățel pentru omul pe care îl vedea tot mai limpede ca fiind al ei. Numai al ei…

Peste cele cinci zile, când băiatul mai-marelui și celălalt flăcău cu probleme se prezentară la farmazoană conform înțelegerii, Parascheva îi luă la o parte, se așeză cu dânșii pe iarbă și le vorbi răspicat:

— Dacă vreți numaidecât să gustați cu mine din ceea ce n-ați putut gusta până acum, și trebuie să vă spun că treaba merită s-o cunoașteți, apoi să faceți totul cum am să vă spun și nicicum altfel. Leacul poate să ajute, dar poate să vă lase și fără puțina putere ce-o aveți… Sunțeți gata să mă ascultați?

Flăcăii erau gata de orice. O mâncau din ochi și în mintea lor rula nebunește filmul celor aflate de la alții, mai norocoși.

— Apoi iată treaba: o parte din leac am să vi-l dau acuma. Dar

să știți că, după ce l-ați băut, trebuie să lucrați, și nu așa, de mântuială, ci până dă sudoarea din voi. Și să lucrați aici, de față cu mine, că, dacă s-a întâmpla cumva ceva, eu să vă pot ajuta… Vasăzică, aduceți de acasă ceva instrumente, niște cazmale mai bine, și mâncare pe vreo patru-cinci zile. Nu spuneți părinților, născociți și voi ceva!

Parascheva scoase din papornița cu leacuri ulcica cu sculățel și dădu flăcăilor câte două linguri din licoare. N-ar fi primit flăcăii cu atâta pietate nici sfânta împărtășanie!

Apoi o luară la picior.

— Ce-i cu ei, Paraschevă? Au gâlci?

— Anume că n-au ce n-au! râse vrăjitoarea.

— Mă tem că te cam mănâncă iar musca…

Parascheva mai nu sări în sus de bucurie ascunsă: vasăzică, o teme! E al ei!

Mai cu vorba, mai cu amăgeala, îi turnă și lui pe gât din prețioasa băutură. Urma numai să mai aștepte. Nu putea da greș: licoarea contra vinului și altor băuturi tari își făcea efectul. Odată, după ce i-a pus în zeamă doctoria, l-a îmbiat cu un păhăruț de vin pe care Panteleu l-a primit ca pe un dar dumnezeiesc și l-a răsturnat peste cap în mare grabă. Ca peste un minut să se târască în genunchi, vărsându-și mațele.

— Iaca, vezi, zise Parascheva, dacă mai iei un păhăruț – s-a zis cu tine. Moartea!

Se pricepea vrăjitoarea că nimic nu ia mai mult puterea bărbătească a omului decât beția. Iar ea avea nevoie de puterea aceasta!

Știa farmazoana multe cele. Știa pătrarele lunii și zilele cu rod la femei. Încă în prima ei tinerețe rămăsese groasă de vreo două ori, dar lepădase de bunăvoie. Acum nu mai avea să lepede, dimpotrivă, știa că numai o ființă mică, gângurind în copaie îl poate lega pe omul ce-l avea de drag pe neașteptate și cu bucurie. Și cu multă teamă tot întârzia clipa: nu mai era prea tânără…

Parascheva ar fi putut conduce în zilele noastre, cu toată neștiința ei de carte, un trust, poate chiar un holding. Niciodată nu se apuca de vreo treabă fără s-o întoarcă pe toate părțile și să

calculeze riscurile. Toată comedia cu tratamentul ce-i aștepta pe băieți era în fond o întreprindere bine planificată, realizabilă în termene prestabilite.

Înghițind de câte două ori pe zi din miraculoasa băutură (de fapt, apă chioară, îndulcită cu suc de fragi, „placebo”, cum ar zice azi medicina oficială!), flăcăii săpară în gresia dealului, mai jos de tufa de măceș, un bordei cât toate zilele. „Aici am să trăiesc de-amu înainte, aici o să mă găsiți când vi s-a scula…”, îi tot îndemna Parascheva râzând, și băieții nu-și precupețeau puterile. Curând, pe marginile gropii bordeiului se înălțară pereți din piatra scoasă la lumină, curând grinzi și căpriori mai tăiați de prin arinii din capătul văiugii, mai aduși în fapt de noapte din sat încununară construcția și, după ce câțiva snopi de stuf luară forma acoperișului, din depărtare puteai crede că ai în față o căsuță mai scundă, deși înăuntru te simțeai ca într-o casă ca lumea.

Nu uitară nici de valul de pământ amestecat cu piatră ce înconjura bordeiul de la deal, ca nu cumva să-l înece șuvoaiele în caz de ploaie, și nici de patru puișori de salcie sădiți în cele patru colțuri ale așezării.

Panteleu se ținea bine pe picioare, mai dădea și el pe ici-colo cu hârletul, era rumen în obraji, dar înăuntrul bordeiului hotărî că va face totul singur. Și, în scurtă vreme, drese un cuptoraș și o laiță lată cât o arie.

O săptămână încheiată vărsaseră șiroaie de sudori flăcăii, o săptămână încheiată băuseră de câte două ori pe zi câte două linguri de „placebo” și, când Parascheva îi anunță că tratamentul a luat sfârșit, prinseră a tremura în așteptarea inițierii.

Dar farmazoana avea planurile ei bine gândite din timp:

— Și tu, Sâle, și tu, Trifane, nu trebuie să vă grăbiți. Leacul lasă să mai lucreze în voi, el și-a face treaba și fără să fiu eu de față. Veniți aici peste douăzeci și una de zile, ia să vedem ce zi cade, și atunci o să ne veselim! Și nu uitați să aduceți și ușa la bordei!

Aceștia făcură mutre lungi, dar cum puteau flăcăii, care aveau numai una în cap, să se contreze cu vrăjitoarea ce le putea închide gura cu o privire?…

Panteleu cărase în casă mulțime de calabalâc din pătulul

construit de Parascheva și se odihnea pe laița largă, acoperită cu războiul moștenit de la mama Răsura.

— Gata, făcu farmazoana, am ajuns și la casa noastră! Și se așează alături.

— A noastră? zise Panteleu. Parcă te-ai învârtit mai mult pe lângă țâncii ceia…

— Țânci, țânci, dar ia te uită ce mamă de treabă au făcut!

— Și cum ai de gând să-i plătești? Cu puța?

Parascheva păli. Dar își luă îndată seama: „Mă teme, mă teme! E al meu!…”.

— Cum poți vorbi așa vorbe, Panteleu? Oare de-atâta te-am…

Panteleu n-o lăsă să termine vorba. O apucă de umeri, își înfipse dinții în țâțele ei tari ca de copilă, o prăvăli pe laița făcută cu mâna lui și o pătrunse cu atâta dor și putere, câtă în cei cinci ani de bețiii și singurătate nici nu știa că o mai are…

…S-au ridicat de pe laiță în zori, nu-și spuseseră o vorbă toată noaptea – Parascheva zbura, Panteleu nu nimerea cana să-și toarne apă, iar în ușa bordeiului, de fapt, lângă lăicerul ce înlocuia ușa, stătea mare, flocos și tăcut câinele cu o găină la picioare. Parcă ar fi vrut să spună: „Masa este servită, boieri dumneavoastră”.

Și le era o foame!…

Iar peste un pătrar de lună, într-o dimineață, când trebuiau să-i vină poalele cele roșii, Parascheva le așteptă în zadar.

Se împlinea visul ei cel de taină!!!

Îl răsturnă pe Panteleu de pe laiță, îl prinse de gât și-i strigă în ureche să-l asurzească:

— Am prins! Oameni buni, am prins!

Era strigătul, urletul de bucurie disperată al unei femei de mult trecute cu anii, care prindea acum ultima diligență…

Astfel, în ziua dinspre noaptea Sânzienelor a anului de la Christos una mie opt sute doisprezece, începea să se nască pe harta Europei așezarea cu numele ce avea să dăinuie peste veac: Găinari…

Sfârșitul Cărții Întâi

Cartea a doua

1

De patru săptămâni, o lună încheiată, nu se mai culcau roșcoveții cu grija orătăniilor, de-o lună întreagă nu se mai sculau cu noaptea în cap să-și numere înfrigurați boghetele. Cloștile stăteau flămânde în panerele lor, așteptând cumințí eterna minune a nașterii, cele mai harnice își plimbau de-acum puii pe te miri unde, ca să-i învețe potolirea foamei celeia de toate zilele, moțatele scăpate de chinul clocitului împânzeau bătăturile, ulițele și hudițele, că, de s-ar fi întâmplat să se ivească pe lume Henry Ford cu vreo sută de ani mai devreme, ar fi fost tot satul asfaltat cu pene… Deasupra acestei forfote nezburătoare se roteau încontinuu escadrile de bulihari, dar „hai-haiurile" strigate de gospodine ba dintr-un capăt, ba din altul al așezării reduceau la minimum pierderile, și acelea puse pe socoteala Creatorului răpitoarelor și nu pe contul omului creat și el de către Cel de Sus ca să ignore Decalogul…

Cu alte cuvinte, „Fenomenul Panteleu" se consumase și se comenta tot mai rar pe la porți ori prin crâșmă, alte griji luau locul evenimentului depășit. Vecinii din Roșcoveți datorau destule zile de boieresc moșierului Filimon, care nu era nici pe departe un filantrop, stăpânirea îi presa și ea cu biruri mereu tot mai grase, legau oamenii tei de curmei ca să ajungă dintr-o iarnă în alta. Așa că aveau destule teme în dezbatere ca să se oprească prea mult la una, oricât de importantă ar fi fost aceasta. Iar dacă lui Panteleu îi rezervaseră totuși un statut aparte, au făcut-o pentru că fărădelegea lui lovea într-un centru vital al existenței satului. Erau oameni amărâți roșcoveții, cornute și porcine nu prea țineau, din lipsă de fânețe și furaje, singura lor sursă de proteine, fără de care, știut lucru, viața e imposibilă, erau păsările.

Și iată – răul descoperit, pedepsit și îndepărtat aducea un nou

suflu de bucurie în traiul sătenilor. O mare grijă mai puțin!

Dar într-o dimineață, după Sânziene, când Anica, fosta vecină a Paraschevei, slobozind găinile din pătul și neieșind cu numărătoarea la cifra de seară, i s-a jeluit bărbatului, acesta a sfătuit-o să se ducă la școala de catiheți din Lăpușna, unde se învață și artimetica… În cea de a doua dimineață, adresându-i-se omului cu o jalbă asemănătoare, a încasat un ghiont în coaste și un „parastasu' mă-tii de chioară". Și numai în cea de a treia, la aceeași veste, omul nu s-a mai oțărât la muiere, ci s-a strecurat în pătul, unde a constatat într-adevăr lipsa celei mai mândre păsări, cocoșul porumbac, bătăușul de care se temeau și copiii…

Cea de a patra și a cincea zi, omul Anicăi (din nefericire, nu i s-a păstrat numele) le-a petrecut la cârciumă, unde, spre marea lui surprindere, a aflat despre două pierderi asemănătoare, petrecute în alte gospodării.

E bine cunoscut faptul că zvonul era singura sursă de informații veridice pe timpul feudalismului. Și nu i-a trebuit nici o zi întreagă zvonului cu dispariția găinilor ca să devină informație sigură și să nască în Roșcoveți o psihoză generală.

La un consiliu convocat urgent la vornic – am să-i mai zic și primar –, s-a dezbătut o bucată de zi problema și, ajunși cu toții la concluzia că autorul nu poate fi altul decât unul singur, adică Panteleu, s-a hotărât să se ia cele mai drastice măsuri. Bineînțeles, să fie prins mai întâi în flagrant delict, după care să urmeze a se trece chiar și la pedeapsa capitală…

Satul trăia ca o garnizoană în care se declarase starea de asediu. Cuvântul de ordine era: „Panteleu a înviat și se răzbună!" (sau, cum ar fi spus strămoșii noștri latini: „Panteleu redivivus et ultor!"), deci Panteleu trebuia spânzurat!…

Brusc încetă forfota păsăretului pe ulițe, cotcodăcind și măcăind câtu-i ziulica închise prin cotețe. Unele jupânese tăiau pe ascuns în lipsa bărbaților câte-o boghetă ca s-o mănânce singură sau cu vreo prietenă de bârfe. Totul se contabiliza pe socoteala găinarului.

Oamenii nu erau curioși să afle de Panteleu dacă mai trăiește ori ba și unde s-a aciuat. Știau unde poate fi găsit doar cei doi sărmani obijduiți cu de-ale erecției, dar nu se înghesuiau să dea de știre și

altora, în așteptarea apropiatei inițieri promise de Parascheva. Mai știau și niște gospodine, care veneau la doftoroaie ba cu vreun puradel cu gâlci, ba cu treabă femeiască…

Așa că în primul rând se organiză pânda, ceea ce ar echivala azi cu serviciul de informații și contrainformații. La toate intrările și ieșirile posibile se postau de cu seară flăcăi și gospodari mai de încredere, înarmați cu ciomege și furci, bine pitiți prin bălării, cu ordin aspru să-l aducă numaidecât pe lotru, oricine ar fi, în fața obștii pentru județ. Asemeni, se mai trimiteau și femei să piardă cât mai multă vreme cu farmazoana și, dacă se putea, să stea până noaptea târziu, ca să observe orice mișcare în preajma bordeiului. Iar în tufarii din apropiere stăteau treji zi și noapte doi voinici, care să nu-l scape din ochi pe găinarul excomunicat…

Satul fierbea în clocotul de așteptare a judecății de apoi…

2

Perspicacele meu cititor a observat, desigur, aversiunea autorului față de tot ce este legendă și contribuie la falsificarea realității, în fond – a Istoriei. Mitologiile de toate culorile, și greco-romane, și asiro-babiloniene, și sumeriene, mint de îngheață apele, nu degeaba mincinoșii incurabili, cronici sunt numiți științific mitomani! Nu mai puține gogorițe se pot descoperi și în născocirile mai recente, cum ar fi *Nibelungenlied* sau *Slovo o polku Igoreve*…

Dar… Există un „dar” în toate. Ca să respectăm adevărul, se află și în legende „găselnițe” de o uluitoare finețe și ingeniozitate, despre care și italienii, oameni deosebit de serioși, ar putea spune: „Se non è vero, è ben trovato!”.

Să luăm măcar șmecheria lui Ulise cu gloaba ceea de lemn, părăsită, chipurile, sub zidurile Troiei când aheii, îngroziți (iarăși chipurile!) de rezistența lui Priam & Co., au rupt-o de fugă. Cum au risipit troienii o bucată din zid ca să bage mârțoaga în cetate, cum au ieșit din burta bidiviului de lemn oștenii greci și au deschis porțile grele ale cetății… Povești de adormit copiii… Dar cum rezistă asemenea baliverne la o cercetare mai atentă a unor oameni care știu să gândească? Ce primă întrebare și-ar pune oamenii aceștia? Una simplă: „Ce idioți trebuia să fi fost militarii introducând în cetate un obiect atât de masiv, fără să-l dea mai întâi pe mâna geniștilor? Și un copil ar fi putut bănui că gloaba poate fi ticsită cu dinamită sau alt exploziv de epocă, ce ar fi șters de pe fața pământului nu numai Troia, dar și amintirea ei! S-ar mai fi procopsit atunci nevasta lui Heinrich Schliemann cu tezaurul regelui Priam? Pe naiba!…”.

Și totuși înghițim cu plăcere asemenea gogoși, dar nu pentru „adevărul” pe care-l conțin, ci pentru talentul, pentru extraordinara fantezie a autorului.

Nu cred că e cazul să mai vin și cu alte exemple, deși s-ar putea găsi câte ceva picant, să zicem, și în relația Kriemhild – Etzel – piticii nibelungi, dar asta ar însemna să mă bag într-o polemică fără sfârșit.

Cu atât mai mult cu cât și în relatările de mai departe voi avea ocazia să ofer cititorului răbdător nu fantezii talentate, nu „găselnițe” excepționale, extrase din legende mincinoase, ci lucruri de necrezut, dar absolut reale, iscate de eroii hronicului de față…

3

Parascheva ridică de la picioarele câinelui pasărea: era o găină neagră, grea și caldă încă.

— Bravo, lăudă ea coteiul, chiar ai potrivit-o la vreme. Nu am gătit nimica pentru azi!

Câinele o privea drept în ochi și dădea din coadă, ca o aprobare a faptului că fusese lăudat.

— Panteleu, făcu farmazoana, cum îl cheamă pe câinele tău?

— Câine! Cum să-l cheme. Câinele-i câine!

— Deșteaptă dihanie! Dar tot voiam să te întreb: de ce nu hămăie?

— Îi cuminte… Mă duc să-l leg. Eh, o zeamă acrișoară ce-ar mai merge!…

Parascheva se dădu lângă vatra improvizată și se apucă să penească trofeul. Penele se smulgeau greu, pasărea ar fi trebuit opărită. Umplu ceaunul cu apă și suflă în foc.

Și abia atunci înțelese.

Se repezi în bordei și trânti găina pe jumătate goală pe laiță, lângă Panteleu.

— Omule! A adus o găină! strigă ea.

— Da ce-ai vrut să aducă, o vacă?

— Panteleu, ți-i a râde? făcu ea aproape plângând. Vrei să ne calicești pe amândoi? Mă pricepeam eu că nu-i om cel care golea pătulurile, să fi fost om, îl prindeau de mult… Ai învățat javra?…

— Am învățat-o.

— Ucide-o! Ucide câinele până nu-i târziu…

Ea se așeză pe laiță și începu să plângă.

— De ce să-l ucid? Unde mai afli așa animal isteț! El are să ne hrănească.

— Spânzură-l, Panteleu! Înecă-l! N-are să ne hrănească, are să

ne îngroape pe toți trei!

— Care trei? se minună găinarul.

Parascheva îl cuprinse de umeri:

— Dragul meu, nu ți-am spus, voiam s-o las pe mai târziu: am prins de la tine… Am rămas groasă… Și dacă află satul cine ne hrănește… Panteleu… Vrei să pierim tustrei?…

Panteleu rămase mut. Orice ar fi crezut că-i pot auzi urechile, dar așa bucurie…

Sări de pe laiță, o cuprinse pe farmazoană în brațe, nu avu putere s-o arunce în sus, dar scoase un chiuit ca de flăcău scăpat de oaste.

— Măi fată, măi! Un fecior? Am să fiu tată? N-are să-mi piară numele!

Parascheva stătea îmbujorată și mândră:

— Ei? făcu ea.

— Care ei? strigă el. Socoate că am să beau o vadră de copceac când ai să mă învoiești. Mare bucurie mi-ai spus.

— Ba eu te-am întrebat dacă îl spânzuri…

Panteleu se posomorî brusc. Se așeză alături de dânsa:

— Nu pot să fac așa păcat, Paraschevă. Mi-i și el ca un copil. Un an l-am școlit, cinci ani nu m-a lăsat să mor de foame… N-are să ne lase nici amu. Nu dă glas, i-am tăiat strunele cele de hămăit, nu se încaieră cu alte potăi, cum să-l prindă cineva? Își știe treaba…

— Of, Panteleu, Panteleu… Oare duci tu foame cu mine? Oare vin la mine muierile cu mâna goală? Lasă numai să treacă de Sfânta Marie cea Mică, să vezi cum are să mă calce jumătate de sat…

— Și toți flăcăii…, făcu el cu jumătate de gură.

— Ba! S-a terminat cu flăcăii și ceilalți dornici. Te am pe tine și nu te las!

Panteleu stătu mult pe gânduri. Apoi vorbi:

— Poate că ai dreptate. Răi oameni în Roșcoveți, răi. Au să mă pândească din toate părțile. Și nici pe tine n-au să te ierte că m-ai scăpat de la groapă… Am să-l leg. Am să-i fac o hrubă mai la deal și am să-l leg. Să nu fie la vedere. Cum l-am învățat, așa am să-l dezvăț…

Parascheva nu mai insistă. Compromisul i se păru rezonabil…

Panteleu puse mâna pe hârleț, chiti un loc mai la dos și se apucă de săpat. Parascheva strânse penele împrăștiate în jurul vetrei și ascunse găina în tufa de măceș. Paza bună, știa ea, trece primejdia… Apoi se apucă să fiarbă o mămăligă de hrișcă.

— Ai să mai îngădui cu zeama, râse ea către omul care lega câinele în ascunzătoare și acoperea groapa cu niște frunzari.

Panteleu începea să semene tot mai mult cu tânărul cela însurat cu Rada. Parascheva nu-l știa atunci, dar își închipuia cum arăta, îl văzuse doar beat, și atunci fugitiv: adus din spete, cu fața buhăită. Acum, după „cura de dezalcoolizare", se ținea băț, deși încă nu prea în putere: se ostenise bine obștea să-l aducă la brazdă. În schimb, nu se mai recunoștea pe sine farmazoana: ea, vrăjitoarea și curva, cinică și nerușinată, acum nu se gândea decât la omul ei, găsit din întâmplare în mocirla văiugii și adunat din bucăți, se gândea numai la ce-ar mai putea face pentru el ca să nu-l piardă (și să nu se piardă!) și aștepta înfrigurată ziua când, cu pântecele la gură, are să treacă pe ulițele satului s-o vadă toată lumea. Iată, să zică muierile naibii, e și ea ca și noi, ba chiar mai deșteaptă. A cunoscut toată dulceața vieții, în vreme ce noi ne-am spetit cu truda dealului și a casei…

Anica, fosta ei vecină, veni către chindii, însoțită de o altă femeie, pe care Parascheva n-o cunoștea. Era din celălalt capăt al satului și nu avusese niciodată treabă la doftoroaie.

Amândouă se plângeau de niște junghiuri strașnice la maiuri, că nici viața nu li-i dragă și nici poftă de mâncare nu mai au.

Le-a poftit Parascheva să-i vadă casa nouă, s-au minunat femeile de ce frumos este totul, Anica și prin oale a cotrobăit de s-a bucurat stăpâna că ascunsese găina ceea pe jumătate penită. Apoi le-a dus în bordeiul cel vechi, unde-și făcuse „bolnița", le-a întors și pe-o față, și pe alta, și… nu le-a găsit nimic. Dar, după cum se uitau de ascuțit femeile în toate părțile, după vorbele pe care le tot porneau, a înțeles Parascheva că n-au venit „bolnavele" de hatârul lor, că au fost trimise de iscoadă. Și se pricepea de ce.

Le-a dat doftoroaia „placebo" din cel făcut dintr-o mână de fân și cinci linguri de apă, le-a dat și sfaturi, dar pacientele nu mai plecau. Se lăsase seara, apoi noaptea, și le tot întreba Parascheva

dacă nu se tem să umble pe întuneric prin așa locuri și, de fiece dată, Anica, cutra ceea care mai înainte nu prea se obosea cu flecăreala când se vedeau, găsea motive noi ca să mai întârzie. Când vizitatoarele au adus, în sfârșit, vorba despre mulțimea de bulihari care dau iama în păsări, Parascheva înțelese de-a binelea că lucrurile nu-s chiar simple și că trebuie să facă ceva. Era pe la miezul nopții când pacientele s-au pregătit să plece. Sforăitul lui Panteleu, care se culcase de mult, răsuna de mama focului. Parascheva nici nu mai asculta flecăreala femeilor, singurul ei gând era să otrăvească mai repede jigodia de câine.

Conduse spioanele până unde cărarea se pierdea în niște tufari și, așteptând câteva clipe ca să vadă țațele bun plecate, porni și ea spre bordei. Dar o opri un glas bărbătesc, abia șoptit:

— Paraschevă!…

— Cine-i? Se sperie Parascheva.

Din întuneric se desprinseră doi. Erau Trifan și Sâle.

— Ia uite cine-a venit! Flăcăii mei… Dar nu vi se pare că-i cam devreme?

— Paraschevă, zise Sâle, care era mai isteț. Hai mai la întuneric, că-i de rău.

— Știu, zise Parascheva. Au trimis iscoade la mine. Iar voi…

— Și pe noi ne-au pus la pândă: ori pe tine, ori pe Panteleu să vă prindem cum intrați în sat… Să nu te duci, Paraschevă…

— Atâta grijă am…, pufni Parascheva. Mă duceam să mă culc…

Din bordei se auzea slab, dar se auzea sforăitul lui Panteleu. Deși era întuneric bine, ea își duse mâna la gură ca să ascundă un chicotit.

— Dar ia spuneți, măi băieți, când ne-am înțeles să veniți la împărtășanie?

— Ieri…, mormăi Trifan. Numai că n-a fost chip, să vezi ce se face în sat…

— Dară să știți, Parascheva, dacă spune, apoi face. Ia dați-vă mai încoace.

Ea îi luă de mână, îi duse în adâncul tufarilor și se întinse pe iarbă. La lumina stelelor se vedeau prea puține, dar flăcăii aveau toată nădejdea și așteptarea în ochii lor tineri.

Parascheva își ridică fustele sub bărbie și desfăcu picioarele. Pulpele ei albe se deslușeau pe iarbă ca două semne de lumină. Avea dreptate să nu-și recunoască neamul din care se trăgea.

Răsuflarea flăcăilor mișca frunzele tufelor.

— Hai, zise Parascheva, care-i mai viteaz?

— Sâ-sâle…, scoase din adâncul plămânilor feciorul primarului.

Sâle păși nesigur în fața femeii și se lăsă în genunchi.

— Îi întuneric…, șopti el cu buzele uscate.

— Lasă, făcu Parascheva și îl trase asupra-i. Oho! Bravo! N-ai grijă, strumentul își găsește drumul și fără lampă…

Sâle mugi înfundat.

— Ușurel, măi băiete, și nu face gălăgie! Dacă ne aude Panteleu… Din dosul tufarilor, Trifan urmărea transportat mișcările ritmice ale fundului lui Sâle. Mai rar, mai rar… Așa-a… Așa… Lucrul ăsta nu se face cu grabă… Iaca, ai înțeles?… Bravo…

Sâle scoase un horcăit sec, apoi gemu lung și se răsturnă în iarbă.

— Hai, Trifan, făcu veselă Parascheva, acum arată tu ce știi…

Dar Trifan nu răspunse. Parascheva îl strigă încetișor. Se ridică și dădu o raită prin tufari.

Trifan nu era de găsit.

— Zicea el că se teme, făcu Sâle. Poate eu… Încă o dată, că iar…

Parascheva râse înăbușit:

— A dat ursul de miere? Nu, Sâle, nu. Ai satul plin de fete… Ține-ți puterile…

Își scutură fustele și porni în grabă spre bordei. Se gândi că nu mai este bună de învățătoare pentru flăcăi, nu mai are nimic a câștiga de la dânșii. Panteleu avea tot ce-i trebuia ei și îi dădea totul din plin.

Și ea are să-i dea totul. Încă nu-l simțea sub inimă, dar știa că repede are să-l simtă.

Îi părea rău de Trifan. Ar fi trebuit, se gândi cu mintea ei de pe urmă, să-l ia aparte, singur – flăcăul nu era făcut pentru sex în grup, participarea pasivă la un asemenea act îl inhiba în loc să-l excite…

(E foarte probabil că, dacă și-ar fi continuat în liniște

raționamentul, l-ar fi devansat cu o sută de ani pe Sigmund Freud, dar erau lucruri mai importante la care trebuia să se gândească…)

Găinarul sforăia pe rupte.

Ea luă din bordeiul vechi o ulcică plină cu leacuri de-ale ei și păși hotărâtă spre hruba în care își rodea curmeiul câinele…

4

Știu și cei mai slab informați cititori ai mei că, dintre toate artele, cea mai importantă este cinematografia. Prin extrapolare putem acorda același statut și televiziunii. La ea vreau să mă opresc mai ales.

Într-adevăr, ce-am avut înaintea televiziunii? Cartea! Și teatrul, dar pe acesta îl eliminăm de la bun început, pentru că nu a luat niciodată un caracter de masă. Cartea – iată ce domina, iată ce orienta și instruia masele. Monopolista carte! Și stăteau, vasăzică, mii, milioane de indivizi aplecați săptămâni la rând, luni la rând asupra vreunui foliant gen *Comedia umană*, *Frații Karamazov* sau *Aventurile submarinului Dox*, periclitându-și vederea și sănătatea în general, îmbogățind editorii și tipografii. Nu mai vorbesc de ziare! Apariția lor zilnică în cantități uriașe însemna dispariția a milioane de hectare de păduri, însemna sărăcirea de oxigen a atmosferei, însemna, în ultimă instanță, iminenta dispariție a rasei umane de pe pământ… Cu siguranță că anume cartea, tipăriturile au inspirat proorocii care vesteau Apocalipsa!

Genială invenție televiziunea! Pe lângă imensul câștig obținut prin economisirea materialului lemnos folosit la fabricarea hârtiei, prin asanarea atmosferei odată cu minimalizarea consumului de nocivă cerneală tipografică, în majoritatea țărilor civilizate. Puterea a înțeles că și câștigul politico-ideologic poate fi uriaș și, mai mult – poate fi dirijat.

În Statele Unite ale Americii, de exemplu, „happy-end-ul” (altă invenție epocală!) adăugat tuturor emisiunilor televizate păstrează mereu în conștiința cetățenilor idealul „visului american”. Televiziunea din Rusia sovietică, prin rescrierea inversă a Istoriei (încă o găselniță colosală!), a reușit să-și convingă poporul că trăiește deja în viitorul luminos, oferindu-i gratis mese copioase pe

micile ecrane și votcă berechet în magazine…

Dar cel mai mare câștig de care se bucură lumea întreagă este, fără îndoială, timpul liber. Unde pui luna pierdută asupra lui *Don Quijote* la citit, în comparație cu același hidalgo prezentat pe peliculă în decurs de numai două ore? Și unde-l pui pe același cavaler rătăcitor, care pe micul ecran poate birui în lupta cu morile de vânt în funcție de conjunctura politică – lucru imposibil în carte fără a o redacta? Vă puteți imagina o Anna Karenina care nu se aruncă sub roțile trenului? Televiziunea o poate obliga să-și administreze o supradoză de cocaină sau o poate trimite la un azil pentru țicniți! Ca în zilele noastre!

Iată ce este televiziunea!

Răbdătorul meu cititor se poate întreba, și pe drept cuvânt: ce are sula cu prefectura? De unde până unde și de ce într-un hronic, un letopiseț, care desigur nu se va tipări în mii de exemplare și care oglindește vremuri și moravuri de până la apariția televizorului, aceste speculații privitoare la mijloacele electronice de informație?

Răspunsul e cât se poate de simplu: în scris – un eveniment mai aparte, să zicem, două încăierări care se petrec concomitent, dar în locuri diferite, nu le poți prezenta simultan. Vrei-nu vrei, descrii mai întâi o încăierare, abia apoi pe a doua. Și efectul stereoscopic de ansamblu dispare… La fel – descrierea culorilor. Mare brânză, veți zice. Dar într-adevăr e mare. Fiecare individ are galbenul lui, roșul lui și albastrul lui. Cel puțin ca nuanțe.

Și aici mi-am amintit, adică m-am gândit la unul din mijloacele folosite în asemenea cazuri de televiziune: poliecranul (nu sunt sigur că se numește așa, dar cred că mă înțelegeți) – un ecran împărțit în două sau în patru și, în fiece jumătate sau sfert de ecran, simultan și paralel tot tabloul, deși componentele lui se află la kilometri depărtare una de alta.

Pe hârtie nu poți scrie așa ceva, de aceea voi ruga cititorul ca tot ce va urma să fie citit cu gândul la poliecran – ceva consum de fantezie în plus, dar un ajutor imens acordat modestului dumneavoastră autor…

5

Roșcoveții clocoteau. Să fi dat iama în țară turcii sau cazacii, n-ar fi fost mobilizarea ceea generală a micilor proprietari de păsări care avea loc acum. Oricum, turcii și cazacii sunt un rău cu care nu te pui, o fatalitate, și n-ai ce-i face, pe când un găinar, deși, din punct de vedere fizic, este mai puțin periculos decât un cazac pofticios de basamac sau un osman cu iataganul dibuind fustele femeilor, atentează la sfânta sfintelor, la bunul lor privat și, dacă îl prinzi – îl poți pedepsi. Iar fiind vorba și de un recidivist…

Casa și bătătura vornicului se transformaseră într-un stat-major operațional de unde se trimiteau iscoade și străji în toate direcțiile din care putea lovi ticălosul, toți își scuipau în palme cu gândul la clipa când vor agăța juvățul de gâtul nesătulului. Cu atât mai mult cu cât aveau și încuviințarea vătafului de agie, chemat de la isprăvnicia ținutului și care îndrăgise într-atâta copceacul de Roșcoveți, încât hotărâse să întârzie în sat până la întronarea dreptății.

Ajutorul vornicului, unul din foștii torționari ai lui Panteleu, veni la bordeiul găinarului de dimineață, însoțit de doi gospodari. Parascheva tocmai se întorcea de la baltă, unde avea ea niște buruieni ce trebuiau culese numaidecât până la răsăritul soarelui, Panteleu se mai lupta cu somnul.

La drept vorbind, omul legii nu prea știa ce și cum să facă, nimeni nu-l prinsese pe hoț, nimeni nu-l văzuse mâncând păsări furate, era doar bănuit, așa că nu avea de ce să-l lege și să-l ducă la județ. Se mulțumi să dea o raită prin împrejurimi, nu descoperi nimic suspect, o salută pe Parascheva cu vorbe vesele și îi mulțumi a batjocură că a scăpat satul de o târfă.

Parascheva nu-i rămase datoare:

— Da’ nu eram târfă când îți umbla femeia borțoasă? Ori poate

ți-am luat parale și ai venit să ți le dau înapoi?…

Știa tot satul că ajutorul primarului e un zgârcit cum n-a văzut pământul, așa că omul legii se grăbi să schimbe vorba:

— Măi, măi, nici șaga n-o mai înțelegi de când te-ai întorlocat cu ăsta… Mai bine spune cum o duceți… Aveți ce mânca? Nu faceți foame?

— Iaca zău, ori crezi că nu știu de ce-ați venit? Ce-a dat așa mila peste voi? Mâncăm bine, avem de toate, bolnavele mele nu vin la doftoroaie cu mâna goală… Numai găini, iaca, nu aduc… Se vede c-a dat boala-n ele…

— Și cum trăiește Panteleu așa, fără mâncarea lui? întrebă unul din însoțitorii puterii.

— Trăiește bine, zise Panteleu, ieșind din bordei. Să i se usuce limba când a mai pune carne de găină în gură!

Ajutorul primarului îl privi zâmbind:

— Ia uitați-vă, oameni buni, ce bine i-a prins învățătura… Chiar s-a mai îngrășat!

— Iaca învățătura voastră, zise Panteleu, dându-și jos izmenele și dezgolindu-și dosul. Na, bucurați-vă! Să vă piară toate găinile din curți, broaștele să vă ție de foame!

Fundul lui brăzdat de vârci care mai roze, care mai roșii arăta ca o pictură abstractă din viitor.

— Ptiu, bată-te Dumnezeu să te bată! scuipă omul puterii. Să mergem, făcu el spre însoțitori și o luară toți la vale, către sat. De lângă tufarii unde începea cărarea, ajutorul căpeteniei aruncă peste umăr:

— Ne mai întâlnim noi, Panteleule! Ai grijă…

***

În bătătura vornicului, câte unul, câte doi, se întorceau de pe pozițiile pe care fuseseră puși pândarii și iscoadele. Unii cu ochii roșii de nesomn, alții plini de scaieți și ciulini, alții cu țoalele murdare de pământ treceau la raport prin fața mai-marelui ce stătea pe prispă cu vătaful agiei și cu un clondir din care reprezentantul

isprăvniciei își umplea din când în când câte o ulcică. Primarele asculta încruntat rapoartele, toate cam la fel: „Nimica”, sau „Am văzut parcă o umbră, dar era o ciotcă”, sau „Am stat toată noaptea într-un copac, o turmă de mistreți era cât pe ce să mă facă fărâme. Dar oameni nu s-au văzut”.

Vătaful dădea peste cap ulcica la fiece raport și, de la o vreme, își lăsase capul în piept ca să mai prindă puteri și pentru următoarele ulcele. Vornicul era gata să dea oamenilor repaus când se arătă grupul de observatori care fusese în bârlogul bănuitului.

— Niciun semn, declară scurt ajutorul. Nici pene, nici miros de pene arse, și prin oale am căutat: jumătate de mămăligă rece și un borș de post… Iaca, să spună și gospodarii cu care am fost! Curva de Parascheva se ține tare, muierile noastre o umplu cu bunătăți… Altă doftoroaie nu avem…

— Îi musai să facem…, începu primarul, dar ce anume să facă nu mai izbuti să spună, pentru că Anica, vecina Paraschevei, intră valvârtej pe portiță:

— Două! strigă ea gâfâind. Una porumbacă și alta roșie, cu gâtul gol! Tocmai picase cloșcă… Din pătul le-a luat, îi plin pătulul de sânge… Și începu să plângă de mai mare jalea.

Nimeni nu întrebă nimic. Toți înțelegeau despre ce este vorba.

Lumea începea să se împrăștie când apăru și ultimul pândar, Trifan, feciorul primarului.

Se opri în fața lui taică-su gâfâind.

— Ei? întrebă tatăl.

— Ferească Domnul, zise flăcăul. Nu-i om… O dihanie roșie ca para focului…

— Vulpe? întrebă vătaful și duse ulcica la gură.

— Ba… De vreo două ori mai mare… Și cu v-o două păsări în bot…

— Găinile mele! strigă Anica și începu să se vaiete: Văleu, cloșculițele mele!…

— Roșie zici? întrebă vătaful. Da cum ai văzut pe întuneric că-i roșie dihania? Și iar duse ulcica la gură.

— Să-mi sară ochii, strigă Trifan. Era lună…

— Lup, zise primarul. Trebuie că era lup. Sunt așa lupi roșcați…

— Da unde s-a pomenit lup la furat găini? protestă ajutorul.

— Ehe, făcu primarul, la foame bună, și câinii boierilor mănâncă pădurețe…

— Da-a…, sughiță vătaful, dădu să se ridice, dar se prăbuși pe prispă, mai să răstoarne clondirul…

Vornicul se repezi să-l ridice, dar peste o clipă vătaful începu să sforăie cât îl țineau băierile…

***

— Da ce mai vor și aiștia de la mine? scrâșni Panteleu când dispăru compania. Nu le ajunge câte mi-au făcut?

— Măi omule, se stropși la dânsul Parascheva. Chiar așa de prost ești? Iar au început să dispară găinile din sat și pe cine să-l bănuiască ei dacă nu pe tine? Acuma înțelegi ce te așteaptă dacă pun ei mâna pe câine?

— D-apoi câinele-i legat în borta lui…

— Ucide-l, Panteleu. Ucide turbul până nu ne-a ucis el pe noi!

— Să mă tai, că nu-l ucid. Mi-i ca un copil. Mai degrabă mă spânzur eu decât să-i fac lui felul… Ia chiar mă duc să-i dau demâncare…

— L-am hrănit eu de dimineață, se repezi Parascheva.

— Păi să văd dacă-i legat…

— Legat, legat, se grăbi ea să-l liniștească. Chiar ieri i-am pus legătoarea de piele, pe asta n-o mai roade. Te-ai duce să mai stai culcat, ia ce te-ai făcut vânăt după întâlnirea cu prietenii tăi…

— Buni prieteni, râse Panteleu. Chiar ai dreptate, mă duc să mă mai hodinesc…

***

La trei zile după ce văzuse Trifan dihania roșie, situația rămânea la fel de tensionată. În fiece noapte dispăreau câte două găini; în afară de iepuri ori umbre de copaci, pândarii nu vedeau nimic care să pară a fi găinarul; păsările dispăreau din pătule, cu toate

zăvoarele și proptelele puse de stăpâni; câinii, pe unde se mai țineau și așa paznici, dădeau alarma după eveniment și nu ca să-l prevină. Unele gospodine mai inimoase își luau peste noapte moțatele în case, pe laițe și cuptoare, de răspândeau muierile duhoare de găinaț când ieșeau pe uliță…

Curtea vornicului era plină de lume. Vătaful, și el la locul lui, clondirul cu copceac așijderea, rapoartele nu menționau nimic deosebit, pândarii sosiți cădeau din picioare, femeia care venise să anunțe lipsa a două păsări stătea rezemată de gardul de nuiele și povestea a zecea oară amatorilor de senzații tari cum a ieșit în zori să deschidă pătulul și cum i-a sărit în ochi lipsa unei curci și a unui cocoș, amarnic călcător de găini. „Și la rațe se băga, focosul!”

Dispariția unei curci era o noutate și asta punea pe gânduri: hoața nu putea fi o vulpe, prea rar se bagă vulpile la așa pradă. Vasăzică, trebuia să se țină seama și de varianta cu lupul. Cine-l știe, poate-i un exemplar bătrân, care nu mai are puteri pentru o oaie sau un vițel, dar cu o curcă o scoate la capăt. Numai că erau și din cei care se îndoiau: lup roșu – nu prea auziseră mulți de asemenea dihanie. Poate doar dacă se rătăcise vreunul din părțile cazacilor, cine-l știe…

Bărbatul Anicăi, care de data asta stătuse la pândă în partea dinspre pădure, păși în ogradă zâmbind biruitor:

— Doamne ferește, oameni buni, prin ce cumpănă am trecut!

Se opri în fața vătafului și a primarului, urmat buluc de tot satul.

— Taman se crăpa de ziuă, eu stăteam culcat după o tufă de sânger și numai ce aud „șșș-șșș” – se târâia cineva prin buruieni. Nu-s eu fricos, dar tare se mai clătinau tufarii și bălăriile…

— Hai, zi-i mai repede, ce te tot fâțâi, făcu vătaful și își umplu ulcica. Dacă ești aici, înseamnă că ai scăpat cu viață! Și dădu ulcica peste cap.

— Apoi asta așa-i, făcu bărbatul Anicăi. Carevasăzică, mă salt eu într-un cot și… mai să crape fierea-n mine: o dihanie cât un vițel, cu ochii de foc și verde ca buraticul…

— Roșie, badei! strigă Trifan, feciorul primarului.

Bărbatul dădu căciula pe ceafă și strigă la flăcău, fără să-l

privească:

— Verde, zic. Verde ca nuca necoaptă!

— Apoi matale, badei, nu prea osăbești verdele de roșu…

— Măi tu, șterge-ți cașul de la botișor…

***

(Aici îmi voi permite, profitând de pauza cu disputa celor doi pândari, să remarc următoarele: prea ușor cedăm întâietate străinilor când e vorba de felurite descoperiri în diferite domenii, lucru pentru care nația noastră pare să dispună de un anumit geniu. Să ne amintim doar de Henri Coandă, cu al său reactor, sau de Pavelescu – cu insulina… Și în cazul de față cred că se va găsi un specialist oftalmolog care să se ocupe de problema priorității! Într-adevăr, cu douăzeci și ceva de ani înaintea lui John Dalton, flăcăul analfabet Trifan, fiul vornicului din comuna Roșcoveți, a observat cu martori că organul vizual al anumitor indivizi este incapabil să deosebească culorile. Și, spre rușinea noastră, defectul acesta de vedere se numește „daltonism”, în loc să i se spună corect „trifanism”.

Până când vom fi atât de indiferenți și de lăsători cu ceea ce ne aparține de drept?!…)

***

Parascheva făcea pe dracu-n patru să-l țină pe Panteleu cât mai departe de hruba în care sălășluia câinele. Nu, nu-l otrăvise, cum avea de gând în seara aceea când au prevenit-o flăcăii de pericolul ce-i paște pe ea și pe găinar. Se temea că moartea javrei ar fi putut fi fatală pentru viitorul relației lor. Panteleu era prea legat de cotei. Ba chiar și ea se lăsase înduioșată de privirile pline de dragoste ale vietății lipsite de glas, de faptul că își rodea funia nu ca să fugă, ci ca să-i servească.

Și găsise farmazoana alte metode de a-l proteja.

Iar ca nu cumva Panteleu să nu fie de acord cu ele, își ținea

bărbatul la pat, fie obosindu-l peste poate cu dragostea ei, fie mai picurându-i câte ceva din leacurile ce ar fi adormit și un taur…

***

În a zecea zi, sătui de cearta dintre cei doi pândari și mai ales intrigați de faptul că în același loc – ieșirea spre pădure – un al treilea pândar văzuse de două ori dihania, dar de data asta de culoare albastră și cu aceleași două păsări în bot, vornicul și cu vătaful de agie hotărâră să verifice în ce măsură li se spune adevărul și se puseră de pândă în doi. Vătaful își încărcase sâneața cu toată grija pe care i-o permitea copceacul, vornicul se înarmă cu un țăpoi și cu o măciucă. Vătaful mai luă și un burluieș, se știe că alcoolul e un bun lecuitor de spaime, mai-marele își aruncă pe umeri o sarică: trasă peste cap, blana i-ar fi putut da o înfățișare de urs…

Luna era în ultimul pătrar, răsărea pe la miezul nopții, dar, odată răsărită, lumina totul, se putea deosebi la depărtare și cel mai neînsemnat detaliu.

Pândarul care văzuse ultimul fiara – cea albastră! – era și el de față, întins pe iarbă cu vreo doi pași în urma stăpânirii.

Vătaful și primarul se înțeleseseră să nu scoată o vorbă, își comunicau totul prin semne. Ce-i drept, primul mai ales închinând ulcica.

Când luna ajunse în crucea cerului, dinspre pădure se auzi un zgomot ușurel, de parcă s-ar fi târât cineva ori ceva prin iarbă uscată. Vătaful își rezemă sâneața în umăr și răsturnă din greșeală ulcica abia umplută. El mârâi furios și zgomotul suspect încetă imediat. Vornicul era gata să-i tragă una piperată, dar statutul de subordonat îl opri la timp. Lungă vreme nu se mai auzi nimic, de văzut nu se văzu nici atât…

Nu mai rămăsese mult până să se ascundă luna după gârneții pădurii, domnea liniștea aceea profundă care îndeamnă la somn și oamenii luptau cu el din răsputeri. Vătaful, necăjit la culme de gafa comisă, duse ulciorul direct la gură și îl îndepărtă cu greață când

vasul duhni a gol.

Și anume în clipa aceea se auzi fâșâitul bălăriilor dinspre sat și în fața ochilor celor trei pândari, buhăiți de așteptare și teamă, apăru o nălucă mare și albastră ca floarea de in, cu cearcăne aurii și cu două păsări în bot, ținute de capete, așa cum își duc vânătorii prada din bălți.

Năluca se îndrepta direct spre pădure.

— Tra-tra-trage o-o-dată! se bâlbâi vornicul.

Se auzi țăcănitul cocoșului lovind în cremene – o dată, de două ori, și a treia oară iarba de pușcă luă foc. În clipa următoare răsună o bubuitură asurzitoare și un nor negru și puturos învălui toate împrejurimile. Se auzi un scheunat scurt și atât.

Când fumul se împrăștie și pândarii se opriră din tuse, fiara dispărea în pădure.

Săteanul ce-i însoțea pe cei doi demnitari se repezi spre locul unde probabil țintise sâneața:

— Este sânge, strigă el bucuros. N-am spus eu că-i albastră?…

Vătaful apucă iar burluiul, îl duse la gură și, cum minunea nu avu loc, aruncă vasul cât colo:

— Eu, când trag – trag, nu mă joc! făcu el și păși spre locul unde fiara refuzase să cadă.

— Da, făcu el, este sânge…

— Este, confirmă primarul. Măi tu, se adresă el săteanului, ia-i urma…

Pândarul se codea. Oricum, o fiară rănită…

— Ei? strigă și vătaful.

— Mă duc… Iaca…, și dispăru în pădure.

***

Parascheva se trezi când se crăpa de ziuă. Luă câteva linguri din mămăliga de hrișcă fiartă în ajun, câinelui îi plăcea mâncarea asta mai dihai decât carnea, și se duse la hruba unde acesta stătea ascuns. Câinele nu venise încă. Ea nu-și făcu griji, se mai întâmpla să întârzie: drumul prin pădure era lung. Se minuna și ea de

priceperea potăii să nu se întoarcă din sat direct, dar să ocolească în așa fel ca să nu-i bănuiască nimeni stăpânii. Se întoarse la bordei și se lungi alături de Panteleu, care dormea dus. „Are să se dezvețe singur", zicea el… Pentru dânsul, principalul era că potaia trăiește și stă legată cuminte la locul său.

Până să urce soarele, Parascheva se mai duse de câteva ori la ascunzătoarea câinelui, dar culcușul era gol. Fărădecât se întâmplase ceva. Și ceva de rău…

Pe laiță, alături de Panteleu, ea se gândea că, vrea-nu vrea, va trebui să-i spună bărbatului toată povestea și că tot ce a pus la cale s-a făcut spre binele lor… Animalul fusese învățat să facă ceea ce făcea și altă cale să-l apere decât să bage satul în sperieți nu exista…

În fiece noapte îi schimba culoarea, dar așa ca data trecută n-o nimerise niciodată. Combinația din coajă de sânger cu rădăcină de lăptuci și flori de sunătoare îl făcea să pară că plutește deasupra pământului, i se părea și ei că are de a face cu un duh…

Se ridică să mai cerceteze o dată hruba cu adevăratul găinar, dar, atingându-și din greșeală omul, îl trezi.

— Măi-măi, făcu Panteleu, mult mai dorm în vremea de la urmă! N-ai niciun ajutor de la mine… Dar văd niște vise așa frumoase! Niciodată n-am avut!

„Buruienile mele!", se gândi Parascheva, dar cu glas tare zise:

— Fă-te sănătos cu totul, nu mai ai mult!

Soarele urcase de vreo două sulițe, printr-o gaură din țolul ce înlocuia ușa bordeiului se strecura o rază luminând picioarele celor doi.

— Ia să deschid ușa, să intre tot soarele, să ne mai veselească și el! zise Panteleu.

Dar nu reuși să facă un pas, că țolul se dădu parcă singur la o parte și în prag, clătinându-se ca de lingoare, răsări o nălucă albastră ca floarea de in, cu cearcăne aurii în jurul ochilor și cu două găini în botul din care picura sânge. Năluca se ținea numai pe picioarele din față, pe cele din spate se vedea că le târâse. Ea lăsă păsările să cadă pe podeaua de lut, scoase un scâncet ca de copil mofturos și se prăbuși fulgerată…

***

— Nu se poate una ca asta, mârâi vătaful când se întoarse pândarul, murdar de pământ și zgâriat de toți tufarii, ca să le spună că nu se mai vedea sânge și că năluca s-a pierdut. Eu dacă pun sâneața pe cineva – acela-i mort! Ori poate că aveam gura uscată…

Pândarul făcu un pas înainte și-i întinse vătafului o ploscă:

— Iaca, Înălțimea Ta, dacă nu ți-i greață.

Înălțimea smulse plosca din mâna săteanului cu viteza luminii și fără greață. După ce-o luă de la gură, o scutură, ca să se convingă că-i goală, și o aruncă:

— Dacă zici tu că nu-i, înseamnă că-i nălucă. Un duh necurat. Cineva vrea să vă curețe de găini…

— Cineva, zise vornicul. Știm noi cine-i cineva! Parascheva, curva și farmazoana! S-a întorlocat cu găinarul cela de Panteleu… L-am alungat din sat și vrea să se răzbune…

Bătătura primarului era plină de lume agitată. Stăpânul ceru să se facă liniște:

— Iaca, dumnealui vătaful agiei a tras cu sâneața în dihania ceea albastră…

— Roșie! strigă Trifan.

— Albastră, apăsă cuvântul taică-su. Și dihania n-a căzut. Pentru că-i nălucă. Duh rău. Cineva ne vrea răul! Și noi știm cine!

— Parascheva! urlă cât o țineau bojocii Anica.

— Parascheva! Curva! Vrăjitoarea! o susținu mulțimea.

— Așa-i! hotărî starostele. Și, iaca, eu cu vătaful și încă vreo trei gospodari ne vom duce tot amu la dânsa să ne dea socoteală! În toată lumea, vrăjitoarele sunt arse de vii…

— S-o ardem și noi! Cât putem răbda? urlă gloata dornică de dreptate…

***

Panteleu stătea în genunchi lângă trupul câinelui mort și plângea ca un copil.

— Cât suflet am pus în el… Și el mă avea ca pe un tată… Să tragi cu sâneața într-un copil?… Iaca, oameni buni, ce-i de frumos, mititelul…

Plumbul străpunsese amândouă pulpele din spate și rămăsese sub blană, se simțea la pipăit. Parascheva îi explicase lui Panteleu de ce tot schimba culoarea animalului și cum zi de zi ducea păsările furate ca să le afunde în mâlul bălții.

— Îți închipui, omule, dacă s-ar fi găsit o pană de găină la noi? Ne spânzurau pe amândoi… Câinele trebuia să facă ce l-ai învățat! De câte ori l-ai legat, de atâtea ori și-a ros legătoarea… Și hai, Panteleu, ai să plângi mai târziu, hai să-l îngropăm… S-a târât bietul animal, a lăsat urme… Acuși ne calcă nebunii… Hai să-l îngropăm…

Panteleu nu scoase o vorbă. Luă de pe cuptor jumătatea de blană de oaie, înveli câinele și îl duse în brațe până la ascunzătoarea ce-l ferea de ochii lumii. După ce-l acoperi cu pământ, coborî în râpă și reveni cu o dală de gresie pe care o așeză asupra mormântului. Apoi îngenunche alături, își rezemă fruntea de piatra funerară și rămase lungă vreme să-și plângă singurul tovarăș adevărat…

Parascheva știa că nu trebuie să-i vorbească.

***

Vătaful, vornicul și vreo trei săteni se arătară brusc de după tufarii de la capătul cărării. Panteleu sări în picioare, făcu vreo doi pași spre ei și căzu fără voie în genunchi. În mintea ori în sufletul lui se derulă în câteva secunde tot filmul execuției trecute, simțea pe viu vergile șuierând și carnea încrâncenându-se. Lăsă, mai bine zis, scăpă capul în piept și șopti, deși voia să strige:

— Înălțimea Ta… Iartă…

Vornicul împinse de umăr găinarul, care se răsturnă la pământ, trecu mai departe și se proțăpi în fața Paraschevei. Aceasta stătea în ușa bordeiului cu mâinile în șolduri, zâmbind.

— Ia spune, curvă, ce-ai făcut? șuieră demnitarul.

Vătaful îndrepta sâneața când spre Panteleu, când spre femeie.

— Da ce poate face o curvă? Ia, ne mai frecam și noi, numai că ne-ați încurcat! și râse.

— Apoi cum o să te frecăm noi, făcu primarul, cum o să te frecăm noi la gât cu juvățul… Spune mai bine ce duh ai trimis asupra satului? De ce ne pier orătăniile?

— Chiar vă pier? se minună farmazoana. De ce nu mi-ați spus până acum?

— Tu nu te juca cu noi, strigă capul satului. Mai bine gândește-te cum ai să scoți gâtul din ștreang. Ai să mergi cu noi la județ. Ia umflați-o, oameni buni!

Câțiva săteni se repeziră spre dânsa, ea însă îi opri cu un gest:

— N-am trimis niciun duh. Eu nu mă am cu duhurile cele rele, dar de oprit le pot opri. Mai bine spuneți ce pagube aveți, ca să știu pe care să le alung…

— Vrei să ne duci cu zăhărelul! zise, cuprins totuși de îndoieli, primarul. N-o să-ți meargă… O să-ți băgăm pe gât toate găinile ce le-ai furat. Și o să te strângem cu ștreangul…

— Și ce-o să câștigați dacă mă spânzurați pe mine? Duhurile au să-și vadă de treabă mai departe până o să deie foametea în voi… Mai bine fac eu ce fac și izbăvesc oamenii de pacoste!

Primarul tăcu. Stătea la îndoială și se uită la vătaf. Vătaful observă la brâul unuia din însoțitori o ploscă și-i făcu semn acestuia să i-o întindă. O eliberă de conținut și dădu din cap către primar, adică – vezi tu.

— Bine, zise acesta. Fă ce trebuie tot amu. Și dacă…

— Ei ba! zise Parascheva. Duhurile rele nu se alungă ziua, că ziua ele stau în fundul iadului și nu aud. Treaba asta se face noaptea și trebuie făcută fără martori…

— Da nu ești prea deșteaptă? Adică lăsați-mă azi și mâine căutați-mi urma?…

— Și unde, mă rog, să fug eu din pustiul ăsta? Iaca, mă jur, dacă mâine vă mai piere o găină, singură îmi pun ștreangul în gât!…

Primarul se uită la vătaf. Vătaful simțea o sfâșiere nebună la suflet și înțelegea că aici nu are cu ce-o stinge.

— Eu zic să încercăm… Sâneața mea o ajunge și în iad, hotărî

suferindul.

***

— Ei, făcu Parascheva după ce plecară oaspeții nepoftiți, ce zici, Panteleu? Am avut dreptate? Dacă nu boiam câinele, săracul, apoi și un copil ar fi spus că-i al tău. Și atunci, Doamne ferește, nici să mă gândesc nu vreau la ce se putea întâmpla. Pe amândoi ne spânzurau, că roșcovețenii îs nebuni, și pentru un pui de cloșcă pot ucide omul!…

Panteleu se ridică de la pământ, unde stătuse în tot timpul tratativelor dintre Parascheva și primar, oftă lung și își făcu cruce:

— Tu să nu crezi, mi-i jale tare de cotei, dar și de mine mi-i jale… Când m-am gândit la ucigania ceea…

— Gata, are să fie bine… Are să fie foarte bine, zâmbi Parascheva, își luă bărbatul de mână și îl trase în bordei.

***

Aici se termină descrierea paralelă, în culori, a două evenimente petrecute simultan, dar în locuri felurite. Rămân dator cititorului care a depus un anumit efort de fantezie ca să-și imagineze poliecranul, fără de care, posibil, n-ar fi avut în fața ochilor întreg tabloul tragicelor evenimente desfășurate pe parcursul a vreo două săptămâni, precum sunt recunoscător și televiziunii, de la care am împrumutat și adaptat la scris metoda ecranelor paralele…

6

Ar fi un lucru ciudat să nu se fi mirat venerabilii mei cititori de amănunțimea cu care am relatat în hronicul de față unele momente ce mi s-au părut cruciale. Dacă cititorul găsește că este necesar, aș putea să-mi cer scuze, dar l-aș ruga mai întâi să-mi asculte argumentele.

Există – cel puțin, trebuie să existe – o responsabilitate fermă a cronicarului față de cititor și, mai ales – față de Istorie. Orice abatere de la acest principiu poate duce la urmări imprevizibile, uneori chiar fatale. Cronicarul nu poate, nu are dreptul să omită în scrisul său detaliul! Un singur detaliu omis și…

Dar mai bine voi exemplifica.

Ilustrul și bătrânul meu coleg Miron Costin a scris că „nasc și la Moldova oameni”, dar a omis să scrie ce fel de oameni și la ce Moldovă! Și, iată, cu trei sute și vreo cincizeci de ani mai târziu, un grup de indivizi din Republica Moldova, autointitulați „comuniști”, îmbată poporul cu apă rece și îl fac să creadă că pe ei i-a avut în vedere moșul-cronicarul, punând astfel mâna pe putere!

Urmările acestei – hai să-i spunem civilizat – neglijențe se cunosc. Și mai ales se simt…

Nu există scăpări în hronice care să nu fie speculate, ca în cazul nostru – chiar peste secole, de tot felul de ipochimeni ce pot întoarce mersul firesc al Istoriei!

Iată de ce, uneori chiar riscând să fiu numit chițibușar, voi continua să pedalez pe amănunt…

7

Întorși în sat, vătaful și vornicul deveniră pe neașteptate martori ai unei scene dintre cele mai curioase. Mulțimea din bătătură stătea roată în jurul a doi inși care se încăieraseră într-o bătălie pe cinste. Inșii erau bărbatul Anicăi și feciorul primarului, Trifan, iar motivul ciomăgelii – culoarea nălucii găinărițe. Verde – în versiunea gospodarului – și roșie – în cea susținută de flăcău. Disputa ajunsese destul de departe, bărbatul avea o vânătaie solidă sub ochi și nasul turtit, flăcăul – un smoc de păr lipsă și o ureche din care țâșnea sânge…

La urletul primarului: „Stați așa!”, vătaful nu găsi nimic mai bun decât să dea un foc din sâneață în aer, umplând bătătura de fum și făcând gloata să se cutremure de spaimă. Părțile beligerante încremeniră, vornicul răzbătu prin fumul puturos și îl prinse de umăr pe bărbat.

— Măi tu! șuieră el. Nu ți-i…

Dar nimeni nu mai auzi ce nu-i este bărbatului Anicăi, pentru că în aceeași clipă un călăreț opri galopul calului la poartă și, fără să descalece, strigă:

— Cazacii! Cazacii la curtea boierului Filimon!…

— Mulți? se repezi vătaful.

— Vreo zece… răspunse Sâle, pentru că el era călărețul. Taie și spânzură… I-au adunat pe toți în fața conacului, vreo doi îi păzesc cu săbiile, iar ceilalți beau în beci…

— Și tu? întrebă primarul.

— Eu m-am strecurat pe după gard și am încălecat un cal de-al lor. Nici n-au luat seama…

— Ia descalecă! porunci vătaful.

Sâle descălecă și vătaful îi luă, cam cu greu, locul în șa.

— Oameni buni! strigă el. Luați-vă armele, cine le are, furcile și

coasele și după mine, la conac. Spuneți și la alții și facem adunarea aici! Într-un picior!

Anii de la urmă se nimeriseră mai liniștiți, nu fusese nicio chemare la oaste, și bărbații, înfierbântați de bătălia celor doi, simțeau în mușchi energie pe care n-ar fi fost contra s-o mai elibereze.

Până coborî primarul în pivniță să se mai îmbărbăteze, până ieși cu o ploscă pântecoasă pe care i-o dădu vătafului, până își obloji Trifan urechea și își încinse la brâu sabia moștenită de la bunic, ulița din fața casei starostelui se umplu de războinici: care cu furci și țăpoaie, care cu topoare, care cu ce găsise mai bun de pedepsit cazacii.

Conacul boierului Filimon era așezat pe o costișă, la vreo doi kilometri de sat, și oastea – vreo sută de roșcovețeni înaintând în pas alergător cu strigăte și chiote – se vedea ca-n palmă.

Vătaful, călare, adică mai înalt ca pedestrașii, văzu mișcare în curtea conacului, apoi un grup nu prea mare de oameni îmbrăcați în burci negre încălecând și dând pinteni cailor spre șleahul Lăpușnei. Văzu, de asemenea, că pe calul cel mai din urmă sunt doi călăreți…

— Opriți! strigă vătaful. La pas, că nu-i mai ajungem. Fug cazacii! Se tem…

Prin mulțime se auzi un murmur de nemulțumire, dar înaintarea continuă.

Boierul Filimon, un grec născut pe plaiurile Moldovei, care moștenise pământurile de la un bunic de-al străbunicului său, boierit și îmbogățit pentru cine știe ce merite de către domnitorul Vasile Lupu, ieși în pridvorul conacului, frecându-și încheieturile mâinilor:

— Bun sosit, vătafule, și bun sosit, primarule. Vă mulțumesc că ați venit, dar vedeți și Domniile Voastre că nu mai este chip să pedepsim bandiții, au fugit… Iată, cele căruțe încărcate cu bunurile mele, n-au dovedit să le ia, la vreme ați venit.

Apoi se întoarse către vechil:

— Să se dea de băut și de gustat bunilor mei vecini și să le fie iertat boierescul pe trei zile…

În cerdac se aduse o măsuță și boierul își așeză alături căpeteniile oștenilor.

— A treia zi a trecut pe șleah un alai, se vede treaba, cu un dregător de-al cazacilor, și azi de dimineață s-au întors însoțitorii mai mărunți. Dar câțiva, erau vreo zece, s-au gândit că n-au chefuit destul și, cum casa mea se vede de la șleah – au cotit încoace. Pe mine și pe ai mei ne-au legat, au scos din odăi ce li s-a părut mai bun, mi-au adunat oamenii în bătătură și au coborât în pivnițe. Zice vechilul că mare râs au făcut… Dacă nu veneați voi…

— Să fi știut mai devreme…, făcu vătaful și întinse mâna să apuce cești cuța, dar când își fripse degetele, zâmbi larg: Să ne ierți, boierule, suntem oameni proști, nu ne pricepem la băut cavă… Cică un boier de-al nostru a băut așa ceva la Măria Sa sultanul și și-a opărit gâtul…

Boierul Filimon râse și făcu semn vechilului. Acesta se întoarse într-o clipă cu un clondir din care umplu rase două stacane de cleștar.

— Dacă ați fi venit mai devreme, am fi avut zece cai, dar așa – numai unul. L-a luat băiatul care v-a adus știrea?

— El, făcu vătaful și sorbi stacana dintr-o răsuflare. Dar mi l-a dăruit mie…

Până în noapte au băut și au chiuit voluntarii din Roșcoveți în curtea boierului Filimon.

(Aici se cere o nouă paranteză, deși cred că bietul cititor e sătul peste poate de aceste, ca să le zic așa, divagații. Dar nu sunt pure abateri de la subiect.

Vorba e că fratele lui Alexandru al II-lea Mavrocordat – Constantin, și el fost domn al Moldovei de vreo patru ori și al Munteniei de vreo cinci – desființase de douăzeci și ceva de ani, prin lege, instituția șerbilor, adică a *rumânilor* și *vecinilor*, așa că țăranii nu mai datorau niciun fel de *boieresc* stăpânitorilor de latifundii. Or, boierul Filimon îi poruncise vechilului să șteargă câte trei zile de boieresc celor ce veniseră de bunăvoie să-l apere de cazaci… Nu mai pomenesc de faptul că vechilul le-a iertat voluntarilor numai o zi, o șmecherie gravă! – e de mirare altceva:

anume că legile nu funcționau, exact ca în zilele noastre! Parlamentul propune, iar boierul dispune! Și mai de mirare că nu protesta nimeni, cum nu protestează nici azi!

Dar asta-i soarta unui popor întunecat, care refuză cu încăpățânare să-și toarne lumină în cap!)

8

A doua zi, pe întuneric, prinseră a se aduna sătenii la casa stăpânirii. Vornicul și vătaful încă mai dormeau, pândarii și iscoadele nu fuseseră trimiși la locurile stabilite – cazacii le încurcaseră toate socotelile, dar nici despre păsări dispărute nu raportă nimeni. Fusese o noapte liniștită, cum nu se mai întâmplase de mult. Alta îi chinuia pe bieții gospodari: jigăraia – hoțul de vechil îi cinstise cu vin oțetit, dar, în euforia ce-i cuprinsese pe toți după biruința asupra cazacilor, nimeni nu dăduse atenție unei asemenea porcării. Oțet curat să le fi turnat, oțet ar fi băut…

Totuși, când vornicul ieși în pridvor și, în loc să pornească în fruntea lor spre bârlogul farmazoanei ca s-o spânzure, le vorbi despre vrăjile pe care trebuia să le facă Parascheva ca să alunge duhul rău ce le-a împuținat orătăniile din bătături, oamenii începură să-și strige îndoiala:

— Spune minciuni!

— Vrea să ne mânjească ochii, curva!

— La spânzurătoare cu amândoi!…

Îi calmă vătaful:

— Oameni buni! Nu-i mare lucru să spânzuri! Dar dacă se va dovedi că nu-i vinovat omul? Cum îl înviem?

Conveniră să mai aștepte două zile și, dacă în vremea asta nu se mai întâmplă nimic, să meargă o deputație la vrăjitoare și s-o omenească…

În următoarele două nopți nu se mai întâmplă nimic dacă nu punem la socoteală ucigania pe care i-o trăsese nevesti-sii vecinul vornicului în miez de noapte pentru că nu-l așteptase cu ciorba caldă. Astfel că, de dimineață, gloata adunată hotărî că Parascheva se ținuse de cuvânt și că merită drept răsplată din partea stăpânirii o oaie sau o capră.

Oamenii stăpânirii socotiră că nu ține de rangul lor să facă parte din delegația ce avea să-i înmâneze farmazoanei premiul, așa că vătaful se pregăti să se întoarcă la isprăvnicie, spre marea bucurie a vornicului, care vedea cum scade din butoi elixirul cu care se trata șeful agiei. Dar, de cum se aburcă în șa vătaful, se desprinse din mulțime Sâle:

— Măria Ta, zise flăcăul. Două vorbe, Măria Ta!

Nu se adresează lumea prea des cu „Măria Ta" unui vătaf de agie, așa că, flatat, vătaful îi permise flăcăului cele două vorbe:

— Zi-i!

— Măria Ta, calul pe care stă acum Măria Ta l-am luat eu de la cazaci!

— Bravo! făcu vătaful și, scormonind în pungă, îi aruncă băiatului o monedă de cinci parale. Ține!

Sâle lăsă moneda să se rostogolească în colb.

— Măria Ta, dacă l-am luat eu, înseamnă că-i al meu!

„Măria Sa" rămase cu gura căscată. Nu era un obicei al vremurilor ca un prost de iobag să se încontreze cu un om al stăpânirii. Dar, după o clipă de derută, vătaful își reveni:

— Așa? Zi mulțam că nu te iau cu mine la agie… Dar mai ține-o și pe asta…, și îl croi cu biciușca pe spinare de-i crăpă în lat cogea cămășoi de tort.

Apoi dădu pinteni calului.

(Aici, cu permisiunea răbdătorului meu cititor, voi mai deschide o paranteză, în care se vor nota unele lucruri aparent neînsemnate, dar cu răsunet major într-un viitor îndepărtat.

E prea bine cunoscut faptul că multe evenimente sociale grave au avut drept „detonator" motive mărunte, nesemnificative. De exemplu: răscoala sclavilor care a pricinuit atâtea daune Imperiului roman a pornit de la hrana necalitativă cu care erau tratați gladiatorii, inclusiv Spartacus. Revoluția care a transformat regatul francez în republică a fost declanșată de capriciile Mariei Antoaneta, atât de servil cocolite de către prostănacul ei de soț. Sau, mai aproape de zilele noastre, insurecția boxerilor în China a fost cauzată de ochii neoblici ai europenilor venetici, iar marea

revoluție socialistă din octombrie a pornit de la buzunarele goale ale lui Lenin și darnica umplere a lor cu valută germană…

Nu vreau să afirm că biciușca de pe spinarea sărmanului iobag Sâle a dus ori ar fi putut duce la vreun cataclism social, nu! Dar a fost una din micile acumulări cantitative care au dus, în cele din urmă, la explozia calitativă ce avea să se producă peste o sută patruzeci și ceva de ani. Și nu în direcția la care ne-am fi așteptat, din contra…

Dar, iubite cititorule, să avem răbdare, să n-o luăm înaintea evenimentelor…)

Parascheva se afla în bordeiul vechi, acum laboratorul și farmacia vrăjitoarei, iar Panteleu, pe laița din cel nou, cu ochii triști pironiți pe pereții proaspăt muruiți și cu gândul la vechiul și credinciosul prieten dispărut pentru totdeauna, când dinpre cărarea ce-i lega de sat se auzi larmă. Parascheva acoperi oalele și ulcelele la care trebăluia și ieși să întâmpine – știa ea ce să aștepte! – alaiul. Panteleu sări ca ars drept în cioareci, își trase peste cap cămășoiul încă umed și se repezi să înfrunte dealul. Știa el ce știa, știau mai bine șalele și fesele ce amintiri păstrează, dar strigătul Paraschevei îl țintui locului:

— Stai, nebunule, încotro! Stai, îți spun!

Panteleu se gârbovi dintr-odată, se făcu mic și se așeză pe lespedea ce apăra somnul veșnic al câinelui. Tremura.

Tufarii din capul cărării se dădură în lături, lăsând să treacă cei vreo douăzeci de săteni, foști consăteni ai vrăjitoarei și ai găinarului. În fruntea alaiului, Anica ducea de funie o capră tărcată cu ciucuri de lână roșie legați la coarne:

— Iaca, începu ea de departe, Paraschevă, ți-am adus…

O întrerupse ajutorul vornicului, îmbrăcat de sărbătoare:

— Fa Paraschevă, pentru că i-ai scăpat de năpasta ceea cu duhul rău, oamenii din Roșcoveți te răsplătesc cu aiastă capră și cu ce-au mai adus muierile…

Două femei se repeziră să întindă pe iarbă o pânză de tort, altele se grăbiră s-o acopere cu oale și străchini pline de bunătăți. Bărbații depuseră alături câteva burluie cu vin și petrecerea începu.

Ajutorul vornicului, după ce dădu peste cap ulcica, pofti să afle de la Parascheva cum a făcut de-a alungat duhul cel rău, cu buruieni ori cu vorbe?

— Ba chiar nu ți-oi spune, râse Parascheva. Asta-i puterea mea și, dacă ți-o spun, apoi o prăpădesc. Da ce-ți trebuie matale să știi?

— Apoi n-o cunoști pe soacră-mea? Îi duhul cel rău…

Mesenii izbucniră în hohote de râs.

— Soacrele-s duhuri aparte, numai diavolul le poate stăpâni, zise Parascheva.

— Da pe bărbații care vin la tine cu ce vrăji îi aduci, întrebă o muiere, Glafira, de care știa tot satul că își bate omul mai în fiecare seară.

— Nu-i aduc eu, voi îi trimeteți! făcu Parascheva cu mândrie în glas. Ba să le oblojesc vreo vătămătură, ba să-i descânt de spaime și de bătaie…

Glafira sări în picioare și dădu cu piciorul peste ulcică:

— Ia uitați-vă, oameni buni! Am ajuns-o și pe asta, să stau la masă cu o tearfă și ea să râdă de mine! Cui îi place – să rămâie, eu mă duc! strigă înecându-se cu vorbele femeia și se repezi spre cărare.

Se lăsă o liniște apăsătoare, dar dădu glas Anica, vecina Paraschevei:

— Măi, măi, iaca, am venit cu bucurie, și ce facem? Rele-s muierile noastre!

Capra reușise să se smulgă din locul ce-i fusese ales și, cu țărușul după ea, se plimba prin gospodăria găinarilor cu aere de stăpână. Mai întâi intră în laboratorul vrăjitoarei, dar probabil nu-i plăcură miroznele, pentru că se repezi imediat la o paporniță cu alte izuri și își afundă înăuntru capul cu tot cu coarne.

— Vărzarele mele! strigă Anica și se repezi să alunge obrăznicătura.

Panteleu stătea nemișcat și absent pe lespedea câinelui, așa cum îl prinsese alaiul oaspeților. Locotenentul vornicului îl cerceta din când în când pe furiș și, în cele din urmă, se hotărî:

— Da Panteleu de ce nu face cinste mesei? Hai, măi, ce stai ca o mireasă rușinoasă?

— Panteleu nu bea și nu mănâncă. Își lecuiește vergile ce i le-ai dat domnia ta…, făcu răspicat Parascheva.

Mesenii tăcură. Tăcu și ajutorul vornicului.

— Apoi ne-a cam prins amiaza, zise unul dintre bărbați.

— Ce mai stăm? făcu și Anica. Să mergem! Și, către Parascheva: Nu uita să mulgi capra, că-i lăptoasă.

Abia dispăru ceata după tufarii ce deschideau cărarea, că se ivi o femeie cu un copilaș de mână și cu un paneraș rezemat în șold.

— Vezi, Panteleu, șopti ea ibovnicului. Ce-am zis eu? Acuma are să dea năvală tot satul la doftoroaie! Acuma să vezi tu huzur… Dacă le-am alungat duhurile…

9

Către sfârșitul verii, Panteleu se simțea voinic și sănătos ca pe vremea când se ținea cu Rada. Sângele cel rău ieșise dintr-însul cu tot cu drojdia adunată în cei cinci ani de beție, carne adăuga berechet din găinile și alte bunătăți cu care veneau sătencele la doftoroaie, ba simțea chiar nevoia să mai și lucreze pe lângă casă, pornire pe care nu o mai încercase de mult.

Bordeiul se îmbogățise și cu o ușă, adusă într-o seară de Sâle, și nu cu o ușă oarecare, ci anume cu ușa de la fosta lui casă, dărâmată, pe care flăcăul se pricepuse să i-o scoată de sub grămada de moloz… În jurul bordeiului săpase și o bucată de pământ, în care Parascheva, pe lângă niște buruieni de-ale ei, mai semănase și altele, pentru nemaipomenitele ei ciorbe, și doar arar, noaptea, după giugiulelile cu Parascheva, mai aducea vorba de câinele mort, de dorul căruia nu putea scăpa.

Și așa, într-o noapte, aproape leșinat de apetiturile ibovnicei, privind țintă și tâmp la ușa pe care juca lumina pâlpâită a opaițului, simți Panteleu că i se naște în cap imaginea a ceva însemnat, dar încă necunoscut. Vreo trei nopți nu putu adormi decât spre ziuă, Parascheva nu mai prididea cu întrebările dacă nu i s-o fi întors vreo vătămătură, până când nu sări el bucuros de pe cuptor în miez de noapte și, apucând hârletul, ieși valvârtej, fără să scoată o vorbă.

Parascheva rămase de strajă și, tremurând de grijă în pragul bordeiului, nu izbucni în hohote de plâns decât la revărsatul zorilor, când din tufarii ce ascundeau cărarea se osebi pe cerul roșiatic imaginea ibovnicului.

Panteleu o cuprinse în brațe și-i șterse lacrimile cu palmele pline de pământ:

— Ce plângi, fa, ca o proastă? Iaca! și-i scutură în palmă o grămăjoară de arginți.

— De unde, Panteleu? Ori vrei…

— Nu vreau nimic, zise omul. Sunt de la Măria Sa Alexandru… I-am scos de sub moloz, am pribluit cam pe unde au fost picioarele laiței și am săpat… Cu băutura ceea am și uitat de ei!… Douăzeci și unu de iuzluci… Acuma trai, Paraschevă!…

(Era, de fapt, plata pentru oile „mutate” împreună cu Bănel…)

Sâle apăru iar la Găinari pe la începutul toamnei. Parascheva era plecată pe dealuri după buruienile ei, Panteleu trebăluia la un fel de țarc cu acoperiș pentru capră. Flăcăul era abătut și se codi mult înainte de a porni vorba.

— Bade Panteleu, făcu el, n-ai nevoie de un vecin?

— Da cine-i prostul să vie în sălbătăcia asta?

— Eu…

— Tu? Măi Sâle, eu stau aici pentru că m-au dat oamenii afară din sat… N-am încotro…

— Da pe mine nu m-au dat? Casă n-am, de când mă știu, tot orfan am fost și copil de suflet… Calul ce l-am câștigat de la cazaci mi l-a luat vătaful. Boierul Filimon nici banii câștigați cu palmele astea nu mi-i dă, unde să mai vorbim de vreo răsplată că l-am scos din mare cumpănă… Lasă-mă să-mi fac și eu un acoperiș alături de voi…

— Fă-ți, râse Panteleu. Dealul nu-i al nimănui. Și nici râpa… Numai vezi, să-mi furi găinile ori capra!

— Dacă ai să mă înveți…

Panteleu se încruntă, dar nu zise nimic.

— Apoi, dacă-i așa, chiar azi îmi aduc aici boarfele și mă apuc de lucru…, zise Sâle și o tuli spre sat.

10

În toamna aceea, roșcoveții umblau mai mult pe trei cărări, la număratul bobocilor, sătenii se dovediseră câștigători, ogoarele și, mai ales, viile nu se scumpiseră la răsplată. Moldova huzurea de bine, războaiele o mai ocoliseră, o singură cumpănă îi încercase pe roșcoveți: o mică oaste de-a leșilor străbătuse țara către Dunăre să-și libereze din prinsoarea turcilor niște oameni de-ai lor, însă dăduse de ruși, care aveau și ei niște socoteli cu Poarta, după care, cotonogită și jefuită frățește de moscali, se întorcea acasă anume pe șleahul Lăpușnei. Dar numai o căruță cu ceva merinde și un butoi de vin fu toată paguba…

Pe la sfârșitul lui octombrie, Panteleu și Parascheva, care, cu toate fustele, nu mai putea ascunde pântecele ce-i creștea spre gură, hotărâră să dea o raită la iarmarocul ce se ținea în ajunul Sfântului Dumitru la Lăpușna. Oricum, venea iarna și bordeiul avea nevoie de învelitori pe cuptor și, mai ales, de scutece și alte cele pentru copaia ce va primi pruncul. Ba și de unele țoale pentru cei mari…

Trăsură pentru drumul de-o poștă pe care-l aveau de străbătut până la locul stăpânirii găsi Sâle, de la un gospodar căruia îi lucrase vreo săptămână la cules și acela nu avea cum să se răsplătească cu bani.

Sâle își durase un bordei de toată frumusețea la vreo sută de pași de cel al descălecătorului Găinarilor – așa prinseră a-i zice noii așezări roșcoveții. Să fi fost bordeiul lui deasupra pământului, ai fi jurat că-i o casă ca toate casele, nu degeaba lucraseră la ea ortacii flăcăului o bună bucată de vară.

Și Sâle – de fapt, el venise cu ideea de a se duce la iarmaroc – și el visa să cumpere un căluț, ca să se poată număra în rândul gospodarilor – visul lui din toate zilele de muncă de rob, de înjosiri și lipsuri.

Iarmarocul îi întâmpină pe cei trei cu o forfotă și o larmă de nedescris. Așa ceva nu mai văzuse decât Panteleu, în zilele lui de căsnicie cu procleta de Rada; pentru Parascheva și Sâle însuși, iarmarocul era o noutate absolută. Dar, dacă Parascheva părea mai degrabă indiferentă, flăcăul căsca gura la mulțimea de oameni cu spaima și curiozitatea unui copil. Ceea ce i-a minunat însă deopotrivă pe toți era faptul că se vindea și se cumpăra puțin, că oamenii adunați grupuri-grupuri stăteau mai mult de vorbă, și nu ca la poartă, acasă, ci gesticulând agitați. Sâle mai întrebase pe la oamenii din sat despre prețurile de la iarmaroc, știa că bănișorii pe care-i adunase para cu para abia au să-i ajungă pentru o mârțoagă nu prea arătoasă, dar era sigur că, așa cum are s-o îngrijească și are s-o teamă el, și o gloabă poate ajunge cal.

Prețurile întrebate la geambași erau mereu peste punga lui, așa că se opri în fața unui creștin care vindea un mânz aproape bun de învățat, dar slab de i se vedeau coastele. Trei iuzluci, cât cerea stăpânul, erau cam cât îl ținea punga și, cum nu văzuse nimic mai bun și mai ieftin – porni târgul:

— Doi, zise el într-o doară.

Creștinul râse:

— Cu doi iuzluci nu cumperi nici o capră, omule! Doi și jumătate!

Sâle stătea la îndoială. Dacă dă doi și jumătate, îi mai rămân șaptezeci de parale și își mai poate lua și un burnuz și o pereche de ciubote. Dar, când să bată palma, îl apucă cineva de mânecă:

— Măi flăcăule, de ce n-ai luat cu tine pe cineva care pricepe? Ori n-ai auzit de tignafes? Mare minune ar fi să ieși cu el viu din iarmaroc…

Creștinul îi trase o cruce intrusului și se grăbi să schimbe locul cu tot cu gloabă.

Sâle voi și el să-i spună două cuvinte cunoscătorului de cai, dar, când îl privi, i se păru că mutra îi este cunoscută. Și, cu adevărat, se mai întâmplă și asemenea minuni: în fața lui se afla vătaful de agie, cel care-l croise cu biciușca și-i luase calul șterpelit de la cazaci.

Acesta nu-l recunoscu pe flăcău.

— Măi frate, zise vătaful. Se vede că ești verde și nu prea bogat.

Nu știu de ce, dar îmi placi. Hai cu mine să-ți dau un cal bun pentru banii tăi!

Sâle nu știa ce să facă, să fugă ori… Dar se lăsă dus de mânecă spre un colț mai îndepărtat al iarmarocului. Și dacă va fi la o adică, dacă vătaful are de gând să mai adauge ceva la biciușca din sat… Se simțea voinic, iar vătaful nu mai părea așa de înalt ca atunci, călare…

Sâle recunoscu îndată șargul cu care îl scosese din nevoie pe Filimon. Stătea legat la unul din multele conovețe ale târgului și, din când în când, fura din tolba unui patruped vecin. Alături se afla un băiețel care, se vede treaba, îl păzea.

— N-a întrebat nimeni de șarg? se interesă vătaful.

— Ne-a…, răspunse copilul.

— Uite-l, făcu vătaful. Trei iuzluci și jumătate și-i al tău! Mândrețe de cal și nu-i bătrân…

Sâle înțelese că vătaful nu-l recunoscuse. Și se gândi că nu are niciun rost să-i împrospăteze memoria. La naiba cu burnuzul și ciubotele! Așa pleașcă nu pică în fiece zi!

Numără în palma vătafului suma.

— Mă doare inima să-l vând, zise acesta… Dar mi-i bolnavă nevasta și…

Sâle nu mai stătu să asculte durerile vătafului și, cu calul de dârlogi, tot întorcând capul să vadă de nu-i ia urma vânzătorul, se grăbi spre locul unde trebuia să se întâlnească cei trei locuitori ai Găinarilor.

Panteleu și Parascheva nu se vedeau încă. Sâle legă animalul lângă cel împrumutat și adăugă grăunțe în opalcă. Nu avea răbdare să părăsească iarmarocul, să încalece nobilul bidiviu recăpătat în urma acestei întâmplări ciudate și la un preț de nimic…

Panteleu și Parascheva veniră târziu, el cu un sac plin, nelegat la gură, din care se vedeau tot felul de țoale și așternuturi. Ea – la doi pași în urma lui, smerită ca orice femeie de gospodar, cu o paporniță plină și grea.

— Frumos cal, se minună Panteleu. Dar… ia stai!

— Ce-i? aproape că strigă Sâle.

— Cât ai dat pe el?

Sâle povesti toată întâmplarea.

— Da aici nu te-ai uitat? întrebă Panteleu, tipărind cu palma crupa șargului.

— Dangaua cazacilor, ți-am spus doar. Se vede treaba că vătaful…, începu speriat Sâle.

— Măi, cap de lemn, nu mai este niciun vătaf! S-a terminat cu vătafii! De două săptămâni suntem ruși, măi! Și cazacii îs ruși și, când au să te prindă…

— Cum adică – ruși? nu înțelese Sâle.

— Ne-au vândut domnitorii rușilor, până la Prut ne-au vândut, cu tot cu potroace! Nu mai avem Domnitor, avem Împărat, Țar, cum zic ei. Și nu mai avem pârcălab, avem dracul știe ce, și nu mai avem vătaf de agie, nu mai avem vornic… Crezi că degeaba ți-a dat calul pe nimica? Ca să scape de el! Că, dacă îl prind cazacii și-l întreabă de unde-l are, apoi juvățul e al lui! De fapt, și al tău…

Sâle se făcu alb la față, apoi verde, apoi pământiu:

— N-au să mă prindă… Am să-i șterg dangaua, am s-o jupoi… Dar calul nu-l dau!

— Lasă, găsim noi leac și pentru dangaua asta, îi liniști femeia. Parascheva poate scoate oamenii buni din toate relele, dacă a scăpat ea satul de duhul cel rău care-i lăsa fără găini! și izbucni în râs.

Jumătate din drumul îndărăt Sâle îl făcu călare, pe deșelate. Numai când sări o mutelcă de la o roată descălecă, dar se mișca atât de caraghios, încât Parascheva găsi de cuviință să-l prevină:

— Suie în căruță, Sâle. Ai să-ți calicești bărbăția și Panteleu n-o să mă lase să umblu la ouăle tale cu oblojeli.

Panteleu rânji mulțumit.

Sâle urcă pe capră.

11

Schimbarea stăpânirii în jumătatea de răsărit a Moldovei n-a produs un impact prea mare în Roșcoveți. În locul vornicului a fost numit un *staroste* dintre localnici, un mutălău care-și petrecuse vreo trei ani în prinsoare la cazaci și o rupea jumătate rusește, jumătate ucrainește, adică, de bine, de rău, se mai putea înțelege cu cei de sus. Mână dreaptă îi venise de undeva, din fundurile Rusiei, un *ureadnic*, adică un fel de soldat lefegiu, care cu ajutorul pumnului sau al sabiei ținea să învețe lumea cine-i stăpân în țară. Mare amator de *holercă*, el se deprinsese repede cu băbeasca și feteasca locale și, cum în alt loc decât la crâșmă nu putea fi zărit, rezolva acolo toate conflictele ivite între localnici, dând întotdeauna câștig de cauză părții mai darnice la tejghea. Alți *cinovnici*, și aceștia trimiși de la împărăție, aveau să vină mai târziu, fie ca să strângă birul, care nu devenise mai mărunt, fie ca să întocmească pre limba lor cărțile cu cei vii, cu născuții și morții, fie ca să aleagă pe cei ce trebuiau trimiși la oaste. Dascălul venit să învețe copiii scrisul și cititul rusesc, de la o vreme, începu și el să-și vadă mai ales de băutura lui, lăsându-l pe cel vechi să-și continue meseria pe înțelesul celor mici.

Dacă n-ar fi vorbit limbi felurite, lumea n-ar fi putut face mare deosebire între veneticii fanarioți (cărora puțin le păsa ce limbă știu supușii lor plătitori de biruri!) și veneticii din răsărit, cu care era aproape imposibil să te înțelegi, dar trebuia…

Despre toate astea însă au scris (bineînțeles, pe degeaba!) mulțime de cronicari, mai buni și mai știutori, ce-i drept, fără să pomenească Roșcoveții, așa că nu mă voi abate de la subiect, poate doar ca să pomenesc că au fost și din cei care au câștigat câte ceva din tărășenia asta. Robii țigani ai boierului Filimon s-au ridicat într-o bună noapte și, profitând de harababura generală, s-au întors

la traiul lor dintotdeauna – șatra. (Se vorbea chiar că feciorul cel mai mic al bulibașei, Alecu, fratele lui Bănel, împușcatul, s-ar fi întâlnit undeva cu un rus, mai tuciuriu decât dânsul și mare scriitor de cărți, cu care n-a putut împărți o lăiețiță frumoasă foc, pre numele ei Zamfira, și pentru care mai nu s-au luat la uciganie. Un zvon, desigur…)

Pe noi ne interesează noua așezare – Găinari, și ei îi vom închina în continuare hronicul.

Numărând două gospodării-bordeie și o familie jumătate, Găinarii se mai procopsiră în acea toamnă și cu vreo cinci prăjini de vie proaspăt plantată cu butași (vorba vine: cu bucăți de râpcă luate de pe drumuri, mama copceacului nefiind prea mofturoasă la materialul săditor!) și cu încă o grădină, toate muncite cu brațul de Sâle, din când în când și cu slabul ajutor al lui Panteleu. După excomunicarea din primăvară, Panteleu nu mai gustase vinul, deși uneori i se părea că-l prinde dorul de așa ceva, dar buruienile istețe ale Paraschevei i-l retezau pe loc. Și, dacă pusese și el mâna pe hârleț ca să răstoarne țelina pentru butași, o făcuse pentru că dealul fără un petic de vie i se părea pustiu și oarecum străin.

După întoarcerea de la iarmaroc, de Sfântul Dumitru, o puse Panteleu pe ibovnică să se îmbrace în țoalele aduse de la târg, o lăudă că-i stă bine și, trăgându-și și el ciubotele cele noi, o pofti să facă un drum până în sat.

Parascheva se împotrivi:

— Parcă ai poruncă să nu mai calci în sat! Și la iarmaroc când ne-am dus am înconjurat, vrei s-o pățești?

— Care poruncă? Cine-a poruncit? făcu Panteleu. N-ai văzut că s-a schimbat stăpânirea? Cei care m-au calicit nu mai au nicio putere. Și-apoi unde vreau eu să te duc – acolo-i milă și bunătate…

— Unde să mă duci? întrebă ea.

— Ai să vezi…

Cu burnuzul roșu pe ea și cu șalul înflorat pe umeri, Parascheva arăta ca o copilă, și nu una oarecare, ci o viitoare mamă. Făcuse ea ce făcuse, dar nu ascunsese starea în care se afla, dimpotrivă! Sărbătoarea nu era din cele mari, dar, toamnă târzie fiind, oamenii răscoleau colbul ulițelor ba spre biserică, ba pe la neamuri și

prieteni la o vorbă-două.

Bărbații priveau la ea cu ochi unsuroși, la Panteleu nu prea luau seama, femeile opreau la tot pasul perechea, ca să-i laude și să le ureze într-un ceas bun.

Una singură, Glafira, care-și bătea bărbatul fără milă, măcar că era stearpă, găsi de cuviință să adauge urării și ceva de învățătură:

— Iaca, vezi, Paraschevă, dacă te-ai lăsat de păcate, și Domnul s-a milostivit.

Parascheva pufni:

— Ba din păcate am prins, Glafiră. N-a venit îngerul să mă vestească, sfântul duh al lui Panteleu m-a umplut!

— Ptiu, păgâno! scuipă în colb femeia și se îndepărtă fuga.

Se opriră în fața bisericii. Curtea era plină de lumea ce ascultase slujba. Panteleu o luă de mână pe Parascheva și urcă scările sfântului lăcaș. Preotul mai era în odăjdii și număra împreună cu dascălul banii din cutia milei.

— De multă vreme te așteptam cu pocăința, fiule, zise preotul.

Panteleu își făcu o cruce largă și sărută mâna slujitorului Domnului.

— Aș fi venit eu, părinte, dar am avut poruncă să nu mai calc în sat. Dar m-am rugat Domnului și el m-a iertat. Că și Isus i-a iertat pe hoții cu care a fost răstignit.

— Nu lua numele Domnului în deșert, omule. Dacă știi ce-a făcut Isus Hristos pe cruce, de ce n-ai știut că în cele zece porunci este și aceasta: să nu furi?

— Ehe, făcu Panteleu, multe porunci, cine să le știe pe toate!…

— Hulești, omule…

— Ba nu, părinte. Iată cu ce treabă am venit. Vreau să mă cununi cu femeia asta.

Abia atunci o recunoscu preotul pe Parascheva, ce stătea la doi pași în urma ibovnicului și se îmbujoră toată când auzi cererea lui Panteleu.

Preotul păli. Câteva clipe nici nu putu deschide gura.

— Cum… cum ai intrat în casa Domnului, vrăjitoareo? Afară! Afară la duhurile tale necurate, la preacurvia ta, la toate spurcăciunile ce le faci! Afară!…

Parascheva nu părea să se fi speriat. Îl privi drept în ochi pe furiosul popă, îi pufni drept în nas și păși țeapănă de mândră afară din lăcaș.

— Părinte… Sfinția Ta…, începu Panteleu, dar preotul nu-și putea reveni.

— Afară și tu! Cu vrăjitoarele în iad să te cununi!…

— Da nu mai fi așa îmbufnat, încercă să-și liniștească ibovnicul vrăjitoarea. De ce nu mi-ai spus ce gânduri ai? Am eu un popă cunoscut la mănăstirea noastră, o jumătate de an a umblat la mine… Acela te cunună și cu naiba!… Ori ți-i rău cu mine fără pirostrii pe cap?…

12

Sunt lucruri în sufletul sau în mintea omului care se petrec fără participarea conștientă a respectivului suflet sau a respectivei minți. Visuri de care nu știi nimic, gânduri care se gândesc singure, dorințe care, întâmplător descoperite odată și odată, te lasă perplex. Parcă ar fi vorba de o viață trăită paralel cu cea de toate zilele și care, la vremea ei, te face să te reconsideri, te face să te privești cu alți ochi. De obicei, cu ochi mai îngăduitori…

Parascheva, după scurta, dar intensiva școală a babei Răsura, doftoroaia și farmazoana Roșcoveților mulți ani la rând, practica medicina populară cu talent înnăscut și bine dirijat de bătrână, paralel cu înșelătoria și dezmățul. Cinismul ei întrecea orice măsură, părea însăși natura ei, și a fost nevoie de o banală întâmplare – perspectiva unui act sexual cu un bărbat mai bine dotat în acest sens decât cei cunoscuți până la el și grija dusă până la sacrificiu de a-l salva de la pieire – ca să poată înțelege că are și ea visuri ca toate femeile de pe pământ: un cămin, un copil, o viață de familie.

Cu totul altfel s-au petrecut lucrurile cu Trifan, feciorul fostului vornic.

Slab de caracter, salvat de mustra oastei, profitând de protecția lui taică-su, după chixul cu inițierea, intrase în panică. Speriat că și o a doua încercare s-ar putea solda cu o nouă ratare, Trifan evita să mai privească în ochii Paraschevei, ca să nu mai vorbim de alte reprezentante ale părții femeiești. Și, după o lungă și chinuitoare căutare a unei soluții de a ieși din impas, se născu în el voința nestrămutată de a se impune pe altă cale ca bărbat, ca bărbat adevărat și temut.

Parascheva înțelegea vizitele tot mai dese ale flăcăului la bordeiul lor așa cum era normal să le înțeleagă: îi era datoare, îi

promisese! Din care pricină odată, profitând de faptul că Panteleu ieșise din bordei, puse mâna pe capul tânărului:

— Săracul băiat, te-ai speriat atunci, dar nu-i nimic. Iaca, am să aduc copilul pe lume și atunci…

Trifan îi aruncă mâna de pe creștet:

— Nu-ți face griji, Paraschevă! S-au găsit altele mai pricepute ca tine!

Altădată, farmazoana s-ar fi simțit cel puțin rănită în amorul propriu, de data asta se mulțumi să râdă:

— Poate-i fi găsit pe cineva, dar mai pricepută ca mine la dragoste să tot cauți… Dar ia spune, dacă nu-ți mai trebuiesc eu, ce tot cauți la noi, la Panteleu vreau să zic? Ori nu cumva te-ai turcit… Ai grijă, că te rupe!…

Trifan se făcu roșu:

— N-ai nicio rușine… Eu cu Panteleu…

Dar nu reuși să continue: stăpânul revenea în bordei.

13

În două zile meșterise Sâle, singur, un adăpost pentru cal, dar pentru operația la care trebuia să-l supună își mobiliză vreo trei prieteni și, bineînțeles, pe Panteleu și Parascheva.

Șargul nu părea să fie nărăvaș, dar, probabil, se pricepea că îl așteaptă o încercare grea, pentru că refuza categoric să fie băgat între cei doi pari bine înfipți în pământul înghețat, de care mai trebuia și bine legat. Când totuși fu obligat să se supună, începu să zvârlă, ba chiar să muște. Soluția o găsi Parascheva:

— Măi prostălăilor, când potcoviți caii, nu le ridicați un picior? Când stă numai în trei, cum să zvârlă? Ia ridicați-i unul și legați-l de par!

Sâle însemnă cu degetul pe crupa animalului un pătrat cu dangaua cazacilor în mijloc și puse mâna pe cuțit, dar doftoroaia îl opri:

— Isteț mai ești, degeaba te-am făcut…, dar se opri brusc: Panteleu era de față și n-ar fi fost bine pentru viitorul lor să afle ce vecin are. Degeaba te-a făcut mă-ta bărbat…, se corectă ea. Și un prost s-ar pricepe că ai scos pielea calului unde-a fost ars cu fierul… Trebuie să jupoi mai mult, și să jupoi așa ca să se vadă că a fost calicit ori în vreo întâmplare, ori de o fiară…

Parascheva luă cuțitul din mâna lui Sâle și desemnă cu mânerul zigzaguri largi pe crupa lucioasă a șargului.

Cei de față găsiră că femeia are dreptate, dar Sâle se împotrivi, cu lacrimi în glas:

— D-apoi așa înseamnă să-l jupuim de tot… Nu se mai lecuiește el câtu-i veacul…

— Apoi lecuitul lasă-l pe seama mea, zise Parascheva și întinse cuțitul vecinului: Taie, hai!

Sâle trecu cuțitul unuia dintre prieteni:

— Nu pot… Taie tu…

Acela coși puțin pielea șargului și dintr-o mișcare făcu lama să lunece pe sub prima linie a zigzagurilor însemnate de doftoroaie. Calul scoase un nechezat-urlet și prinse să se zbată nebunește. Parii abia mai rezistau în pământ, cei ce țineau dârlogii și alte frânghii cu care legaseră animalul săriră în lături, dar se vedea treaba că din flăcăul cu șișul în mână ar fi ieșit un bun cuțitar. În câteva clipe spintecă toate liniile desemnate de Parascheva.

— Acuma apucați pielea de sus și trageși în jos cât mai tare, să jupuiești toată bucata dintr-odată… Să nu se chinuie…

Manevra reuși din prima încercare.

Dar nu mai reușiră parii să se țină în pământ, nu mai putură oamenii să mânuiască frânghiile și, scoțând niște gemete și alte sunete ce numai a nechezat nu semănau, bietul animal se izbi în sus, apoi înainte și se trânti în omăt cu partea jupuită a crupei ce sângera. Culcat, își arunca picioarele în toate părțile, gemea, apoi încremeni brusc.

— Mi-ați ucis căluțul, strigă Sâle, ați omorât șargul!…

14

Aici e locul cel mai potrivit pentru o nouă paranteză. Bunul și condescendentul meu cititor trebuie să cuprindă tot tabloul tragicelor evenimente petrecute la Găinari cu vreo trei săptămâni înaintea Crăciunului din anul una mie opt sute doisprezece…

Se știe din vechimea cea mai veche – o tautologie voluntară ce-mi aparține! – se știe, zic, că cea mai ieftină și mai bine vândută marfă din toate timpurile sunt prietenii și frații.

Nu voi pomeni de Iuda, cel care și-ar fi vândut Învățătorul: în momentul de față se verifică unele date recent descoperite, care ar putea să-l reabiliteze. Întrucât lucrarea de față are un caracter strict istoric, mă voi referi la Istorie. Iată, de exemplu, prietenia, mai mult, frăția de arme a lui Mihai Viteazul cu generalul Basta. Luptăm cot la cot, bem și mâncăm la aceeași masă, ca până la urmă să ne trezim cu capul tăiat al Viteazului, la ordinl generalului… Sau prietenia de beton a lui Petru cel Mare cu Menșikov – se știe cum s-a sfârșit… Ori amiciția dintre Marius și Sulla, sau cea a lui Iliescu cu Ceaușescu…

Fiind acest fenomen un fapt divers, fiecare dintre iubiții mei cititori ar putea veni cu exemple proprii, ignorate de Istorie. Ar fi fost de-a dreptul ciudat ca asemenea „fapte diverse” să nu fi avut loc și în părțile Roșcoveților și Găinarilor.

Ambițioasele și riscantele planuri ale lui Trifan, planuri la realizarea cărora reușise cu ușurință să-l convertească și pe Panteleu, necesitau o platformă solid pregătită, dar bazată și pe unele compromisuri. Printre acestea: apropierea de noul staroste, lucru greu de atins, dat fiind faptul că tatăl lui Trifan fusese vornicul satului, cât și firea închisă a actualului conducător; în al doilea rând – o prietenie cât mai strânsă cu ureadnicul.

Îi reușiră ambele compromisuri. Calea spre inima ureadnicului

ducea prin gâtlejul veșnic uscat al acestuia. Îl costă binișor cucerirea numitei inimi, în schimb dădea astfel o dublă lovitură: mutălăul de staroste, deși mai mare în rang, ca provenit din autohtoni, era la cheremul rusului, într-o clipă de trezie a polițaiului putea fi demis în doi timpi… În felul acesta, Trifan putea comunica nu doar prin semne și exclamații cu ureadnicul, mutălăul juca rolul unui tălmaci sigur și al unui prieten de pahar, deși, după culoarea feței, se vedea cât colo că băutura nu-i prea prieste…

În planurile lui Trifan și Panteleu, un rol foarte important îl jucau Găinarii, loc frecventat mai ales de femei cu treabă la doftoroaie și absolut izolat pe timp de noapte sau pe vreme rea. Exact ce le trebuia celor doi asociați.

Astfel Sâle deveni brusc „persona non grata”. Îndepărtarea lui prin violență ar fi putut da naștere prea multor întrebări și, în ultimă instanță, chiar unei piedici de netrecut…

În dimineața aceea cu operația la care era supus calul lui Sâle, Trifan, ureadnicul și starostele închinau la crâșmă „ceaiul de dimineață”, cum avea obiceiul să-și numească polițaiul tabietul.

Conversațiile lor nu priveau, de obicei, subiecte prea complicate, dat fiind că orice frază trebuia tălmăcită ba într-o limbă, ba în alta, singurele vorbe ale localnicilor învățate de reprezentantul puterii limitându-se la două: „Hai narok”. De data aceasta însă Trifan aduse vorba despre un lucru urât ce se petrece în țară. Și anume că armia rusească suferă de pe urma faptului că unii localnici le fură soldaților bunurile și, mai ales, caii…

— N-am prea auzit așa ceva, zise ureadnicul, hai narok! și ridică ulcica. Starostele traduse.

Trifan sări:

— Ce zice? Că n-a auzit? Dar de văzut n-ar vrea să vadă? Chiar la noi în sat, de fapt, la Găinari, îi pot arăta un cal furat de la cazaci! Tot amu!

— Panteleu? întrebă speriat starostele.

— Mai rău, zise Trifan. Spune-i!

— Parascheva? îl ispiti iar mutălăul.

— Spune-i ce ți-am zis, se mânie Trifan.

Ureadnicul ascultă atent cele comunicate și se schimbă la față. Cu toate că în clondirul de pe masă se mai clătina până la jumătate „ceaiul de dimineață”, omul stăpânirii își aminti brusc obârșia. Se ridică de la masă, își potrivi cureaua cu sabia și făcu scurt:

— Să mergem.

Nu putea permite patriotul din el ca niște pârliți de români să-i jefuiască nepedepsiți marea Rusie eliberatoare. Și, la fel, nu putea ocoli ocazia de a se evidenția în fața superiorilor. Și, apoi, o asemenea descoperire i-ar fi putut adăuga o tresă în plus pe epoleți…

15

Șargul se răsturna pe spate, nechezând neputincios, încerca să se ridice în picioare, dar omătul era lunecos, nu-l putea ajuta. Curând locul, cât o bătătură bună, arăta ca un câmp de luptă, numai sânge, pari rupți și frânghii… Calul mai făcu o încercare să se ridice, apoi se liniști brusc, gemând și suflând puternic ca din foale.

Sâle și prietenii profitară de nemișcarea animalului și-l descurcară din frânghii.

— Ce facem? se tângui stăpânul. Moare…

— Ba nu mai moare nimeni, îi strigă Parascheva. Stă bine, cu rana pe omăt, are să-i oprească sângele. Acuși se scoală, mă duc să-i aduc leacurile mele. În trei zile are să se poarte ca un miel…

— De te-ar auzi Cel de Sus, scânci Sâle, dar se simțea în scâncetul lui nădejdea că Parascheva știe ce spune și ce spune face.

Cu bucata de piele jupuită în mână, femeia se îndreptă spre bordeiul ei, unde-și ținea buruienile și unsorile.

Ar fi putut să intre în bordei fără să ridice privirile din pământ, mergea greu și se temea să nu-i fugă picioarele pe omăt, oricum era în preajma celui mai important eveniment din viața ei și trebuia să se păzească. Dar ieșise învingător obiceiul de a căuta totdeauna spre cărarea ce venea din sat – drumul la doftoroaie (ba și la vrăjitoare!) era destul de bătut.

În spatele tufarilor ce apărau capătul cărării, acum lipsiți de frunze, văzu un grup de bărbați, trei dintre ei în uniforme militare. Îi recunoscu pe Trifan și pe staroste.

Cei cu uniforme nu puteau fi decât cazaci…

Intuiția ei de farmazoană n-o trădă nici de astă dată: calul. Altă pricină nu putea fi. Dintr-o mișcare aruncă pe podeaua bordeiului bucata de piele, luă la întâmplare două ulcele cu unsori, după care ieși în întâmpinarea oaspeților neașteptați.

Un greabăn de pământ ascundea vederii nou-sosiților locul unde avusese loc operația.

Fără bună ziua sau alte cele, starostele se repezi la Parascheva:

— Unde-i calul?

— Măi, măi, dar cum ați aflat? se minună femeia. Se pricepu să vorbească mai tare, ca s-o audă și cei de după greabăn. Numai că degeaba v-ați ostenit, i-am alungat singuri…

— Pe cine i-ați alungat? strigă starostele.

Ea așteptă să se deschidă vederea spre calul zăcând și spre flăcăi și abia atunci continuă:

— Pe cine, pe cine, lupchii! Erau trei lupi, când am auzit fornăit și am ieșit din bordei, unul era de-amu' pe spatele calului. Noroc că Sâle avea oaspeți, altfel ne mâncau și pe noi… Nu-i așa, băieți, că ne rupeau și pe noi?…

— Voinice dihănii și rele…, făcu unul din flăcăi.

Ureadnicul se învârti în jurul animalului murdar de sânge și tremurând. Privi lung la teatrul de război și porunci celor doi soldați cu care venise:

— Nu se vede dangaua, întoarceți-l pe cealaltă parte…

Cei doi soldați reușiră să pună calul pe picioare doar cu ajutorul flăcăilor și al lui Sâle. Trebuiră să-l sprijine ca să nu se trântească iar. Șargul arăta jalnic, murdar că nu i-ai fi putut aprecia culoarea părului, cu sânge închegat pe tot trupul, părea a fi mușcat din toate părțile.

Lupi văzuse destui în țara lui ureadnicul. Și destule dobitoace sfâșiate de aceste fiare.

— Mda, făcu el când văzu rana de pe crupă. Lup! Ia-te ce-a mai mușcat, parcă a tăiat cu briciul! Nu-i pe undeva bucata de piele pe care au rupt-o?

— Cu ea în gură a fugit…, zise Parascheva. Iaca, arătă ea spre unul din flăcăi. El l-a otânjit cu un par, dar bucata din gură n-a lăsat-o!

— Eu l-am otânjit cu parul cela, confirmă flăcăul. Dar cu parul nu ucizi lupul…

— Și încotro au fugit? întrebă ureadnicul.

Pe mutălăul de staroste îl lăsa gura să tot tălmăcească vorbele

polițaiului.

— Î-î…, începu Sâle ridicând mâna ca să arate spre deal, dar Parascheva i-o luă înainte:

— Încolo, spre baltă…

Ureadnicul trimice un soldat să cerceteze urmele.

Soldatul se întoarse imediat:

— Nu se poate intra, e baltă… Nu-i înghețată…

— Apoi așa-i, făcu ureadnicul, lupii aleg întotdeauna locuri grele… Vasăzică, asta-i treaba. Da' lumea spunea că-i de furat…

— Ba, de furat… Față de mine și de Panteleu l-a cumpărat la iarmaroc, la Lăpușna.

— Și câți lupi ziceți că erau?

— Doi…, strigă Sâle.

— Trei, îl corectă Parascheva.

— Ia spuneți, cum ați aflat că au dat lupii peste noi? Cine v-a spus? îl ispiti Parascheva pe staroste.

Starostele nu-i răspunse.

— Ei, se mai aude, făcu Trifan, care tăcuse tot timpul. Cred că or fi fost copiii care se joacă prin râpă…

Ureadnicul se dădu lângă șarg. Trecu cu degetele peste marginile zigzagurilor însemnate de cuțit. Calul gemu și se trânti la pământ.

Sâle se repezi să-l ridice, dar nu reuși.

Ureadnicul trecu la botul animalului și-l examină atent.

— Apoi iată ce-am să vă spun, moldovenilor. Măcar că nu știu rusește, dar lupii de la voi tot același năravîl au ca și lupii din Rusia. În primul rând, ei nu se bagă la curul calului, se tem de copite. Așa că o iau de la bot: unul îl apucă de nări, iar ceilalți îi dau afară mațele… Calul vostru are botul întreg. Iar mușcătura… Și un copil ar spune că-i mușcat cu briciul… Unde-ați pus bucata de piele ce-ați jupuit-o?

— Lupii l-au rupt, lupii! strigă Parascheva după ce starostele termină de tălmăcit vorbele polițaiului.

Ureadnicul făcu un semn soldaților:

— Căutați! Din pământ s-o scoateți!

Unul dintre ei intră în bordeiul lui Sâle. Celălalt se îndreptă spre

celelalte două.

Parascheva făcu un pas spre „laboratorul” ei, dar ureadnicul o opri.

— Stai pe loc!

Curând se întoarse cel de al doilea soldat cu bucata de piele în mână. O puse pe zăpadă cu părul în sus. Într-un oval ars cu fierul se putea citi un cerculeț.

— Cazacii… Ei vin la oaste cu caii lor…Cine a tăiat? întrebă omul legii. Tu? se adresă el Paraschevei…

— Eu, zise Sâle. Eu…

— Mergi cu noi, porunci ureadnicul. Iar voi aduceți calul la *upravă*.

Cei doi soldați trecură de-o parte și de alta a lui Sâle.

Starostele îi șopti ceva polițaiului.

— Cu ea o să stăm de vorbă când i-a mai scădea pântecele… Hai, am plecat!

— Trifan, îi zise Parascheva lui Panteleu când grupul dispăru pe cărarea ce ducea în sat.

— Ei, ba, Trifan! făcu găinarul. Parcă-s prieteni!…

— Dar pe tine de ce nu te-au luat?

16

Ai căutat, neprețuitul meu cititor, să-ți înnoiești cunoștințele în ale mitologiei după unele observațiuni ale mele privitoare la acest capitol, mai ales când vine vorba de istoriile întemeierii de noi așezări. Și, fără îndoială, mi-ai dat toată dreptatea să protestez contra implicării de forțe cerești (mai ales olimpice!) în asemenea treburi. Într-adevăr, e de-a dreptul caraghios ca în secolul nostru, hai să nu-i zicem ateu, ci un pic rezervat în ale teologiei, să crezi că datorăm întemeierea Romei lui Romulus și Remus, cei născuți din violul *zeului Marte* asupra unei vestale pământene (dovadă a faptului că Rhea Silvia nu era zeiță, ci muritoare este că și-a abandonat gemenii unei lupoaice, așa cum fac și azi numeroase femei, chiar neviolate!). Sau că Aeneas a fondat cetatea Lavinium! Cel puțin riscante, aceste afirmații ale miturilor. În primul rând: cum putea relația dintre un zeu – adică ceva imaterial, o himeră! – și o muritoare să ducă la nașterea a doi gemeni atât de materiali, încât să sugă laptele unui animal sălbatic? Cum putea duce împreunarea bine hrănitului rege Anchises cu zeița Afrodita – deci și ea un duh, o iluzie, o extraterestră – la apariția unui prinț în stare să întemeieze cetăți?

Sunt convins sută la sută că mi-ai dat dreptate, dragă cititorule, sunt însă sigur și de faptul că ți-ai pus la urmă și marea întrebare: dar cum rămâne cu Roma? Roma există! Cum rămâne cu Lavinium? Ruinele cetății există și ele!

Da, există! voi spune și eu. Au existat și cei doi gemeni, a existat și prințul troian, a existat și vestala. N-au existat personajele nemateriale, imaginare – zeii și zeițele. N-a fost niciun Marte, a fost un sergent-major beat sau un caporal, pe care mitologia l-a avansat la gradul de zeu al războiului. N-a fost nicio Afrodită, a fost una din slugile regelui, eventual o prietenă din copilărie, transformată

mitologic în zeița frumuseții. Pentru a incita publicul cititor, pentru a da unor fapte vulgare umbra aceea de mister și noblețe, atât de apreciate de popor. Asemenea în zilele noastre: într-un film banal, care povestește despre, să zicem, eșecul lamentabil al unei adunări de partid, se introduc câteva scene cu acte sexuale prin birourile întreprinderii sau sub masa prezidiului, pentru ca spectatorii să nu părăsească sala…

Ar fi o insultă aruncată realității dacă în hronicul de față ne-am limita la cele câteva personaje care au participat nemijlocit la întemeierea Găinarilor și nu am pomeni și de cei puțini care, episodic, cu știința lor sau întâmplător, au contribuit la apariția pe harta lumii a acestei destoinice așezări…

Deci nu ne vom permite să facem pe mortul în păpușoi.

Iată:

Levon Abramian, un armean născut prin anii șaptezeci ai secolului optsprezece la Târgoviște, în Țara Românească, unde taică-su făcea avere strângând birurile pentru fanarioți, iar maică-sa, româncă, fiica unor boieri scăpătați, ținea un atelier de croitorie pentru madamele nostalgiind după fosta capitală, avea optsprezece ani când, împreună cu familia, fusese obligat să fugă mai întâi în Moldova, apoi în Rusia, ca să scape de mânia lui Ioan Gheorghe Caragea (pe care-l fura în văzul lumii!), dar și de ciuma ce năpăstuise țara în acea vreme.

Fire aventuroasă, fără vreo meserie anume, refuză să împartă mizeria cu familia sărăcită peste noapte și alese toga de pelerin al lumii ca majoritatea conaționalilor săi. Visa să ajungă bogat, cum fusese la Târgoviște, și, obsedat de acest vis, făcuse roata prin zeci de târguri și orașe din Rusia, dar fără prea mare succes. Până când, în ajunul maturității, înțelese că în lipsa unui capital solid nu poți atinge înălțimi serioase și că fără acest blestemat de capital poți face ceva numai în armată.

Nu, Doamne ferește! nu era vorba să-și pună uniformă cu eghileți sau fără și nici să tragă cu arma: un civil trecut prin încercările vieții de mic afacerist poate trage și cu condeiul! Ajuns la Sankt Petersburg după peregrinările ce-l aduseră în pragul

disperării, făcu cunoștință în primul *tractir* vizitat cu un ofițeraș bine încălzit cu lichidele ce se servesc în asemenea stabilimente. De fapt, „făcu cunoștință” e un eufemism, ofițerul stătea singur la o masă plină cu sticle goale și, când Levon trecu pe alături, îl apucă de mânecă și-l așeză alături:

— Nu pot bea singur, șezi cu mine!

Armeanul tocmai voia să dea individului în uniformă riposta meritată când șeful sau proprietarul tractirului răsări alături și-i șopti:

— Te rog, fă-i hatârul! Altfel îmi face praf localul!

Ah, cu ce drag și cu câtă recunoștință avea să pomenească Levon Abramian clipa când fusese agresat de ofițer și, contrar obiceiului, băuse ca un adevărat bețivan, deși îl caracteriza în această direcție anume abstențiunea!

Discuția incoerentă dintre cei doi dură câteva ore bune, după care, acasă, în apartamentul de celibatar al militarului, continuă până în zori.

Peste trei zile, Levon Abramian era adjunctul șefului cu aprovizionarea al unui regiment de „pifani”, șeful fiind bine și mult băutorul ofițeraș…

Aprovizionarea infanteriștilor, lăsată mai mult pe seama adjunctului, se făcea potrivit schemei simple – jumi-juma, astfel că peste doi ani, în ajunul ocupării de către ruși a unei provincii situate în locuri mai calde, Levon era proprietarul unei căsuțe frumușele în capitala Rusiei și deținătorul unui cont destul de grăsuț la una din băncile sigure ale Sankt Petersburgului. Dar mai era și nemulțumirea de clima putredă a nordului, precum și, mai ales, de teroarea la gândul că odată și odată tot pică un control la departamentul cu aprovizionarea…

Când află numele pământului ocupat, Levon își aminti brusc limba pe care-o vorbise din copilărie, făcu așa ca să se afle noutatea și la Marele Stat-Major al armatei și nu se împotrivi deloc când i se propuse postul de șef al manutanței într-unul din orașele îndepărtatei, dar caldei Basarabii. Era mare criză de cunoscători ai limbii din noua provincie, iar mulți dintre cinovnici se simțeau orfani fără parchetul sankt-petersburghez sub tălpi. În câteva zile,

își găsi familia uitată, ca să treacă pe numele maică-sii, care mai trăia, căsuța, iar disprețul fraților și surorilor îl lichidă cu o sumă frumușică. Apoi, fără să-și ia rămas-bun de la văduva cu care avea de gând să pună capăt celibatului, luă calea provinciei proaspăt și șmecherește adăugate Imperiului.

Se împlinea visul tinereții sale, era o șansă pe care n-o putea rata!

Manutanța promisă în capitală, la fața locului, se dovedi a fi într-un orășel umil din *uezdul* cu numele curios Lăpușna, perspectivele unei creșteri a capitalului agonisit – mici în asemenea fundac, dar, oricum, fu nevoit să accepte. Nu mai levita asupra-i teroarea reviziei, și asta însemna mult! În rest…

Activ, iute la minte, neostenit, ca orice om de afaceri, Levon Abramian descoperi totuși, după multe zile de gândire, calea spre perpetuarea schemei „jumi-juma".

Cum toate celea tebuiau luate de la capăt, Levon își găsi de ajutor o haimana, un localnic care numai pentru mutra lui trebuia băgat la pușcărie și, când toată alergătura legată de încartiruirea regimentului, de alegerea localurilor pentru brutărie și depozite de alimente luă sfârșit, porni să cerceteze piața. Mai precis, iarmarocul săptămânal, lăsat să funcționeze așa cum îl știau de zeci ori sute de ani aborigenii.

În primul rând, se convinse că prețurile, comparate cu cele din capitala părăsită, sunt derizorii. Apoi înțelese că noul comandant al regimentului, precum și majoritatea ofițerilor, au mai mult grija vistului, a balurilor la care să cucerească simpatia localnicelor și a chefurilor care trebuiau subvenționate de către manutanță. Încolo, dacă ostașii aveau ce mânca – însemna că lucrurile merg strună și nu se prea interesează Statul-Major de fleacuri, cum ar fi depășirea bugetului regimentar: colonizarea de pământuri noi cerea și cheltuieli noi și mari…

Trifan Cărbune, fiul fostului vornic al Roșcoveților, venise la iarmaroc să vândă vreo zece oi. Familia avea nevoie de ceva parale pentru nunta fetei, sora lui Trifan. Și el se nimeri să fie al treilea negustător cu care pofti să stea de vorbă boierul venit din Rusia (Levon purta o șubă din blană de lup și o pălărie ciudată în formă

de căldare răsturnată).

Vorba se termină repede, prețul cerut era cam a zecea parte din cât ar fi trebuit să plătească în capitală, adică era rost de o afacere bunicică. Flăcăul nu arăta prea umblat prin școli, așa că… Haimanaua fu trimisă cu oile la regiment, iar Trifan invitat la *cantora* boierului, ca să semneze hârtiile de vânzare-cumpărare a mărfii și să încaseze banii.

Modesta căsuță țărănească în care își avea căminul vremelnic boierul rus care știa limba flăcăului moldovean și în care, tot vremelnic, până la construirea cazărmii, se întocmeau și documentele manutanței îl dezamăgi oarecum pe Trifan, dar stăpânul îi plăcu: stă de vorbă cu el de la egal la egal!

— Faceți nuntă, Înălțimea Voastră? îndrăzni Trifan, cucerit de atenția boierului.

— De unde-ai scos-o?

— Apoi zece oi nu se cumpără așa…

Boierul zâmbi:

— Soldații fac nuntă. Asta-i mâncarea regimentului pe-o săptămână… Peste câteva zile, iar la iarmaroc. Mai aveți de vânzare? Ai o sută, o sută cumpărăm…

Trifan simți că amețește: „Iată omul meu!”, se gândi.

— Oi avem, făcu el… Numai că…

— Numai că… ce?

Trifan nu răspunse deodată. Stătea la îndoială.

Armeanul intră în odaia de alături, de unde reveni cu o sticlă pântecoasă și două păhărele. Le puse pe masă și le umplu.

— Bea, băiatule, nu te teme, asta-i votcă. Ai băut vreodată votcă?

Băutura semăna cu holerca pe care-o aducea crâșmarul de la ucraineni, dar nu putea așa tare.

— Bună-i, icni Trifan.

— Bună, bună, spuse boierul. Și cum ziceai tu – numai că? Numai că… ce?

Trifan răsturnă și al doilea păhăruț, trase aer mult în piept și repezi ca din pușcă răspunsul:

— Numai că au câte o ureche tăiată pe jumătate…, și privi drept

în ochii boierului.

Acesta însă făcu o mutră lungă și ridică din umeri:

— Ei și ce? Soldații mei nu mănâncă urechi de oaie.

Trifan se mira și el de cât curaj îți poate da o dușcă bună de votcă:

— Înălțimea Ta, asta înseamnă că nu-s curate… Tata le-a cumpărat de la un baci, care i le-a adus noaptea. Și dimineața, când le-a văzut – ia baciul de unde nu-i…

— Vrei să zici că-s de furat?

— Păi cam așa vine treaba… Cine le fură le taie jumătatea unde au semnul stăpânului…, făcu Trifan cu glas scăzut.

Armeanul tuși și tăcu o vreme.

Flăcăul simți cum îi fuge pământul de sub picioare.

— Mda…, zise boierul. Și cum spuneai că te cheamă, nici nu te-am întrebat.

— Trifan… Trifan Cărbune…, șopti flăcăul și simți cum i se urcă un nod în gât.

— Trifan, vasăzică… Apoi uite, Trifane… Jumătate de ureche – jumătate de preț. Tu ce zici?

— Înălțimea Ta…, aproape că se bâlbâi flăcăul. Când… când să le aduc?…

Boierul râse și mai turnă o dată:

— Nu te grăbi, flăcăule. În primul rând, trebuie să știi că treaba asta-i numai a noastră și nu trebuie s-o afle cineva…

— Știut lucru, îl întrerupse Trifan. Mormânt…

— Ascultă bine! În al doilea rând, nu mi le aduci pe toate, câte zece bucăți de fiecare dată…

— Câte zece…

— Și gata jupuite… Și nu cumva să umbli cu pieile la vânzare, le îngropi bine…

— Le îngrop în baltă…

— Bravo, ai înțeles. Și nu le aduci tu. Te înțelegi cu omul meu și vine el cu o sanie ori cu o căruță și doi soldați la locul unde o să vă vorbiți…

Armeanul deschise sertarul mesei, de unde scoase o cutie, și numără în mâna flăcăului cinci ruble de argint.

— Atâta ai să primești de fiecare dată. Știi să scrii?

Trifan privea vrăjit la bănuții strălucitori, care însemnau vreo douăzeci și cinci de iuzluci, poate chiar mai mult…

— Atunci iscălește-te aici, zise armeanul și-i întinse câteva hârtii.

Trifan desenă cu greu niște semne ce păreau a fi slove, făcea acest lucru pentru întâia oară.

— Adică așa-i treaba, Trifan Cărbune: nu te știu, nu mă știi… De ce să se îngrașe lupii și nu soldații mei?… Ești băiat deștept, Trifane, ai să ajungi departe…

Ajuns la marginea târgului, Trifan dădu bice cailor, se culcă pe fundul saniei și se înveli cu cojocul. Trăgea să pornească a viscol și nu era rău. Votca mai încălzea trupul și mai dezmorțea mintea. Iar mintea vedea limpede stâna aceea dinspe miazăzi, dinspre găgăuzi, cu vreo cinci sute de oi, lăsate la iernat în pustietate numai cu doi ciobani și trei dulăi…

Caii știau singuri drumul spre casă.

17

Scriu și tot scriu la hronicul acesta, iubite cititorule, scriu istoria vie, reală a nașterii unei noi așezări în partea aceasta a Europei, pustiite de războaie și năvăliri, de domni hrăpăreți și de slugile nesătule ale acestora, și, vrând-nevrând, se încumetă gândul a face o comparație între zilele trecute și cele de azi. Și simt cu toată ființa că același lucru te străduiești să-l faci și tu…

Ce aveam pe plan economico-social? Domni, slugi și prostime. Domnul era puterea unică și absolută, slugile – slugi, fie că duceau țucalul domnitorului, fie că îi țineau vistieria, îi comandau armata sau îi luau în gestiune magaziile. Nici tu un departament al construcțiilor – unde cădea săgeata trasă de cârmuitor, acolo se înălța un palat sau o mănăstire; nici tu un minister al economiei sau industriei – moara măcina la porunca domnului, stativele țeseau la porunca domnului, peștele se prindea tot la porunca lui… Prostimea, ca prostimea, se spetea pentru un boț de mămăligă, din care trebuia să mai taie și o hrincă bună pentru biruri, și se repezea plină de entuziasm să ia toporul sau coasa în mână când striga domnul „Iaca turcul!” sau „Iaca rusul!”.

Pe plan politic, treburile stăteau cam tot așa: dacă biruia turcul, dă-i logofătului ordin să scrie scrisoare de supunere la Poartă, în care să explice vizirului ori sultanului că Țara Moldovei de mult plănuia să intre în componența Măritului Imperiu… etc. … Dacă bătea rusul, dă-i logofătului poruncă ori mai bine scrie singur țarului că Țara Moldovei nici nu-și închipuie cum a rezistat atâta vreme fără dezinteresata protecție rusească…

Iar prostimea, ca prostimea, cum să scrie ea țarului sau sultanului dacă nu știa scrisul și nici limbi străine nu prea studiase?

Azi, odată cu revoluționara aducere a civilizației în Țară, domnitorul a fost înlocuit cu un Președinte (care e obligat să-și

iubească pătimaș copiii, rudele și amicii!), slugile sunt într-adevăr slugi (cu excepția țucălarilor, scoși din nomenclator și înlocuiți cu voluntari din rândul demnitarilor), aceștia urmați de guvern și parlament, mai departe – o nouă categorie socială: clasa de mijloc, ori, mai precis, a mediocrilor, apoi prostimea propriu-zisă, adică majoritatea electorilor.

După cum se știe, marea bătălie pentru ștergerea deosebirii dintre sat și oraș s-a terminat cu cvasitotala ruralizare a orașelor, atât ca mentalitate, cât și ca limbaj, fapt care permite Președintelui să nu se mai rupă în două, politica internă și externă practicată de noul conducător fiind o copie a gândirii lui Oșlobanu, perfect sincronizată cu cea a subalternilor, adică a întregii țări. (Excepție – opoziția, subțirică și năucă, care pe vremea lui Panteleu se pedepsea cu tăierea capului, în zilele noastre – cu tăierea telefoanelor, sechestrarea conturilor bancare și, mai rar, dar întotdeauna, cu procese penale, ale căror verdicte sunt dictate de la telefonul *number one* al țării…)

Cu groază mă gândesc, iubite cititorule, că, inspirat de zilele noastre, autorul letopisețului de față n-ar fi putut să-ți ofere un hronic pe măsura acestuia. Și pricina ar fi fost nu conjunctura politico-socială, nu neîntemeierea de noi așezări, slavă Domnului, cresc ca ciupercile peste tot căsuțe cu multe etaje, dar discreția absolută păstrată în privința fondatorilor și proveniența mijloacelor investite, recunoaștești, nu pot fi subiect de letopiseț… Unde mai găsești un Panteleu, unde un câine dresat și vopsit ca al Baskerville-ilor, unde capră de tâmplărie și nuiele de lozie, unde păcură, cu prețurile acestea umflate de criza mondială a petrolului? Și, principalul, cine mai ia seama la o sută-două de galinacee furate când gripa aviară a dus la distrugerea a zeci de ferme și la exterminarea voită a milioane și milioane de moțate?…

Recunoaște, neprețuitul meu cititor, te trec fiorii când te gândești că civilizația ar fi putut fi importată în țara noastră pe vremea Mavrocordaților, iar Panteleu ar fi putut fi un simplu magazioner la un depozit cu găini sacrificate, provenite din import…

18

De câteva zile bune, Parascheva nu-i mai punea în mâncare lui Panteleu buruienile celea numai de ea știute, care tăiau bărbaților pofta de băutură. Se minunau și femeile care veneau la doftoroaie cu te miri ce beteșug cum de-a făcut farmazoana să-i arate omul atâta de voinic și de cuminte la vorbă. Bordeiul numai din afară arăta a bordei, înăuntru nu l-ai fi deosebit de o casă mare gospodărească, plină cu de toate, pentru că nu veneau pacientele stăpânei cu mâna goală. Când într-o bună dimineață de duminică îi călcă pragul chiar cucoana matușca și-i ceru vrăjitoarei în mare taină să-i facă ceea ce Domnul refuza să-i împlinească, adică s-o bucure cu un urmaș, Parascheva respinse punga pe care i-o întindea nefericita femeie și-i ceru în schimb o vorbă bună pe lângă părintele popă, ca acesta să se îndure și să le pună, ei și lui Panteleu, pirostriile pe cap…

Într-un cuvânt, toate mergeau strună și, dacă mai pâlpâia în aer o urmă a ceva nelămurit, ca un fel de alarmă, era, desigur, grija a ceea ce se apropia cu fiecare zi, ziua ce trebuia să însemne schimbarea vieții înspre și mai bine – aducerea pe lume a pruncului. Toate mișcările, toate gândurile Paraschevei numai acestui apropiat eveniment erau închinate și spaima așteptării a ceva încă neîncercat creștea cu fiece clipă. Nu mai era de mult o fețișcană și cine dacă nu doftoroaia trebuia să știe că acest blestem al proniei cerești „în chinuri să nașteți” e cu atât mai valabil cu cât trec anii…

În ajunul Bobotezei, în vreme ce Panteleu trebăluia pe afară, Parascheva se hotărî: adună într-o boccea tot ceea ce îi era de trebuință – plăpumioara, scutecele și alte cele –, se îmbrăcă ca de ger, deși era o Bobotează destul de miloasă, și își strigă omul.

— Ce s-a mai întâmplat? se miră el. Mă lași?…

— Mă tem, Panteleu. Vine sorocul și mă tem… Vreo câteva

femei din sat m-au chemat la ele… Tu n-ai să mă poți ajuta. Am să mă duc la văduva lui Terinte…

— Drept gândești. Să-mi faci un băiat sănătos și voinic!

De fapt, pleca Parascheva cu inima strânsă, și nu atât de chinurile făgăduite de Cel de Sus, cât de o presimțire a ceva rău, venit din altă parte. Făcuse o mare greșeală, dar nu-și putea da seama ce anume. Avea s-o afle curând…

Panteleu o lăsă pe Parascheva la poarta văduvei ce născuse în viața ei un car de copii și o luă repede spre casă. În sat intra cu spaimă, cu toate că schimbarea puterii însemna și schimbarea verdictului obștii – amintirea trecutului nu-l părăsea.

Întors la bordei, îl găsi pe Trifan stând pe laiță și trăgând pe nas tutun.

— Iate, măi, parcă ai fi un boier de-acei de la stăpânire, se miră Panteleu.

— Încă nu-s, dar am să ajung, râse Trifan. Te-am văzut că ți-ai dus muierea în sat. Se aplecă și ridică de la picioare un burlui pântecos. Poate acuma, că nu-i acasă, ai să încerci un gât-două?

— Nu-s nebun, zise hotărât Panteleu. Mai mult nici nu-mi trebuie; un gât – și moartea! Parascheva știe ce zice…

— Și tu chiar o crezi… Ai să te faci și tu muiere!

De când Trifan îi împărtășise planurile sale și de când Panteleu părea a le fi acceptat, flăcăul renunțase la „bade Panteleu”, ca pe vremuri. Ortacii se tutuiesc.

— Am venit cu treaba ceea a noastră…, făcu Trifan. S-a copt…

Panteleu rămase cu gura căscată. Își aminti brusc vremurile celea ale tinereții, și-l aminti pe Bănel și simțământul acela de spaimă amestecat cu cel de triumf, de goana aceea nebună prin noapte, peste râpi și coclauri, de urletele poterei și ale ciobanilor când le pierduseră urma și de sunetul acela dulce al arginților numărați în palmă la final…

— Ori acum, ori niciodată, zise sec Trifan. Parascheva s-a dus să fete, așa-i?

— Trifane! făcu amenințător Panteleu.

— Lasă, am mai șuguit și eu… Ei?

Panteleu fixă cu privirea burluiul. Apoi se repezi de parcă ar fi

vrut să prindă o gânganie și duse vasul la gură:

— Dacă rămân în picioare – să fie pe a ta. Dacă nu…, și sorbi de parcă o căldură nebună îi istovise tot trupul.

19

În marile clipe de cotitură ale vieții, când pentru o hotărâre sau alta ne sunt oferite secunde, nu putem ști niciodată dacă am luat-o pe cea dreaptă. Șansele sunt fifty-fifty… Încerc să mi-l închipui pe Cezar pe malul Rubiconului când află că senatul i-a spus un „nu” categoric. Îl văd încordat la culme, îi văd îndoiala ce i se citește cursiv pe chip și, în sfârșit, zâmbetul viclean al vechiului jucător de barbut care știe că zarurile aruncate vor indica neapărat șase-șase…

Dar nu toți cei care strigă *Iacta alea est!* fac șase-șase. Nu putem fi toți Cezari. Mi-l imaginez pe bietul alegător de la Moldova în cabina improvizată a secției de votare. Câte chinuri sufletești, cât efort intelectual până să pună ștampila *votat* pe lista de candidați ai Partidului Comuniștilor! Apoi – câte îndoieli, câte chinuri sufletești timp de patru ani, până să pună la următoarele alegeri aceeași ștampilă pe aceeași listă ca data trecută… Ceea ce-i demn de admirație în toată afacerea asta e îndârjirea, consecvența cu care moldoveanul mizează pe o singură culoare, deși… Dar s-o lăsăm baltă: votul în țara noastră e secret. Din păcate, nu și rezultatele lui…

O altă ipostază a jocului de-a „zarurile au fost aruncate” se poate întâlni și sub formă de act mecanic, nu de efort intelectual.

A început sezonul estival. Nu ești hotărât unde să-l petreci, la mare sau la munte. Și atunci apelezi la cea mai populară metodă mecanică de a lua hotărâri: scuipi în palmă, lovești cu latul celeilalte palme și pornești încotro zboară cea mai mare parte din spută. Se practică în majoritatea țărilor europene, cu excepția Elveției, care e înconjurată numai de munți.

Nu vom ascunde cititorului: hotărârea luată de Panteleu făcea parte din cu totul alt joc: cel al ruletei rusești, cu foarte puține șanse de câștig… Dar era parte integrantă a procesului de fondare a unei

noi așezări umane în această parte a globului pământesc.

20

Curtea bisericii din Roșcoveți era plină de lume încă din zori, abia se terminase slujba de Bobotează, credincioșii așteptau ca doi flăcăi care se tot scufundau în butoiul uriaș cu apă sfințită să scoată crucea și preotul să stropească mulțimea cu stebla de busuioc pe care-o ținea pregătită în mână. Văduva lui Terinte povestea unor femei cum îi venise farmazoana Parascheva în ajunul sfintei sărbători, o chemase ea – „cine alta s-o ajute, că-i la întâiul copil și nu mai este așa tinerică” – și cum a născut chiar în noaptea aceea, „singură, eu abia am primit copilul, care-a țâșnit ca vrana dintr-o balercă, și i-am tăiat buricul…”.

— Frumușel băiatul, smolițel ca mă-sa, poate-a da Domnul și nu s-a lua pe urmele găinarului. Am vrut să trimit pe cineva să-i ducă bucuria și lui tat-su, dar Parascheva nu m-a lăsat, vrea să i-l arate singură. Amu-i la mine pe cuptor, am s-o mai țin câteva zile… Norocoasă doftoroaia… Nici eu, că am opt, nu i-am făcut așa ușor…

— Cum să nu-i fie ușor, râse Anica, fosta vecină a doftoroaiei. Câți au călărit-o, a avut pruncul pe unde ieși… Bună meserie și-a ales.

— Păcat să vorbești așa, zise văduva. Opt copii și pe toți mi i-a doftorit ea. Ori pe-ai tăi nu i-a scăpat? Încolo – treaba ei, acuma-i mamă ca toate femeile…

— Numai fetele de măritat de n-ar deprinde de la dânsa meseria asta care ușurează fătatul, făcu Glafira, cea care-și bătea bărbatul.

Dar nu râse nimeni: de sfânta sărbătoare se iartă, nu se condamnă păcatele…

În sfârșit, cei doi băieți reușiră să pescuiască crucea de argint, o ploiță bogată de agheasmă se lăsă cu binecuvântare asupra credincișilor și norodul începu să-și umple burluieșele și tortarele cu apă sfințită pentru tot anul.

— Oare are să-i boteze copilul părintele? întrebă Anica. Că-i din flori, n-a vrut să-i cunune… Cică se ține cu duhurile rele…

— Dar ce are copilașul cu duhurile?… făcu văduva. Iaca, pe Hristos l-a botezat Sfântul Ion, măcar că era ovrei…

Deodată porni prin mulțime un murmur: intrau pe poarta bisericii ureadnicul cu teaca fără sabie și chipiul în mâna stângă, iar ceva mai în spate – Sâle, nebărbierit, într-o bundă cam ruptă, tremurând mărunt, că de frig, că de altceva…

Ureadnicul se apropie de preotul care tocmai terminase botezul mulțimii, își făcu o cruce largă și sărută mâna sfinției sale:

— Iată, sfinte părinte, ți-am mai adus un credincios. L-au găsit nevinovat, a cumpărat calul cu bună-credință, nu știa că-i de furat, și-apoi nici stăpânul dobitocului nu s-a arătat. Este poruncă să-l primim fără vina asta… Dar pentru că a supus animalul la chinuri care i-au adus moartea – să-i dai pedeapsă, sfinția ta.

— Bine, făcu popa și întinse mâna, pe care Sâle, îngenuncheat, i-o sărută cu lacrimi în ochi. Se vedea de la o poștă că cercetările nu fuseseră dintre cele mai blânde… Domnul să te ierte, du-te la casa ta. Am să mă gândesc și am să te chem…

Sâle se ridică și porni spre Găinarii lui. Niciunul dintre ortaci nu îndrăzni să-l însoțească…

***

Iar în vremea asta, pe drumul părăsit de pe culmea Dealului Luminației ce ducea cândva spre un sat ars și pârjolit până în temelii de tătarii din raiaua Bugeacului, își tăia pârtie o sanie trasă de cei doi cai voinici ai fostului vornic. Sufla un vântuleț aspru, viscolind zăpada, de parcă executau comanda celor doi călători îmbrăcați în cojoace mițoase.

— Dar înapoi cum ne întoarcem dacă se acoperă urmele? întrebă unul dintre călători.

— E-ha! Caii ăștia, dacă au făcut un drum, apoi pe urmă ți-l găsesc și sub apă! zise celălalt. Apoi răscoli în fânul din sanie și scoase burluiul. Na! Dar numai un gât!

Panteleu trase o duşcă bună şi nu se putea opri.

— Ei, mai uşurel, ghilanule! făcu Trifan, smulgându-i vasul de la gură. Mergem la treabă, nu la nuntă!

…Acasă, după jumătatea ceea de înghiţitură, în aşteptarea morţii promise, clipele i s-au părut ani, simţea că i se albeşte părul, iar explozia ceea de bucurie a sângelui, ce căpăta, în sfârşit, adaosul râvnit, i s-a părut însuşi finalul. Zâmbetul ironic al lui Trifan era oglinda în care-şi citea rictusul pieirii şi i-au trebuit câteva minute bune până când să poată bâlbâi blestemul de mult pregătit în adâncul fiinţei:

— Dumnezeul mamei ei de curvă! Iate cum mi-a luat jumătate din viaţă! Că asta nu-i viaţă, fără sângele Domnului… Cum a vrut ea să facă o balegă din mine!…

Într-un târziu, după alte câteva înghiţituri, a prins a râde cu Trifan de mama focului, până când tovarăşul de fapte viitoare şi-a luat seama:

— Gata! Ai înţeles cum stă treaba, acuma linişteşte-te, rabdă. Sania-i în vârful dealului… Pe urmă… pe urmă, măi Panteleu, măi!…

O dată, e drept, încă la începutul toamnei, încercase Panteleu marea cu degetul: luase un piculeţ dintr-un burlui adus de o pacientă a Paraschevei, dar îl cuprinse o greaţă şi o mamă de bolboroseală în pântece, de parcă ar fi supt fiertură de pelin, de-aceea de ucis puricii. Şi dacă nu-l ispitea Trifan, cine ştie cât ar mai fi ţinut-o pe-a muierii. Dar acuma ştia: era treaba ei şi a blestematelor ei de buruieni… Se gândea ce-o să-i facă la întoarcere târâturii, poate o uciganie soră cu moartea, dar numai dacă n-o să-i aducă pe lume un băiat…

— Panteleu, strigă Trifan, nu mă asculţi! Cască bine urechile şi ţine minte: tu ai să rămâi cu sania în deal, sunt acolo nişte movile, n-au să te vadă. Eu am să mă duc la dânşii să cumpăr, chipurile, o putină de brânză, după care am să vin peste o zi-două. Mai văd cum ţin oile – dacă berbecii şi noatenele stau aparte. Că de cele a făta nu ne trebuie. Şi iaca ce nu ţi-am spus: în desaga asta am vreo zece bulzi de mămăligă cu carne tocată şi otravă. Am încercat-o pe o javră din sat: în patru-cinci ceasuri îi doboară ca fulgeraţi. Ştii cum

îs dulăii la stâne, ți-ai luat rămas-bun de la baci, dar ei te mai duc din urmă o bucată bună, până te văd plecat. Numai bine ca să-i hrănești!…

— Bun plan, făcu Panteleu. Da pe stăpâni cum să-i adormi?

Trifan rânji vesel:

— Apoi am să-i mai ispitesc dacă vine cineva pe la ei, când și cum, nu te gândi.

Panteleu n-avea de gând să se gândească. De copil, de flăcău învățase să acționeze fără prea multe gânduri în cap. Și de ținc, dacă se apuca să scuture merii vecinilor, și de flăcău, cu Bănel și alți ortaci la furatul oilor, știa că, dacă se gândește la urmări, urmările pot veni. Să nu-i fi dat atunci prin cap ideea să îngroape după casă penele și capetele găinilor, oare n-ar fi fost azi în rând cu lumea?…

Se întinse în fânul amirositor din sanie. O moleșeală caldă, plăcută, aproape uitată îi cuprinse tot trupul și curând ațipi.

Movilele erau la locul lor, nici în vale să te uiți, nici din vale să se vadă ceva.

Trifan sări din sanie, își puse desaga pe umeri și apucă burluiul:

— Să mă ierți… Îl aduc când mă întorc. Și vezi, nici vorbă să te miști din loc…

Panteleu coborî și el să se mai dezmorțească, dădu cailor fân. Trăgea un vânticel aspru, spulbera zăpada de nu se mai vedeau urmele saniei. Se cuibări iar în fân. Simțea în vine cum îl ia cu năbădăi, ca atunci când în trei cu Bănel și încă un lăieș fuseseră prima oară „la treabă”. Era primăvară, turma departe de sat, mieii alergau zglobii în toate părțile, ciobanul și un copil abia pridideau să-i scoată din mărăciniș, de unde își strigau disperați mamele. Era un behăit general, cei doi câini răgușiseră de atâta lătrat. Călare pe deșelate pe un cal de-al boierului Filimon, lăiețul se repezise în turmă ca apucat, se învârtea în toate părțile, dar așa ca cele mai multe din oile ce se răspândeau speriate să intre în dumbrava unde stăteau gata Bănel și Panteleu… Opt oi au luat atunci și nimeni nu le-a mai dat de urmă…

Timpul se scurgea greu, până să asfințească mai rămânea ca un ceas, când se arătă Trifan.

— Treaba-i ca și făcută. Sunt așa cum știam, doi ciobani în coșar

și numai doi câini. Aveau trei, dar pe unul l-a calicit un lup… Au mâncat cu poftă darul meu… Noatenele și berbecii stau aparte, să fie vreo cincizeci-șaizeci. Pentru început nu-i rău… Duminică le vine un cumnat să le aducă făină și ce le mai trebuie… Azi e joi… Ce zici?

— Ce să zic? Ciobanii au să stea liniștiți, poate chiar au să ne dea o mână de ajutor, nu?

— Nu face pe deșteptul… Îi legăm! Le-am lăsat lor burluiul, au să doarmă ca niște îngeri. Până duminică nu le-a fi nici pe dracul! Încolo… noaptea-i lungă, până în zori ajungem acasă. În urma saniei, oile au să meargă ușurel…

***

Lui Sâle nu-i părea rău de cele aproape două luni petrecute în beciurile *upravei*, nici de cele vreo zece *cnuturi* încasate pe spinare cât au făcut drumul până la casa stăpânirii, unde s-a găsit un om de treabă, care l-a ascultat și l-a crezut (și l-a găsit pe fostul vătaf de agie, care-i furase, apoi îi vânduse calul!), îi părea rău că, adus și șargul cu greu la upravă, dar lăsat fără îngrijire, pierise… Ce bine i-ar fi prins în gospodărie, câte planuri își făcuse cu dânsul…

Găinarii îl întâmpinară în tăcere absolută. Ușa bordeiului lui Panteleu era sprijinită cu un druc, așijderea cea a „laboratorului” Paraschevei. Bordeiul lui era deschis, dar neumblat. Cuptorul rece, apa din vadră înghețată, așternutul răvășit, așa cum îl lăsase la plecarea ceea neașteptată.

Nu avea pe cine să întrebe, așa că se apucă de cele mai de trebuință: făcu focul, trase cu mătura, puse vadra cu gheață pe prichiciul vetrei…

Se gătea să facă o mămăligă ceva, nu mâncase nimic din ajun, dar se așeză pe laiță și rămase așa să se gândească la câte încercări îl poate pune viața pe om. Nici nu luă seama cum trece vremea, se apropiau chindiile când auzi râsete și chiuituri. Ieși în prag. Vreo câteva femei cu Parascheva în mijloc urcau spre bordeiul lui Panteleu. Ceata se opri în fața ușii sprijinite cu drucul și larma

încetă.

— Da unde, Doamne, s-a dat Panteleu? strigă Parascheva.

— La Bobotează nu l-am văzut, zise una din femei, care ținea în brațe, bine înfofolit, un copil.

Parascheva aruncă cu piciorul drucul, deschise ușa și zise femeii cu copilul:

— Dă-mi-l, cu mama se cuvine să treacă pragul casei!

Sâle înțelese care-i treaba și se îndreptă spe bordeiul vecinului. Femeile plecară în tăcere.

— Cum îți place, Sâle, băiat i-am adus, l-am adus pe Pătru, Pătruțu, și tat-su nu-i acasă. Unde-o fi?

În bordei nu era chiar frig, dar cam rece pentru un nounăscut. Sâle aduse un braț de vreascuri și făcu focul.

Parascheva se așeză pe laiță cu copilul pe genunchi.

— Băiat? întrebă Sâle.

— Flăcău, zâmbi Parascheva. Pătru, ca și bunicu-su. Așa a hotărât Panteleu.

— Când l-ai adus pe lume?

— Ieri. Ieri-seară. La văduva lui Terinte, m-am temut să-l fac aici…

— Și te-ai și pornit cu alaiul? Ce fel de lehuză ești?…

— Bună lehuză, n-ai grijă… Dar Panteleu… Unde s-o fi dus, de ce nu-i acasă?… Îmi spune inima…

— Ce-ți spune?

— Ba nu-mi spune nimic. Dar trebuia să mă aștepte, să se bucure cu mine…

***

Cu vreo două ceasuri înainte de miezul nopții, cum nu se mai auzea niciun hămăit de câine, iar luminița din ochiul ferestruicii se stinsese, cei doi tovarăși coborâră spre coșar. Răsărea luna plină pe un cer fără urmă de nori și lumina ei ruginie dădea tot felul de forme ciudate sulurilor de zăpadă linse de vânt. Omătul abia scârțâia sub talpa ciubotelor, doar scurtele rafale de vânt făceau să

țiuie subțire ciulinii uscați.

— Ia stai! șopti Panteleu și încremeni în loc. Parcă s-a arătat ceva la fereastra coșarului. O față…

Trifan se opri. Privi lung spre căsuța de vălătuci a ciobanilor.

— Ți s-a năzărit, bade Panteleu. Încă nu te-ai deprins cu băbeasca… Haidem.

Ușa era închisă. Trifan își lipi urechea de scândura înghețată și ascultă, ținându-și răsuflarea. Din spate se auzea suflarea deasă a oilor, din când în când foitul animalelor când simt un străin.

Trifan îi făcu semn ortacului să se îndepărteze de la ușă:

— Ce facem, bade? Poate să-i strig că am venit după burlui?

Panteleu abia se ținu să nu pufnească de râs:

— Poate le spui că le-ai adus agheasmă? Eu cred că trebuie să spălăm putina. De data asta nu ne-a mers…

Trifan își trase de la brâu toporișca:

— Ba! O vezi? Nici n-au să prindă a se trezi când îi ating în numele tatălui! N-am făcut degeaba atâta drum! Hai, eu dobor ușa și tu…

— Măi Trifane, nu ne-am înțeles să facem moarte de om…

— Eu cu mâna goală nu mă întorc!

Și păși hotărât spre ușă.

Panteleu rămase ceva mai în urmă:

— Trifane, stai să…

Dar aceste cuvinte ale lui se dovediră a fi cele din urmă.

Abia își luă vânt Trifan, că ușa se dădu singură de perete și din întunericul încăperii luci scurt și rece lama unui topor care i se opri în frunte. Panteleu mai reuși să audă trosnetul osului care cedează fierului și horcăitul ortacului înainte să simtă lovitura din umărul lui stâng, care-i făcu mâna să scape coada toporiștii. Dar cu dreapta roti unealta și o simți oprindu-se în ceva moale, după icnitul celui nevăzut, probabil, în gât. Trifan mai cădea încă, împreună cu unul din stăpânii coșarului, când a doua lovitură, de data asta cu talpa toporului, îl puse pe Panteleu la pământ. El continua să rotească la întâmplare toporișca, nu vedea ce lovește sau în cine, înțelegea un singur lucru: își vede moartea cu ochii. Dădu să sară în picioare, dar din adâncul încăperii, târându-se, anume târându-se, apăru capul

uriaș al unui câine care-și înfipse colții în pulpa dreaptă. Cu ultimele puteri începu să lovească în dihania încurajată de unul dintre stăpâni:

— Rupe-l, Ursu! Pe el, Ursu…

În cele din urmă, toporișca lovi ceva tare și colții dulăului slăbiră.

Panteleu sări în picioare, șimțea că de-abia îl mai ține, și se repezi spre sanie. În urmă se auziră câteva clipe pașii unui urmăritor, apoi încetară brusc. Panteleu întoarse capul și văzu întins pe zăpadă un trup care nu era al lui Trifan. Sări în sanie, căzu în fân și trase de hățuri. Cu o singură mână – stânga nu voia să i se supună. Caii urcară în galop panta până la movilele unde stătuseră ascunși și o luară în galop nebun îndărăt, pe pârtia ce se mai putea zări.

Abia atunci simți Panteleu o căldură umedă pe pulpa piciorului drept și, în lumina rece a lunii, osebi pe fânul puțin ce mai acoperea fundul saniei ceva negru și lipicios. Apoi, deodată, o durere ascuțită în tot trupul, o sfâșiere ucigătoare îi tăie simțirile…

Așa, ba revenindu-și pe câteva clipe, ba prăbușindu-se îndelung în uitare, făcu Panteleu drumul de întoarcere spre Găinari. În vârful Dealului Luminației, caii se opriră singuri. Erau uzi de sudoare, aburii ieșeau din trupurile lor ca fumul dintr-un foc și, la îndemnul slab al nefericitului lotru, refuzară să coboare costișa spre bordei. Panteleu mai degrabă se rostogoli decât coborî din sania roșie de sânge și porni spre casă aproape târându-se.

În urma lui se desemna pe omătul imaculat o dâră subțirică, roșcată.

Cu un ultim efort împinse ușa bordeiului. Ca prin sită îi văzu pe Sâle și pe Parascheva aplecați asupra a ceva ce mișca și scotea niște sunete subțirele, neînțelese.

Panteleu se ridică în genunchi, căscă gura de parcă ar fi vrut să spună ceva.

Parascheva deschise niște ochi mari, îngroziți de ce vedeau, dar ridică în brațe copilul și strigă:

— Panteleu, e băiat! Pătru, Pătruț…

Tatăl băiatului Pătruț încercă să zâmbească, dar fața i se crispă brusc și omul se prăbuși la pământ. Exact pe locul unde cu câteva luni înainte căzuse la fel câinele crescut și învățat de găinarul Panteleu…

Sâle îl întoarse pe spate:

— E mort, zise el…

În după-amiaza aceleiași zile, ureadnicul din Roșcoveți, împreună cu colegul din satul cu stâna atacată și câțiva soldați, coborâră și ei costișa pe care se târâse Panteleu pe ultimul lui drum. Constatară moartea criminalului, al patrulea mort în această încercare de jaf, răscoliră prin bordei, dar nu găsiră nimic care să intereseze organele represive ale imperiului.

Preotul refuză să-l înmormânteze pe lotru la cimitirul satului, așa că Panteleu fu îngropat fără popă alături de locul de veci al câinelui învățat.

Omul lui Levon Abramian îl aștepta o zi întreagă pe Trifan cu leșurile oilor, apoi duse stăpânului vestea că tânărul îl amăgise.

Parascheva se mută împreună cu copilul la Sâle, cu care peste un an avu un al doilea fecior. Nu arăta deloc afectată de pierderea bărbatului din care nu mai reușise să facă om, practică în continuare meseria de doftoroaie, nu și pe cea de curvă și farmazoană.

Aici se poate pune punct hronicului despre întemeierea propriu-zisă a Găinarilor, pentru că o așezare umană poate fi considerată ca atare doar când locuiesc în ea cel puțin doi adulți, se naște un copil și, bineînțeles, când are și cimitirul ei…

Sfârșitul Cărții a Doua

Cartea a treia

1

Pentru venerabilii mei cititori, doritori să cunoască soarta de mai departe a localității Găinari, nu dispunem de prea multe informații, cel mult de înscrisurile ușor agramate din cărțile bisericești despre nașteri și decese, de unele date din documentele așezămintelor imperiale rusești (pentru perioada 1812-1918), unde e cazul – ale celor românești, precum și de ceva elemente de folclor, de care, firește, ne vom apropia cu rezerve, dată fiind atitudinea suspicioasă a autorului față de mitologie.

De altfel, hronicul nu și-a propus mai mult decât a realizat, iar această Carte a Treia este rezultatul unui act de bunăvoință al cronicarului, care nu și-a neglijat niciodată cititorul.

Pe drept cuvânt, două sute de ani, pentru Istorie, pot fi o clipă sau o veșnicie. Și dacă ar fi o absurditate să încerci a înghesui veșnicia unei, să zicem, Prime Republici Franceze într-un modest hronic cum este cel de față, clipa trecută de la întemeierea Găinarilor, cu tot cu zilele de azi, ar fi păcat să nu fie consemnată: ea încape în aceste pagini. Și credinciosul meu cititor nu mi-ar ierta-o dacă n-aș face-o…

Așadar, cronologic: creșterea cătunului Găinari și locuitorii lui, cu unele date biografice, acolo unde lucrul acesta este posibil și veridic, începând cu anul 1813.

1. Panteleu Avădanei, născut în 1770 în plaiurile Neamțului. Concubinaj cu Parascheva, născută în anul…(?). Mort în 1813. Copii: Pătru, n. în 1813. (Detalii în Cărțile Întâi și a Doua ale prezentului Hronic.)

2. Vasile (Sâle) Lopată, n. în 1789. (Mai departe, în înscrisurile oficiale rusești: Vasilii Lopatov.) Concubinaj cu Parascheva, văduva lui Panteleu. Mort în 1838. Copii: Ivan, n. în 1814.

3. Parascheva-doftoroaia, n. în (?). (Mai departe, în înscrisurile oficiale rusești: Praskovia Besfamilnaia.) Concubinaj cu Pantelei Avodanov, apoi cu Vasilii Lopatov. Dispărută în 1854. După spusele unor gospodine – luată de un vârtej în seara nunții unui nepot. După declarațiile altora – mistuită de o flacără albastră în fața cortului unde se veselea nunta, curioșilor prezentându-li-se chiar o mână de cenușă strânsă la fața locului cu pricina… Desigur că e vorba de două legende fără acoperire! Dă totuși de gândit faptul că, și într-un caz, și în celălalt, „martorele” susțineau că au auzit unele și aceleași cuvinte strigate din eter de către doftoroaie: „Bucurați-vă, că bună sămânță v-am lăsat!”…

Copii: Piotr și Ivan, n. în 1813 și în 1814.

4. Piotr Avodanov, n. în 1813. Căsătorit în 1833 cu Licheria. Copii: Pantelei, n. în 1834. În 1835, arestat și condamnat la cinci ani de închisoare pentru furt de oi din stânele găgăuzilor din părțile Comratului. În 1838, eliberat din închisoare pentru bună purtare și în același an arestat și condamnat la douăzeci de ani pentru jaf armat. Mort în Siberia, data necunoscută.

5. Ivan Lopatov, n. în 1814. Căsătorit în 1833 cu Anna. În același an, plecați amândoi în calitate de argați la coloniștii nemți din sudul Basarabiei. Revin trei ani mai târziu cu doi gemeni: Albert și Adolf, și cu ceva bani.

6. Pantelei Avodanov, n. în 1834. Căsătorit cu Lisaveta în 1854, în ziua dispariției bunicii Parascheva. Copii: Piotr, n. în 1856. În 1857 este prins cu zece curcani furați de la agronomul Isaev din Roșcoveți, purtat prin sat cu două păsări legate la gât și, în cele din urmă, iertat de stăpânul păsărilor recuperate. Peste trei zile este prins când dădea foc casei starostelui – casa arde până în temelie, tribunalul din Chișinău îl condamnă la muncă silnică pe viață. Mort în minele de plumb din Siberia în 1865.

7. Piotr Avodanov, n. în 1856. Căsătorit cu Marușca în 1877. Copii: Pantelei, n. în 1877. În același an, înrolat în armată, la infanterie, în 1878 se află cu regimentul în stepele kazahe, la Semipalatinsk. De mai multe ori sustrage din magaziile unității arme, pe care le vinde păstorilor nomazi. La a treia tranzacție este prins în flagrant. Arestat, înainte de a fi deferit tribunalului militar

este supus pedepsei obișnuite în acele vremi: trecerea cu spatele dezgolit printre soldații dispuși în două rânduri și lovit de către fiecare soldat cu vergeaua de la armă. Moare în timpul execuției, cadavrul îi este părăsit în stepă, unde va fi devorat de păsările răpitoare. Toate acestea aduse la cunoștința autorităților militare de unde criminalul a fost recrutat.

8. Adolf Lopatov, unul din gemeni, n. probabil în 1834, se mută la Roșcoveți în anul 1860, unde părinții cumpăraseră 5 ha de pământ. Mai departe, soarta lui, precum și a restului familiei, este necunoscută.

9. Pantelei Avodanov, n. în 1877. Concubinaj cu odesita Anfisa în 1902. Copii: Piotr, n. în 1910. În 1903, ca să scape de armata de la care se tot eschiva, fuge la Odesa, unde, cu girul unei rude de-a soției, este acceptat într-o bandă de contrabandiști. Își jefuiește sistematic tovarășii de „afaceri”. În 1908 este prins și condamnat la moarte potrivit codului contrabandiștilor, dar reușește să fugă și timp de doi ani se ascunde la Găinari, în sânul familiei. La numai câteva zile de la nașterea copilului, este descoperit și sentința foștilor acoliți este adusă la îndeplinire…

10. Piotr Avodanov, n. în 1910 – din 1918, Petre Avădanei, revenit la numele nerusificat.

În 1918 Găinarii nu se deosebeau aproape deloc de Găinarii din primele decenii ale secolului 19, ceva mai răsărite bordeiul – aproape casă – întemeiat de Panteleu și celălalt, săpat de Sâle, acum chiar casă – deși modestă – în care locuiau urmașii lui. În rest, încă vreo trei bordeie, săpate de umili veniți de pe aiurea, printre care și numeroasa familie a unui Pătrunjel și a soției lui, Safta, fugiți prin 1912 împreună cu opt copii din București, Țara Românească, unde aveau toate motivele să se teamă de legile care pedepseau hoția. Își întreținea șatra din găinării foarte mărunte…

Deși roșcovețenii ar fi putut considera Găinarii o mahala a satului, autoritățile locale se interesau de cătun doar când era vorba de vreun furt sau vreo altă nelegiuire, găinărenii neplătind nici măcar impozite (dealul nefăcând parte din moșia satului!), evidența populației fiind ținută „după ureche”, așezarea spontană neființând

nici măcar pe planurile directoare ale Marelui Stat-Major al armatei ruse, doar înălțimea nelocuită, botezată de topografi drept a Luminației Sale, cota 320. O insulă părăsită în imensul ocean numit Imperiul Rus…

Odată cu revenirea Basarabiei la Patria-Mumă, Găinarii primesc (formal!) mândra titulatură de sat în cadrul comunei Roșcoveți și o serie de privilegii, dar și de îndatoriri, printre care și ciudata obligativitate a învățământului primar…

2

Piotr Avodanov, până de curând Petea, acum Petre Avădanei, fu înscris la școala din Roșcoveți în clasa întâi la vârsta de unsprezece ani. Doi boieri și o cucoană veniseră într-o bună dimineață la Găinari, unde le explicară Anfisei, mama lui Petre, și Saftei, mama Pătrunjeilor, că odraslele lor vor trebui să învețe scrisul și cititul; în caz că nu se vor supune, părinții vor trebui să plătească o amendă usturătoare. Cinci din cei opt copii ai lui Pătrunjel aveau vârsta (aproximativ) împlinită pentru atâta treabă, așa că a doua zi, împreună cu părinții, se vor prezenta la Roșcoveți, unde li se vor distribui manuale, rechizite și câte ceva de îmbrăcat, dacă va fi cazul.

În zorii celei de a doua zile, șase copii desculți, nu prea îmbrăcați, nici prea spălați, porniră pe drumul spre comună, fosta cărare, însoțiți de Safta lui Pătrunjel, Anfisa fiind angajată într-o partidă de ghilit pânza, una din muncile pe care le presta ca să-și poată crește orfanul și potoli setea de care cam suferea de când cu moartea tragică a bărbatului.

Ceea ce îl impresionă mai mult pe micul Petre nu erau clădirea școlii și clasele cu bănci vopsite, nici mulțimea de copii cu care avea să se vadă în fiece zi, ci pantalonii și bocancii pe care îi strângea la piept de parcă s-ar fi temut să nu-i ceară înapoi boierul care se numea „domnul învățător”. Tălpile picioarelor, găurite de mii de ciulini și tăbăcite de toate colburile și noroaiele Găinarilor, refuzau să lunece în aceste minunate încălțări după libertatea absolută cu care erau deprinse chiar și pe zăpadă, dacă nu era gerul prea mare. La sfatul domnului învățător, renunță la încălțare, urmând să facă lucrul acesta acasă, după ce se va spăla pe picioare… Al doilea lucru care-l impresionă nespus nu era nici abecedarul, căruia nu-i prea vedea o aplicare practică, nici tăblița de ardezie neagră pe

care, oricum, s-ar mai fi putut mâzgăli câte ceva, ci ghiozdanul de carton presat, în care ar fi putut încăpea o mulțime de cireșe, mere, pere, prune și alte cele ce stau de pomană în pomii din grădinile oamenilor.

Primii trei ani de școală au trecut cum au trecut; intrat într-a patra însă, cum știa de-acuma să citească un pic, chiar să și scrie câte ceva, Petre simți brusc un fel de leșin la inimă, monotonia ședерii în bancă și obligația de a asculta toate bazaconiile pe care încerca să i le bage în urechi donu'ător îl făceau să dispere. Un dor nebun de libertatea pierdută îi ardea pieptul, simțea nevoia de mișcare, de o activitate ce i-ar fi putut aduce foloase. Cam la fel simțea și colegul Ilie, cel mai răsărit dintre Pătrunjei, și, în timpul nesfârșitelor drumuri dintre școală și casă, reușiră să-și comunice acest lucru. Mai mult – nici casa nu-i mai atrăgea, nu mai erau copiii de altădată, ca să-și topească energia în jocuri de-a mijatca sau altăceva, aveau nevoie de senzații mai tari…

Prima lovitură au dat-o împreună în cancelaria școlii. Ieșiți de la lecții „pentru sine", unul a rămas pe coridor „de șest" (știau expresia de la Pătrunjel-bătrânul), celălalt a scos din servieta directorului tabachera cu țigări, pe care au ascuns-o în curtea școlii.

Directorul fumase în recreația precedentă, așa că nu putea fi vorba decât de un furt sau o glumă a celor doi colegi nefumători. Nefiind cei doi colegi prea glumeți, s-a trecut la percheziția generală a elevilor, în special a celor ce părăsiseră clasele în timpul lecțiilor. Petre și Ilie erau cei mai vârstnici dinte elevi, dar nici prin buzunare sau locuri mai intime nu li s-a găsit nimic, nici limbile nu le tremurau la testul cu „Spui minciuni? Scoate limba!".

A doua lovitură au dat-o spre sfârșitul anului, pentru ei – spre sfârșitul scolii. În aceeași manieră. Doar că, de data asta, jertfe au fost cei doi învățători. Unul a rămas fără galoși, celălalt, fără umbrelă și trenci.

Cercetările întreprinse urgent au rămas fără rezultat, dar bănuielile au persistat… Nu puteau fi alții decât cei doi handralăi care nici învățăturii nu-i făceau față, nici cu frecvența nu stăteau mai bine.

Obiectele au fost cedate lui Pătrunjel-bătrânul pentru zece

pachete de țigări „Naționale” și o sticlă de secărică.

Abia în toamnă, într-o zi ploioasă, trenciul și umbrela au fost descoperite de către stăpân protejând un ins al cărui statut social nu era compatibil cu obiectele respective…

Pătrunjel n-a încercat să ascundă proveniența echipamentului. Așa au făcut cunoștință cu șeful de post cei doi absolvenți ai școlii primare din Roșcoveți.

Între o bătaie bună și o lună de zile la construcția unui hambar în curtea șefului de post, pe de o parte, și tribunal, pe de alta, băieții au ales prima variantă. De fapt, lucrul a durat aproape toată iarna, așa că în primăvară băieții, cu cazierul curat, au hotărât că locul lor de muncă cel mai potrivit era la iarmarocul din capitala județului.

Erau voinici, aveau câte șaptesprezece ani. Încărcatul și descărcatul mărfurilor diferiților negustori erau o joacă de copii pentru ei, dar tot o joacă se dovedi a fi și plata. Se putea trăi, dar în adâncul sufletului se simțeau frustrați, meritau mai mult…

Din acea clipă, se poate spune, avea să înceapă biografia celor doi prieteni…

Într-o bună zi, ajutând un oier să vândă câțiva miei, câteva pielicele și o putină cu telemea, au acceptat câte un țoi – cinste pentru ajutor –, dar au refuzat altă plată, cerându-i în schimb să-i ducă cu căruța într-un sat ce-i pica pe drum baciului. La câțiva kilometri de iarmaroc, la trecerea printr-o pădure, Ilie l-a afumat pe nefericitul negustor cu o măciucă, apoi au tras trăsura mai la dos, au golit chimirul destul de bine garnisit al vătămatului și, lăsând omul să-și vină în fire pe iarbă, s-au întors călări în capitala cu iarmarocul să-și sărbătorească succesul.

Baciul însă s-a nimerit a fi tare de cap și foarte curând, mai clătinându-se, mai frecându-și cucuiele, s-a întors de unde plecase ca să dea alarma.

În seara aceleiași zile, în aceeași cârciumă unde cinstiseră câte un țoi cu negustorul, cei doi asociați fură umflați de polițiștii însoțiți de victimă.

Trei ani la școala de corecție pentru Petre fu sentința și patru ani închisoare pentru Ilie, care în timpul procesului împlinea

optsprezece ani…

Anfisa primi cu stoicism vestea, de altfel, era bine afumată când șeful de post i-o comunică și nu se miră deloc când, după trecerea a trei ani, se trezi în casă cu un flăcău, cam slăbuț, ce-i drept, care i se adresă simplu: mamă… Nici el nu se miră tare când văzu în față ruina unei femei, cândva frumoasă, care profesase în tinerețe meseria de „profesionistă” în cel mai rău famat cartier al Odesei, de unde o adusese la Găinari cu cine știe ce amăgeli Panteleu, tatăl, pe care Petre nici nu-l prinsese în viață. Era, femeia, ca de obicei, bine băută, dar avea calitatea de posesoare a trei hectare de pământ, picate ca din cer în anul 1927, în urma reformei agrare.

Când însă absolventul școlii de corecție (și al închisorii, unde fusese transferat după împlinirea a 18 ani!) află că vânzarea acestui dar al patriei este interzisă pentru o perioadă de vreo zece ani, atașamentul filial slăbi brusc și fiul risipitor reluă calea iarmaroacelor din capitala provinciei. Aratul, semănatul, prășitul și cositul nu-l entuziasmau, erau munci pentru oameni simpli. El era învățat, avea patru clase absolvite. Și câte ceva din altă școală…

În martie 1940, Petre avea treizeci de ani și ceva, trei detenții, două a câte doi ani, pentru extorcare de bani și jaf, și una de cinci ani temniță grea (adică la ocnele de sare), pentru că împreună cu Ilie bătuseră crâncen un polițist care-i prinsese în flagrant delict de „violare de domiciliu și furt calificat” și care polițist avusese ideea salvatoare pentru amândoi să moară în spital după proces. (Ilie, pentru că luase asupra sa greul crimei, fusese condamnat la zece ani și nu se mai știa nimic de el.) Eliberat din detenție, revenise la Găinari, unde se închină într-o doară la mormântul Anfisei, moartă în absența lui, se luă la harță cu primăria pentru cele trei hectare pe care maică-sa nu le lucrase nicio zi și se însură, deocamdată pe „onoarea lui” – adică civil –, cu cea mai mică dintre progeniturile lui Pătrunjel, sluta și destul de vârstnica Marița… Bordeiul arăta așa cum îl părăsise Anfisa, într-o mizerie de nedescris, mizerie pe care Marița se strădui s-o perpetueze, lucru care pe Petre nu-l prea deranja, căminul lui de la maturitate fiind mai ales cel oferit de penitenciare.

Și mai venise Petre de la ocnă alt om, nu mai era pungașul și

găinarul amator din tinerețe, ocna te învață multe, te face un bun psiholog, vezi fraierul de departe și-l poți îmbăta cu apă rece cât ai zice pește. Dar nu se grăbea să se apuce serios de treabă, să-și pună în aplicare cunoștințele căpătate. Voia să-și mai umple de aer adevărat plămânii bucșiți de sare cât timp mai sunau în buzunar gologanii lui Pătrunjel…

În această postură îl prinse pe Petre Avădanei frumoasa dimineață a zilei de douăzeci și opt iunie, anul una mie nouă sute patruzeci.

Stătea pe steiul care despărțea râpa de văiugă și cugeta la…

Dar la ce poate cugeta un om fără căpătâi, flămând și plin de planuri mărețe într-o frumoasă dimineață de vară?…

3

Atentului, aș spune chiar vigilentului meu cititor nu i-a scăpat, desigur, sintagma „frumoasa dimineață a zilei de…” și, cum era și firesc, s-a revoltat: de unde până unde „frumoasă” dimineața unei zile însemnate cu negru în inimile noastre și a întregii țări? Cum putea fi frumoasă ziua în care a fost ruptă pentru a doua oară din trupul țării mult pătimita Basarabie și dată pe mâna celor care și-au făcut imperiu numai din asemenea prăzi? De acord, compătimesc cu cititorii, dar nu-mi pot cere scuze: dimineața era într-adevăr frumoasă, caldă, chiar toridă. Martoră ar fi putut să-mi fie răposata mamă, Dumnezeu s-o odihnească, care, din cauza caniculei, a leșinat în timp ce ne îndreptam spre bunici și, căzând, și-a fracturat o claviculă tip „crenguță frântă”. A fost o întreagă aventură, în orașul luat prin surprindere, cuprins de panică, în balamucul creat de locuitorii care încercau să scape din fața puhoiului roșu ce se apropia, să găsim un doctor, cu bagajele deja încărcate în mașină, dar care și-a întrerupt pentru o oră plecarea (posibil ca ora aceea să-i fi fost fatală!) numai ca să-și facă datoria pentru care jurase în fața memoriei lui Hipocrat…

Nu pot suferi, urăsc imixtiunea beletristicii în mărturii, în hârtii oficiale, cronica ținând totuși de document. Din care cauză mă cuprinde uneori un fel de protest când îl citesc pe Titus Livius, cel gata oricând să înlocuiască lipsa de informație veridică cu figuri de stil, adică să beletrizeze; mă enervează la culme descrierea luptelor pierdute de romani cu Hannibal la Trasimene și Cannae, unde „cerul posomorât și ploaia mărunță” apar numai ca să scuze cumva faptul că cei care au luat mardeală îi erau compatrioți. Geniul militar al viteazului cartaginez nu avea nevoie nici de averse, nici de soare ca să biruie. Dar Titus Livius nu a scris despre un geniu, a scris despre un dușman… Mă mir că unii exegeți îl pun pe același

taler cu, să zicem, Tacit sau Plutarh… Ori iată-l pe Karamzin. Niciun fel de tertipuri stilistice, niciun fel de floricele când ni-l servește ca pe tavă pe Petru cel Mare veselindu-se și cântând ca un marinar beat când sărbătorea cinci ani de la victoria de la Poltava chiar a doua zi (nota bene!), chiar a doua zi după ce își decapitase feciorul…

În documentul istoric, figura de stil înlocuiește adevărul, ca să nu zic că ascunde minciuna. Să ne amintim cel puțin comunicatele Sovinformbiuro-ului. Sau buletinele informative ale televiziunii naționale…

Nu, dimineața zilei de douăzeci și opt iunie una mie nouă sute patruzeci a fost una însorită. Din punct de vedere meteorologic.

Din punct de vedere istoric, data, nu ziua, era neagră…

4

Dimineața zilei de douăzeci și opt iunie a început la Roșcoveți cu alarmă de clopote, așa cum se trag ele, de obicei, la incendii. Mulți oameni au sărit din case sau grajduri, dar, convingându-se că nu la ei arde, dădeau să revină la ocupațiile obișnuite, când din clopotniță răsună basul, de data asta pițigăiat și speriat, al părintelui Teodosie:

— Oameni buni, vin rușii! Carol al II-lea a cedat Basarabia bolșevicilor! Bucureștiul ne-a trădat!

După care făcu un rezumat al hotărârii Consiliului de Coroană.

Părintele Teodosie era singurul posesor al unui aparat de radio „Philips" cu baterii, la care uneori seara se adunau și intelectualii satului.

— Oameni buni! strigă iar preotul – Vine ciuma roșie! Salvați-vă singuri, cum puteți, țara nu are grijă de noi!

Coborât din clopotniță, slujitorul lui Dumnezeu văzu un grup de oameni adunați în fața casei lui, aflate chiar în curtea bisericii. Erau notarul, primarul, șeful de post, directorul școlii și câțiva învățători.

Fără să scoată o vorbă, preotul deschise geamul larg și porni aparatul de radio. Răsună glasul unui bărbat, vorbind cu un vădit accent rusesc:

„Aici postul de radio Tiraspol! Aici postul de radio Tiraspol! Frați basarabeni, iată că se împlinește visul vostru al tuturor: regimul criminal, burghezo-moșieresc al României întoarce marelui stat sovietic Basarabia, răpită de la patria sovietică în 1918…".

Preotul suci butonul la București, de unde se transmitea decizia Consiliului de Coroană, dar nu mai rămaseră s-o asculte decât primarul, directorul și câțiva săteni. Ceilalți, care în fugă, care mai calm, se îndreptară spre casele lor.

Preotul lăsă radioul să vorbească, ieși din curtea bisericii și intră

în bătătura unui vecin. Peste câteva minute se întoarse cu o șaretă la care era înhămat un cal bine îngrijit:

— Eu nu pot să plec. Păstorul nu-și părăsește turma… Iată calul meu dacă cineva are nevoie de el… Domnule director?…

Directorul luă calul de căpăstru:

— Mulțumesc, sfinția ta… Toate rudele mele și ale nevestei nu-s de aici…

— Domnul să te aibă în paza lui, făcu preotul.

Pe la vremea prânzului, în fața primăriei se adunase o bună parte din sat. Evenimentul zilei se comenta în fel și chip. Câțiva bătrâni încercau să-și amintească cum făcuseră ei slujba „la împăratu', la rusul cel vechi. Erau și printre ei oameni, poate s-au mai cumințit, că tare mai beau …"; „Ori și-au mai făcut de cap ori nu când era sloboda! La noi aici ne-a ferit Domnul, dar câte-am văzut la Lăpușna!…"

Un gospodar mai tânăr își amintea cum a fost grănicer la Tighina și cum au prins o „șpioancă din Rusia: tot pichetul a trecut pe la ea în camăra de gardă! Câte pule-a mâncat săraca în noaptea aceea, numai ea știe. Și se ținea! Al dracului rusoaicele!".

— Ia vezi, laudă-te mai tare, îl sfătui un moșneag. Să nu-ți întoarcă tot ce-a mâncat!…

Trecu pe alături șareta preotului. Înghesuiți de tot felul de baloturi și bocceluțe, directorul școlii, împreună cu soția și un copil de țâță, își ridică pălăria:

— Rămâneți sănătoși, oameni buni. O să ne întoarcem…

— Nu știu, nu știu, făcu un bătrân. Drum bun…

Șeful de post, însoțit de doi soldați, păși alături de trăsura trasă de doi cai, în care peste o mulțime de bagaje trona, obeză, nevastă-sa cu un copil în brațe și cu altul călare pe un balot…

Salută milităreșteș mulțimea, dar nu scoase o vorbă.

— Ce i-aș mai trage un glonț în cur, zise un bărbat bine băut, se vede treaba că încă din ajun.

— Da el ție nu ți l-a tras, omule! zise primarul.

— Ehe-he, numai să încerce!…

Pe la amiază, Petre se gândi că n-ar fi rău să dea o raită prin sat,

se putea întâmpla să se afle, cum se mai afla uneori, vreun creștin care să-i toarne un păhăruț. Inima cerea așa ceva, dar, în buzunare, bănuții ceia pe care-i primise de la Pătrunjel ca dar de nuntă (de fapt, plata pentru bucuria că-l scăpase de fata bătrână care ajunsese Marița!) se cam terminau…

Porni deci spre Roșcoveți și nici prin cap nu-i trecea că pașii aceștia îl vor duce spre împlinirea a ceea ce îi sortiseră ursitoarele…

Mulțimea adunată în fața primăriei, care se afla peste drum de biserică, îl duse cu gândul la vreun praznic ceva, adică era rost de colivă și băuturică, iar gândul acesta îi descreți fruntea.

— Hai, Pătrule, făcu un sătean, mai cu viață, că vin ai tăi!

— Care ai mei?

— Care, care…Rușii, bolșovicii! Vin să libereze Găinarii!

Pătru scuipă gros în colbul drumului și se așeză pe o piatră lângă gardul bisericii. Nu avea noroc… Își aprinse o țigară și încercă să se gândească ce foloase ar putea trage din acest eveniment internațional, când primarul ceru liniște.

Pe drumul ce venea de la județ, pe lângă Izvoare, se auzi zgomot de motor, apoi se zări cum coboară gâfâind și pocnind din când în când o mașină ciudată, din acestea nu mai trecuseră niciodată prin Roșcoveți, și, scârțâind din toate încheieturile, opri lângă mulțime. Când se destrămă norul de praf, stârnit de roțile mașinii, și apăru ceata de copii ce o urmaseră, agentul sanitar, un pirpiriu care nici la mort nu venea fără să-i prezinți o găină, se repezi pe scările primăriei și începu să strige cât îl țineau bojocii:

— Trăiască Uniunea Sovietică! Trăiască Armata Roșie, eliberatoarea noastră! Trăiască tovarășul Stalin, eliberatorul nostru! Ura, domnilor!

Dădu ascultare îndemnului o mică parte din mulțime, în timp ce din mașină săriră vreo zece soldați și doi civili. Civilii purtau la piept panglici roșii, militarii, în uniforme din pânză de cort, cu cizme din același material, arătau obosiți, probabil, de mult nu mai știau odihna, dovadă era transpirația care-și usca sarea pe vestoane.

Unul dintre civili – lui Petre i se păru că recunoaște în el un chelner de la restaurantul lui Rozin, unde își petrecea serile în rarele pauze dintre două detenții – se urcă sprinten pe scările

primăriei și ridică o mână în sus. Mulțimea amuți.

— Bine v-am găsit, tovarăși! Tovarăși, și nu domni, domnii au plecat pentru totdeauna de unde au venit! Iată-ne eliberați de moșierii și burghezii care ne-au gâtuit douăzeci și doi de ani! Iată că tovarășul Stalin s-a gândit la noi și a dat ordin acestor vulturi (făcu un gest cu capul spre soldații care piroteau în picioare!), le-a dat ordin să ne întoarcă la Patria-Mamă, marea Uniune Sovietică!…

Petre nu-l ascultă mai departe, auzise de nenumărate ori lucruri din acestea acolo, la ocnă, de la „politici", era sătul. Un lucru nu-l putea înțelege: dacă alungi domnii și boierii, de la cine să mai furi?… De la ai tăi? Ori să-ți furi căciula din cap?… Era ceva ciudat, neobișnuit și putred în toată afacerea asta, trebuia să mai aștepte până să înțeleagă… Ori poate aveau dreptate aceia, de la ocnă, care tot vorbeau de Rusia ca de o țară unde toți oamenii sunt bogați și fericiți și că noi trebuie să luăm exemplul lor?… Nu, hotărât lucru, trebuia să mai asculte ce se spune, altfel rămâi de căruță…

Petre se ridică de pe piatra care-i cam intra în buci și se dădu în mulțime, mai aproape de oaspeți. Chelnerul – pentru că el era – îl recunoscu, îl servise de multe ori încă înainte de tărășenia cu polițistul căruia-i spărsese capul și-i rupsese o mână, coborî de pe trepte și strigă:

— Iar acum are să vă vorbească reprezentantul guvernului sovietic eliberator, tovarășul Ivan Țaralungov!

Tovarășul sări pe scări, își scoase chipiul prăfuit, se șterse cu el pe fața plină de sudoare și începu:

— Tavarăși exploatați și caliciți de boieri români! *Zaraz* să facem mai dintăi o cunoaștere: eu sunt *upolnomocenâi* de la Republica Autonomă Moldovenească, Ivan Țaralungov… Am venit la voi ca să alungăm pe cine este *contra* și să punem în loc pe acei care este din popor! *Șanti* cine aici mai-mare?

Primarul făcu un pas spre reprezentantul noii puteri:

— Eu. Sunt primarul satului, ales de oamenii de aici.

Reprezentantul pufni:

— Știm noi cum alegerile la voi! Cu teroarea și banii! Gata, nu mai ești primarul! Ai să predai documente și pe urmă am să mai stam de vorba.

Mulțimea privea nedumerită la civilul de pe scara primăriei: parcă vorbea limba lor și parcă altceva. Dar amenințarea ascunsă în păsărească lui o simțeau cu toții și nimeni nu îndrăzni să spună un cuvânt în sprijinul omului care făcuse atâta pentru comuna lor.

La ocnă, Petre avusese ocazia să mai audă asemenea limbă. O vorbea un deținut condamnat pentru spionaj în folosul sovieticilor. Trecuse Nistrul înot și fusese demascat abia peste câteva luni, datorită anume limbii pe care o vorbea, aceeași cu a civilului de acum…

Doi soldați, la un semn al chelnerului, îl încadrară pe primar.

Reprezentantul continuă să vorbească. Trecu în revistă situația internațională, vărsă o lacrimă pentru popoarele simple schingiuite de imperialiști, reveni la Basarabia și povesti despre niște grozăvii petrecute în satele și orașele provinciei rupte de la sânul Rusiei, de care bieții săteni nici nu-și puteau închipui. Apoi trecu la lucruri mai concrete – cum trebuie să arate noua administrație: odată ce puterea aparținea în stat proletariatului și sărăcimii țărănești, la fel va trebui să arate și conducerea Roșcovenilor (cum reboteză satul civilul!).

— Trebuie să gândiți bine pe cine alegeți *presedatel de selsovet*. El să fie un sărac care a suferit mai mult de la Rumania burgheză și care a luptat cu boieri!

Se lăsă o liniște profundă.

Primul o sparse Burdujan, unul care, în răstimp de treisprezece ani, reușise să-și tripleze hectarele primite la reforma agrară din ‘27 și avea gospodăria cea mai înfloritoare din sat. Om vesel de felul lui, Burdujan găsi de cuviință să mai înveselească atmosfera:

— Da’ ce-i aicea de gândit, domnule-tovarăș! Iată omul vostru: și cel mai sărac, și prin toate închisorile românești purtat, și un polițist a omorât… Și întinse degetul spre Petre: Nu te rușina, omule, arată-te!

Mulțimea începu să râdă (Burdujan era șeful liberalilor din sat), dar conteni brusc de cum văzu posomorându-se fața civilului.

— Nu este de râsul, tovarășul Stalin a fost cel mai sărac și acum este cel mai înțelept. El conduce o țară cea mai mare din lume spre comunism! Vino aici, tovarășe!

Petre se uită în dreapta, în stânga, se convinse că anume el era cel chemat și se îndreptă înspre reprezentantul noii puteri.

— Cine tu ești? întrebă civilul.

— Petre…, începu el, dar își luă seama. Piotr Avodanov, să trăiți!

Oamenii iar prinseră a râde.

— Cum, cum?

— Piotr Avodanov, așa mă chema, dar românii mi-au zis Avădanei…

— Tu ești rus?

— Mama, Dumnezeu s-o ierte, era rusoaică…

— Iaca, vedeți, boierii au schimbat și nume la oameni! Ai fost politicos?

Deținutul spion, parcă-i zicea Pavel, îi numea la fel pe cei închiși pe motive politice, și el, omul care trebuia să aibă o minte rapidă pentru escrocherii și alte matrapazlâcuri, înțelese că poate fi vorba de un profit.

— Da, am fost. Am ucis în bătaie un polițist, dacă nu veneau jandarmii, îl omoram de tot!

— Și ai stat la *katorga?*

Petre nu înțelese cuvântul.

— Ai fost închis la ocnă?

— La ocnă… Am scos sare, lua-o-ar mama naibii. Erau și de-ai voștri acolo!

— Știi numele lor?

— Acolo ne strigau pe numere… Stătu un pic pe gânduri: Era unul Pavel…

— Tkacenko? strigă civilul.

— Parcă așa îl chema. Mare om…

Reprezentantul Sovietelor îi strânse mâna.

— Ai fost luptător! Să mergi cu noi la *uezd.*

Petre se urcă în camion, dar adunarea mai ținu ceva vreme. Oamenii erau curioși să afle ce-i așteaptă, dacă li se vor lua pământurile, dacă se va închide biserica, dacă, dacă…

Răspunsurile celor doi oficiali erau cât se poate de pozitive, poveștile cu pământurile și bisericile țineau de propaganda

criminală a capitalismului înfricoșat de puterea proletarilor uniți, colhozurile au să se înființeze doar la dorința oamenilor…

În sfârșit, reprezentantul urcă alături de șofer, iar chelnerul în coșul mașinii.

— Parcă ne cunoaștem, așa-i? i se adresă el lui Petre.

— D-apoi cum!

— Mult s-a mai vorbit de tine când l-ai făcut pe polițaiul cela! De fapt, și pe mine m-ai ajutat – era și pe urmele mele!

— Păcat că nu l-am ucis pe loc… Da de ce trebuie să merg cu voi? Poate să răspund și acum pentru asta?

Chelnerul începu să râdă:

— Pentru asta se dau decorații, deșteptule!…

5

Vreme de trei zile, Roșcoveții au trăit fără conducători. Cei mai în vârstă numeau starea aceasta „sloboda” – așa cum și-o aminteau din anii ’17 – ’18. În sat rămăseseră trei soldați și un sergent, dormeau pe podele la primărie, unde nu avea nimeni voie să intre, mâncau hrana rece adusă cu ei, dar nu refuzau nici plăcintele sau brânza oferite de muieri mai miloase. Nu discutau cu localnicii, nu știau limba, dar acceptau și compania celor bătrâni, care mai făcuseră armata și frontul în vremea țarului.

Iar lucrul acesta îi neliniștea pe săteni.

Doi dintre soldați patrulau zi și noapte prin satul pustiu, de vreo două ori au tras în direcția unor umbre care n-au răspuns la somație, dar fără să ucidă pe cineva, în prima noapte au oprit doi cai plini de spume, înhămați la o trăsură, pe fundul căreia zăcea mort și umflat trupul majurului șef de post. Avea trei găuri de gloanțe în piept, despre familia lui nu se știa nimic.

L-au înmormântat fără sicriu câțiva gospodari la marginea cimitirului, iar preotului i s-a interzis să-l prohodească.

— Iaca, dacă nu și-a scos uniforma…

A doua zi după plecarea mașinii, a apărut în sat Marița, a găsit cârciuma închisă și, după ce a mai întrebat de oameni, s-a trântit pe treptele primăriei, unde a urlat cu glas străin, chemându-și bărbatul căpătat cu atâta greutate, până au luat-o de subsuori soldații și au mutat-o în curtea bisericii.

Un oarecare Feșteliuc, lucrător pălmaș care, exact în ziua când înceta prescripția asupra vânzării pământului provenit din reformă, și-a vândut parcela urmașilor boierului Filimon și în jumătate de an a băut toți banii, a năvălit beat la conac, unde nu se mai afla nici urmă de Filimoni – refugiați la vreme –, și cu o armă militară neștiut cum ajunsă în mâinile lui l-a împușcat pe vechil. Apoi,

împreună cu alții de-alde el, a forțat ușa beciului, unde a găsit toate butoaiele sparte și o mare de vin acoperind de-un metru podeaua. Soldații au pescuit un înecat ce plutea între butoaie, pe Feșteliuc și pe ceilalți încă vii i-au adus la primărie, dar a doua zi, când s-au mai trezit, i-au eliberat. Mortul fusese argat la Filimoni, dar nu era din partea locului, așa că a fost și el îngropat din milă…

Puterea sovietică s-a instaurat în Roșcoveți abia a treia zi, când în două șarabane a descins pe tăpșanul din centru o delegație de la județ și fostul gardian al primăriei a fost trimis cu toba să cheme „tot amu” satul la adunarea ce avea să le lămurească pe toate.

Petre, într-un costum nou-nouț cu panglică roșie la rever, se afla și el printre cei sosiți, dar strigătele disperate ale Mariței „Petea, Petiușa!” nu păreau să-l impresioneze, în orice caz, nu l-au făcut să se miște din loc, iar pe femeie soldații au oprit-o să se apropie de omul drag.

În lipsa unei săli încăpătoare, adunarea sau, mai precis, „mitingul” – cum avea să-l boteze chelnerul, care a luat cuvântul primul – avea să se desfășoare pe tăpșanul dintre biserică și primărie, unde se ridica de Paști scrânciobul și se organizau horele…

Lume venise multă, aproape tot satul: avea loc schimbarea domnilor!

Erau de față, după spusele chelnerului, prim-secretarul de partid din județ („care are să vorbească rusește, el încă nu știe limba noastră, dar eu am să vă traduc!”), președintele „comitetului împlinitor”, șeful enkavedeului și încă vreo trei cinovnici, care aveau să se amestece prin mulțime.

Prim-secretarul începu cu urări de bine pentru cei ce scăpaseră de tirania moșierilor români, continuă cu mulțumiri tovarășului Stalin, „care zi și noapte se tot gândea la voi,” și, în sfârșit, cu propunerea ca oamenii să-și aleagă un conducător, care să-i poarte îndrăzneț spre comunism.

— Слово для предложения имеет председатель уездного исполкома! – sfârși el.

Președintele executivului județean, venit și el de peste Nistru, nu strălucea, ca și cinovnicul sosit în prima zi, în ce privește limba.

(Cronicarul, din păcate, nu se crede în stare să redea tot coloritul *sui generis* al graiului pe care vorbitorul îl socotea moldovenesc, va face doar o modestă încercare de a extrage câte ceva din discursul ce a urmat.)

După ce făcu un încâlcit ocol al lumii ca să prezinte adunării situația internațională, accentuând în special tragica existență a muncitorilor americani, se opri la situația plugarilor locali, care au, în sfârșit, norocul să devină oameni sovietici.

— Și așa oameni de harnici și de treabă au nevoia lor să aibă și conducători buni. Iată, noi ne-am sfătuit acolo, la centru, și am venit cu așa o propunere: să alegeți un om călit politicos în ocnele boierilor românești, care nu s-a temut pe față să lupte contra aistora explotatori. Noi vă propunem să-l alegeți pe Piotr Panteleevici Avodanov, om de al vostru!

Prin mulțime trecu un murmur ca un oftat, după care se lăsă o tăcere grea, apăsătoare.

— Nu ce? se interesă președintele. A să punem candidatura lui la votare? Cine este pentru să ridice mâna!

Lumea tăcea.

Și atunci se desprinse din mulțime Burdujan. Se apropie de cei ce formau un grup compact, un fel de prezidiu, și zâmbi:

— Domnilor-tovarăși, oare chiar să nu înțelegeți șaga? Eu l-am propus în glumă pe Avădanei: știe tot satul că un puturos mai mare nu se află, a stat prin pușcării încă de mititel, numai hoții și jafuri a făcut. De sărac – a fost sărac și el, și neamul lui, dar au pus ei măcar o dată mâna pe sapă? Ia întrebați-l!

— Ia stai, tovarășe, îl opri președintele. De ce faci demagogia? Ești cumpărat de români? De boieri? Aiasta este provocația! *Iaceika* de partid s-a cunoscut cu biografia lui tovarăș Avodanov, el a stat la *katorga* cu Pavel Tkacenko! Cine a făcut școala politică la Pavel Tkacenko nu are nevoie de demagogia! Tu ești mai călit ca Pavel Tkacenko, eroul de la Bender? Cum te cheamă?

— Burdujan. Eu nu știu cine a fost Tacacencu, dar îl știu pe Avădanei! Eu sunt contra!

— Și noi vedem că ești un *contra*. La noi cu contra socotelile sunt repede!

Președintele se aplecă la urechea secretarului și-i vorbi ceva, agitat și în șoaptă. Prim-secretarul dădu afirmativ din cap.

— Partidul crede, tovarăși, că alegerea noastră este bună. Cine este pentru să ridice mâna!

Lumea tăcea. Nu se ridică nicio mână.

Ziceau mai apoi oamenii că în timpul acesta cei trei cinovnici răspândiți prin mulțime se apropiau ba de un sătean, ba de altul, mai ales de cei bătrâni, și le șopteau, compătimindu-i parcă: „Dacă nu-l alegeți, au să vă închidă biserica…”. Zvonul se răspândi ca fulgerul. Mulțimea începu să murmure, unii își făceau cruce. Mișcarea gloatei nu rămase neobservată.

— Ei, întrebă președintele, ce facem? Votăm?

Un bătrân îmbrăcat ca de sărbătoare, cu crucea Sfântului Gheorghe la piept, se apropie de prezidiu:

— Zice lumea că vreți să ne închideți biserica… Drept zice?…

Președintele aruncă o privire rapidă spre secretar:

— Aiasta iar provocație! Noi, comuniștii, nu credem în Dumnezeu. L-a văzut cineva? Tu l-ai văzut?

— Noi credem, zise moșul și își făcu cruce.

— Poporul sovietic nu mai crede, dar voi, treaba voastră. Burghejii vrăjmași v-au ținut la întuneric. Dar noi – cum zice norodul!

— Adică n-o închideți?

— *Șanti* cum ne-om înțelege…

Moșul ridică din umeri și se îndepărtă.

— Hai, tovarăși, trece vremea și noi nu facem treabă. Vă întreb. Cine este pentru să alegem pe Piotr Panteleevici *presedatel* de *selsovet* să ridice mâna. Hai!

Petre stătea nici mort, nici viu în mijlocul grupului de oaspeți. Privea în pământ, legănându-se când pe un picior, când pe altul.

Moșul, cu fața spre mulțime, ridică primul mâna.

Apoi, în tăcere absolută, se mai înălțară vreo zece mâini, apoi încă pe atâtea…

Președintele se grăbi să anunțe:

— Majoritatea! Piotr Panteleevici, primiți ale noastre felicitări! A să spuneți cevai la oameni?

Petre păși îmbujorat în față. Aruncă roată privirea peste mulțime și strigă:

— Iaca, v-ați temut de mine, oameni buni! Dar nu trebuie, iaca o să vedeți că o să facem treabă!

Mulțimea se împrăștia tăcută.

Delegația urcă în trăsuri și plecă.

Noul președinte al sovietului sătesc intră în primărie însoțit de cei trei cinovnici, de șeful enkavedeului județean și de doi soldați cu petlițe albastre.

Marița se repezi să-și îmbrățișeze omul.

Piotr Panteleevici o dădu la o parte:

— Așteaptă-mă afară. Adică nu, du-te și-l cheamă pe primar să-mi predea documentele!

6

Știind prea bine setea cititorului meu de a cunoaște, nu mă îndoiesc nici pe o clipă că a urmărit acum vreo opt-nouă ani relatările din presă despre vizita lui Stephen Hawking la Casa Albă, la invitația președintelui Clinton. Din noianul de informații extraordinare oferite de acest geniu, profet al zilelor noastre, am reținut cu toții, în speță și cronicarul, vestea că, peste aproximativ zece miliarde de ani, Universul va atinge limitele dilatării și va începe să se contracte. Iar această „dezumflare" a lui va genera, printre altele, și curgerea timpului în sens invers. Adică vom retrăi toate fazele creșterii noastre, dar invers. De la cuaternar vom trece la terțiar, de la capitalism vom trece la feudalism, mai departe, la societatea sclavagistă, comuna primitivă, coborârea noastră din maimuță (mai precis – urcarea îndărăt!). Ne vom retrăi viața de la celălalt capăt, cu alte cuvinte. (Pentru noi, muritorii de rând, timpul e oarecum abstract: „ceasul de la primărie", „iubito, ai întârziat cu jumătate de oră", „veniți peste un an" etc.; pentru inițiați e ceva cât se poate de material, în stare de asemenea scamatorii!)

Toate bune, nu avem niciun motiv să nu-l credem pe acest titan al gândirii științifice, ceea ce ne incomodează sunt termenele numite. Recunoașteți, zece miliarde de ani e o așteptare cam obositoare, nu vom fi mulți să-i rezistăm…

Dar ar trebui! Numai demonstrându-ni-se practic, adică în imagini, ce și cum am făcut, am gândit, am realizat în trecut, am fi în stare să înțelegem de ce suntem azi acolo unde ne aflăm…

De exemplu: polemizez, și nu doar eu, cu unii sceptici care nu acceptă ideea că, deși nu suntem o națiune din lumea a treia, suntem totuși un neam de mâna a doua. Iar argumentele subsemnatului sau, mai corect, ale noastre sunt că pricina acestei regretabile realități trebuie căutată în factorii geopolitic și genetic… Aflarea în mijlocul

unui deșert a unei oaze cu palmieri, cu răcoare și apă e un miracol, dar tot miracol este și prezența noastră, cu rânza, mentalitatea pășunistă și sărăcia noastră, în centrul unei Europe înfloritoare.

De ce?

Oponenții cred: pricina este că ne place să căutăm vinovații de eșecurile noastre în afară și nu în noi înșine. De acord, dar asta înseamnă să confundăm cauza cu efectul!

Efectul este evident: săraci – dar leneși, inculți – dar suficienți, mândri – dar servili, gata de orice compromisuri.

Dar n-am fost așa întotdeauna! Dacii, oameni dintr-o bucată, și romanii, neam subțire, tenace și principial, au dat naștere unui hibrid sănătos, care ne-a dat, la rândul său, un Ștefan cel Mare – cu Podul Înalt, Lipnicul, Baia, un Mihai Viteazul – cu Călugărenii, Șelimbărul… Și câte alte figuri pline de tărie ostășească și spirituală. Ca mai apoi, pe măsură ce se lățeau și creșteau vecinii, s-o lăsăm tot mai moale, să împrumutăm de la ei tot ce putea fi mai rău și mai urât…

Veți zice: vecinii, ei sunt vinovati, nu? Și relieful țării, care nu ne-a oferit munți de apărare, nu?…

Nu! Noi! Pentru că am luat de la ei toate aceste proaste calități din oportunism și nu obligați, am vrut să ne simțim comozi, să nu ne riscăm existența împotrivindu-ne!

Și cu multe, cu prea multe neamuri am împărțit femeile noastre…

Iată și factorul genetic…

A fost o experiență reușită hibridul daco-roman. Dar nu poți hibridiza la infinit! Sunt imprevizibile rezultatele! Stalin a interzis știința numită *genetica* și orice cercetări în acest domeniu, nu pentru că l-ar fi supărat afirmația lui Voltaire că, „dacă scarpini bine un rus, afli sub pielea lui un tătar”, ci pentru că îi convenea perfect să conducă hibridul căpătat dintre Hoarda de Aur și Oastea lui Igor, neamuri ce nu cunoscuseră niciodată libertatea!

O pledoarie, veți zice, pentru păstrarea purității rasei? Ferească sfântul, știm prea bine unde au dus aceste nebunii extreme în Germania lui Hitler și în Rusia lui Stalin.

E o pledoarie, dacă vreți s-o numiți astfel, contra celeilalte

extreme: de a renunța la libertatea gândirii, contra lenei de a gândi…

Noi am ieșit întotdeauna în calea dușmanilor cu flori și cuvântări de bun venit, cu unii ne-am învățat să bem fără noimă, cu alții să furăm fără rușine, cu ceilalți – să facem temenele și să acceptăm fără a cârti toate condițiile lor…

Ah, vitejii noștri ostași! Ce perdaf au mai tras ei turcilor (în locul rușilor, care pierdeau!) la Smârdan și Turtucaia, ca răsplată primind… Nu!… Nu primind, ci dând Rusiei cele trei județe din sudul Basarabiei…

Ar fi interesant să știm cum s-ar fi sfârșit adunarea de pe tăpșanul din centrul Roșcoveților dacă blânzii săteni nu și-ar fi încredințat soarta unui ocnaș?

Vom aștepta timpul să se întoarcă îndărăt, conform prezicerilor lui Hawking, și vom examina atent cadrele ce ne vor arăta unde, când și de ce am greșit…

7

Cu toată părerea de rău, datele despre anii 1940-1941 din Roșcoveți și Găinari sunt nu doar puține, ci și contradictorii.

Oricum, populația Basarabiei părea înghețată. Cel puțin, majoritatea ei. Oamenii priveau fără să înțeleagă ceva cum se umplu golurile din orașe – casele părăsite de refugiați – cu tot soiul de indivizi îmbrăcați ca vai de ei, ca numai peste câteva zile să-i vadă cu pălării care, evident, avuseseră alți stăpâni, cu cravate legate cum se leagă șireangurile și costume din stofă fină, fie prea mici, fie, dimpotrivă, atârnând pe ei. Unii încercau, spre deliciul ascultătorilor autohtoni, o românească pe care ei o numeau moldovenească, caraghioasă și greu de înțeles.

În scurtă vreme, băștinașii aflară că o familie poate trăi într-o singură cameră, ea și dormitor, ea și bucătărie, ea și salon, celelalte trei sau patru fiind luate de la proprietari fără discuții și umplute cu indivizi care tot veneau și veneau din cele mai îndepărtate colțuri ale Rusiei.

Femeile acestor nou-sosiți învățară și ele în scurtă vreme să folosească șifonierele abandonate de refugiate, ieșind în stradă, la cinema sau concerte îmbrăcate în capot sau în cămăși de noapte transparente…

Dar partea de carnaval a colonizării nu dură mult. Mai întâi începură să circule zvonuri despre dispariția cutărui sau cutărui cetățean mai cunoscut, zvonurile deveniră realitate comentată în șoaptă pe la colțuri, apoi se făcură fapt fără comentarii…

Și, odată cu apariția acestor zvonuri, Basarabia începea să se trezească.

Se trezi de-a binelea la începutul lui august, când la Moscova forul legislativ suprem al țării găsi de cuviință să anunțe nașterea unei noi republici în rândul „republicilor-surori”, și anume a

Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, prin alipirea Basarabiei la așa-zisa Republică Autonomă Moldovenească, până atunci încorporată în Ucraina…

***

La Roșcoveți, lucrurile stăteau, cum s-ar spune, tot așa, dar un pic altfel.

Piotr Panteleevici Avodanov se mută chiar a doua zi în casa părăsită în grabă de directorul școlii. Aduse în două căruțe mobila rămasă nejefuită din conacul Filimonilor și ceva vite din grajdurile acestora. Enkavediștii luară în primire clădirea bine garnisită a fostului post de jandarmi, iar ca mijloc de transport, cei doi cai și trăsura încă năclăită de sânge închegat. Se găsi spațiu și pentru cei trei cinovnici, cum avea să se dovedească mai târziu – sosiți din Transnistria ca ajutoare sau, mai precis, în calitate de consilieri-controlori ai președintelui.

După această măsură de primă urgență, grupul de conducere al satului nu ieși trei zile din sediul fostei primării, unde pusese la punct planul de activitate, ținând seama că începea curând secerișul, și își împărțise funcțiile pe viitor. Se vorbi, bineînțeles, și pe tema rolului pe care-l aveau de jucat Roșcoveții și Găinarii din punctul de vedere al situației internaționale…

Enkavedistul-șef raportă la centru că președintele sovietului sătesc s-a dovedit a fi un om potrivit, deci alegerea sătenilor a fost una bună.

Marița nu-și găsea locul de bucurie că-i și ea, în sfârșit, cucoană, se tot muta de pe arcurile unei sofale pe altele și, când bărbatul extenuat de ședința prelungită se prezentă acasă, fu întâmpinat cu lingurile în brâu… Nimic de mâncare. În schimb, află de la țiitoare că ea va fi mamă și că el trebuie să-i găsească grabnic o femeie care să se ocupe de bucătărie și de curățenie.

Cele trei zile de școală a comunismului, întrerupte din când în când de câte un pahar de vin și ceva brumă de mâncare, pe care le aducea cârciumarul mort de spaima să nu fie naționalizat, îl căliseră

politicește pe Piotr Panteleevici – omul începea să se descurce mulțumitor în ceea ce înseamnă exploatarea omului de către om și viitorul luminos, iar dacă nu-i administră Mariței palmele cu care o obișnuise la Găinari, lucrul acesta se datora doar promisiunii ei de a-i aduce pe lume un flăcău.

Roșcoveșenii priveau cu teamă și curiozitate la vânzoleala noilor conducători, unii vedeau în toate astea regula veche a lui „pleac-ai noștri, vin ai noștri" cu care îi deprinseseră partidele ce se succedau nu demult la putere, alții, mai știutori, nu așteptau nimic bun, dar pe cei mai mulți îi liniști preotul, care la prima predică de după „alegeri" le vorbi despre socialism, al cărui principiu de bază este: „Cine muncește – mănâncă", și nu admite ca omul să paraziteze pe alt om…

Oamenii munceau, deci mâncau, iar singurul argat din sat, al lui Burdujan, nu putea spune că cineva parazitează pe munca lui. Își vindea munca și n-o vindea rău…

Dar, foarte curând, scepticii, adică cei care nu așteptau nimic bun, începură să creadă că au dreptate: de la județ sosi o comisie în frunte cu chelnerul, care declară cârciuma lui Grossman proprietate de stat, asemenea și cele două băcănii. Cârciumarul plânse cât plânse, apoi, pentru întâia oară în viață, se îmbătă și făcu, spre mirarea sătenilor, o mulțime de comedii.

Alegerile, „primele alegeri libere", cum le ziceau agitatorii care veneau zilnic la Roșcoveți, se făcură într-o duminică de iulie. Agitatorii scoteau oamenii din casă de cu zori, ca să însemne, cei mai mulți prin „punerea de deget", buletinele pe care nu le știau citi și a doua zi aflară că au și ei deputatul lor, căruia îi puteau spune toate păsurile și care le putea rezolva orice probleme. Acest factotum nu era altul decât Piotr Panteleevici.

La sfârșitul lunii, președintele sovietului sătesc plecă la Moscova, împreună cu marea delegație a Basarabiei și a republicii autonome, ca să ridice mâna pentru înființarea unei republici și mai mari, unionale, ce avea să se numească pentru vecie RSSM…

Plecarea și, mai ales, sosirea delegatului avu loc cu mult zgomot. Piotr Panteleevici începea să aibă susținători în sat, de unde cu ceva timp în urmă oamenii nici nu voiau să audă de alegerea lui, și

aceștia, în trei șarabane rechiziționate de la gospodarii satului, îl aduseră de la județ cu urale și muzică. Opriră trăsurile la sovietul sătesc, unde președintele, îmbrăcat într-un veston ca al tovarășului Stalin, încheiat la gât și cu o șapcă de comisar pe cap, ținu de pe scări acelorași însoțitori o scurtă cuvântare-informație despre istoricul act petrecut în capitala lumii muncitoare.

Marița se arătă mai puțin încântată de legătura de covrigi și o sticluță de parfum ieftin, pentru care primi totuși cele două palme obișnuite, plânse cu hohote, dar nu prea mult, și se îmbună imediat ce primi cadou și geamantanul de carton presat, în care, zicea ea, are să țină lucrurile băiețelului…

Și mai tare se încruntară scepticii, și nu numai ei, când aflară în toiul secerișului că o bună, ba chiar cea mai bună, parte din recoltă se va preda statului pentru construirea comunismului, iar încercările de a dosi câte ceva se terminau cu mare scandal: enkavediștii și conducerea satului erau vigilenți zi și noapte. Și mai serios se revoltară roșcovețenii când li se aduse la cunoștință că, printre alte impozite, cunoscute și mai înainte, în celălalt regim, trebuia să plătească și pentru fiecare pom fructifer, indiferent dacă dădea sau nu dădea roadă. Un gospodar mai arțăgos doborî cu toporul, demonstrativ, în semn de protest, cei zece pruni din spatele casei, dar, după ce făcu cunoștință timp de zece zile cu beciul fostei jandarmerii, se calmă. La fel se liniști și satul.

Iar când, la începutul lui septembrie, într-o noapte cu lună, opri o mașină neagră în fața casei fostului primar și peste jumătate de oră plecă împreună cu stăpânul casei – satul se liniști în totalitate. Cu atât mai mult cu cât, peste alte trei zile, aceeași mașină plecă într-o direcție necunoscută cu Burdujan, fostul șef al liberalilor din sat, și cu un învățător, fost țărănist…

Școala începu abia pe la jumătatea lui octombrie, după ce corpul didactic fu completat cu doi învățători și directorul aduși din Transnistria.

Copiii se minunară nespus de cărțile pe care nu le puteau citi din motiv de schimbare a alfabetului, dar și mai tare când, după învățarea literelor rusești, descoperiră conținutul manualelor. Erau scrise într-o păsărească ce provoca râsul mai întâi, apoi plânsul,

când își dădeau seama că e obligatorie… În aceeași limbă, pe jumătate cu cuvinte rusești „moldovenizate”, încerca directorul să vorbească cu colegii; în aceeași limbă învățătorii, cu părinții și elevii; în aceeași limbă le vorbi copiilor un poet sosit de la Tiraspol…

Vizitatori de la județ veneau mulți, cu tot felul de probleme. Și toți trebuiau cazați și hrăniți. Treaba aceasta era pusă în sarcina gospodarilor, nefiind un motiv de mare bucurie. Dar mai existau și altfel de oaspeți: notabilitățile județene, care veneau pentru cu totul alte treburi și personal la președinte. Chiolhanurile se țineau lanț. Dar era singurul mijloc de a intra în favorurile celor care decideau totul…

Astfel se născu, înregistrat în catastife ca sat aparte, Găinarii, unde, în rol de primă instituție sovietică, se ridică, la dorința lui Piotr Panteleevici și într-un timp record, o „Casă de oaspeți”. Se putea chefui și țopăi discret, iar în martie ‘41, în prezența președintelui comitetului împlinitor și a chelnerului, acum sef al culturii județene, ambii membri ai biroului de partid, se sărbători nașterea lui Pantelei Avodanov…

Mai departe, iată ce se știe cu siguranță: Piotr Panteleevici este trimis în mai la Leningrad, pentru trei luni, la niște cursuri. În iunie, după listele alcătuite de el împreună cu enkavedistul și, bineînțeles, confirmate la județ, sunt deportate din Roșcoveți douăzeci și patru de familii. În aceeași lună începe războiul, după care despre Piotr Panteleevici nu se mai aude nimic…

Cel puțin, la Roșcoveți și Găinari…

8

…Și iată-ne în iulie 1941…

Cu un an în urmă, în ziua de 28 iunie, Pătrunjel-bătrânul, care avea suficiente motive să se bucure de schimbările radicale ce aveau loc în țară (deși timp de douăzeci și doi de ani de stăpânire românească nu se interesase nimeni de fuga lui din Muntenia!), intrase pe la prânz în cârciuma lui Grossman și tocmai avea de gând s-o părăsească pe la mijlocul nopții – nu se simțea chiar bine în calitate de ultim vizitator! –, când se apropie de el stăpânul, se așeză pe un scaun și turnă câte o țuică pentru amândoi:

— Iaca, frate Potrunjelu! Ai fost cel mai bun client al meu și să fii sănătos… Tu ai muncit și ai băut, așa că ai câștigat… Dar eu am lucrat ca un catâr ca să-mi fac o casă mare și să mă însor la bătrânețe… Ce-i, rău?… Și am strâns bănuț cu bănuț, și de la tine, și de la toți… Uite-i! Uite-o, casa mea cea mare! Uite-o pe Riva mea cea frumoasă!…

Cârciumarul răsturnă pe masă dintr-un săculeț destul de încăpător un vraf de bancnote „țărăncuțe” și câteva piese de aur: ruble rusești și galbeni turcești. Adună iute monedele și le strecură în buzunar:

— Cu ele am rămas… Poate am să cumpăr un gard… Leii ăștia nu mai trebuiesc nimănui! Am aflat că rușii nu schimbă nicio para chioară…

Pătrunjel privea fascinat la bogăția de pe masă. Să fi strâns tot ce-a manglit el o viață și tot n-ar fi numărat nici a zecea parte din cât vedea acum cu ochii lui.

— Și ai adunat din vin și rachiu atâta bănet, jupâne?

— Și din oleacă de apă, râse cârciumarul și începu să plângă: Na, împinse el grămada de bancnote spre client, ia-le, măcar ai să-ți închipui că ai fost și tu bogat o noapte!…

Pătrunjel puse țărăncuțele în săculeț și săculețul în sân:

— Am să le dau la copii, să se joace!

Grossman trase sertarul tarabei:

— Na, ia și asta, dacă-s pentru copii! și-i umplu buzunarele cu monede.

— Rămâi cu bine, jupâne, bodaproste că m-ai îmbogățit!

Cârciumarul îl privi trist:

— Oi, oi, Potrunjelu, nici nu știu, să mă împușc ori nu…

— Da nu mai fi prost, jupâne, am auzit că rușii beau mai dihai ca noi!…

…Iar acum, când de mai bine de două săptămâni se auzeau tunurile la Prut, doi oameni – unul din Roșcoveți, celălalt din Găinari: Grossman, în noua sa calitate de director al cantinei din sat, fosta cârciumă proprietate personală, și Pătrunjel, în nicio calitate – ascultau canonada dinspre apus tot mai insistentă și mai apropiată cu gânduri absolut diferite.

Directorul-cârciumar o vedea tot mai șters în visele sale pe Riva: cum ar putea o văduvă așa de frumoasă și de deșteaptă să se mărite cu un flăcău bătrân și prost, atâta de prost, că de două ori s-a ars la strângerea capitalului? Bacii de aici sunt bogați, au aur, de ce n-a cumpărat de la ei acest metal blestemat? De ce a făcut micile sale afaceri când pleca prin capitală după marfă (ori, mai ales, să vândă marfă!) cu rublele acestea căcăcioase când i se propuneau lănțișoare și alte lucruri din metal galben? De teama enkavediștilor? Nu s-a temut el de jandarmii români, de ce trebuia să se teamă de niște proști care știu numai să urle și să bea până fac pe ei? Mai mult ca sigur că nici românii n-au să schimbe banii sovietici și, uite-i, peste câteva zile vin…

Pătrunjel avea și el grijile lui și nu griji din cele mărunte. Își amintea anii zece-unsprezece, înaintea primului război, când a dat lovitura vieții lui. Ascuns peste noapte în cel mai mare magazin de lângă Gara de Nord, după ce a plecat tot personalul și s-au închis toate ușile, a îmbrăcat un costum nou pe măsură, și-a ales pantofi și pălărie, și-a umplut buzunarele cu tot felul de mărunțișuri și se îndrepta spre geamul ochit de cu ziuă pentru plecare urgentă când,

prin ușa deschisă a casieriei, a văzut pe o masă niște pachete atât de cunoscute, încât l-au întors din drum. Erau clituri de bancnote legate cu benzi de hârtie pe care scria ceva neînțeles (nu știa să citească), dar erau milioane! N-a fost decât o joacă să facă rost de un geamantan, o altă joacă să-l burdușească, ticsit cu jumătate din pachetele de pe masă, și o altă, ultima! joacă să coboare în curtea unui bloc adormit prin fereastra ce dădea din anticamera directorului.

Ieșit în stradă, îngheță: la câțiva pași, lângă un tomberon gol, un sergent pipăia o servitoare. Altul ar fi rupt-o la fugă și, urmărit de fluierul gardianului, tot ar fi picat prins, dar Pătrunjel nu era un „altul”. Puse geamantanul jos și-l strigă pe omul ordinii publice:

— Ascultă, musiu, nu ești bun să-mi chemi o birjă?

— Executăm, să trăiți! Îndată v-o aduc!

Pătrunjel avea în buzunar trei poli câștigați de dimineață la barbut. Îi strecură unul serviabilului sergent, care-i mai sări și geamantanul în echipaj, după care împunse muscalul cu degetul:

— Pe Griviței, direcția Chibrit. Îți spun unde să oprești…

Lângă Podul Chibrit locuia Pătrunjel, în casa lui Nae Ologu, tatăl Saftei, om stând bine pe ambele picioare, cunoscut pe vremuri în lumea borfașilor ca un neîntrecut pungaș, acum la pensie.

Muscalul încercă să facă scandal când primi doar un pol și, cum Pătrunjel avea toate motivele să fie darnic, i-l dădu și pe al doilea.

Nae Ologu nu dormea. Aștepta rezultatele aplicării planului pus la punct împreună cu ginerele și nu-l recunoscu imediat în domnul tras la șpiț, cu melon și geamantan de piele. Și nu se stăpâni să-l laude:

— Ești dat în mă-ta, puțoiule! Asta zic și eu lovitură!

Pătrunjel ar fi vrut să ridice în picioare toată casa, să-și acopere nevasta și progeniturile cu căldura gingașă a biletelor de bancă, dar socrul îl opri:

— Ține minte: mulți martori, multă pârnaie! Să n-ai încredere nici în tine!

Și sări pe masă valiza grea.

O deschise uluitor de repede, scoase un pachet, citi ce scria pe banderolă și se schimbă la față:

— Parastasul mâne-ta de idiot! I-am spus toantei de Safta că ești un fraier, o căcărează! Nu m-a ascultat! Și mi-ați umplut casa de tâmpiți ca tine! Ai citit ce scrie pe banderolele astea, boule?

— Păi eu…

— A, da! Nici să citești nu știi! Scrie, iată: „Secția suvenire. Secția jucării. Doi bani bancnota!!!”. Asta scrie! Sunt paraii de la reforma trecută, cur de vacă!… Unde-ai aruncat boarfele vechi?

— Păi le-am lăsat…

— Aha, unde te-ai schimbat! Orice copoi le miroase… nasolule!…

…A doua zi de dimineață, încărcă Pătrunjel un vagon de țânci până la Brăila, un lipovean îi trecu Dunărea cu lotca într-o țară necunoscută, dar unde se puteau folosi de limba lor…

Iar acum, când tunurile băteau la poarta Găinarilor, un gând, un singur gând îl frământa pe ghinionistul Pătrunjel: nu s-au schimbat banii în țară, în România?… N-a fost vreo reformă, ceva?…

La astea se gândeau cei doi bărbați când tunurile începură să bată peste deal, fără a bănui cât de buni observatori și cât de vigilenți sunt consătenii lor…

9

Nu știu, dragule cititor, dacă a mai zis-o cineva, dar, pentru orice eventualitate, o zic eu: comunismul, azi, poate fi definit – *paucis verbis* – ca o mitologie a viitorului (firește – cel luminos!).

Ai citit cronici, ai văzut filme, ai ascultat discursuri sovietice (deci comuniste!) despre iunie 1940 – iunie 1941 și din toate ai aflat că „nația moldovenească abia începea să înțeleagă ce este traiul fericit când hoardele românești au dat năvală" etc…

Stop! ți-ai zis după primul cuvânt din cele puse între ghilimele și, ca om cât se poate de corect, ai întins mâna spre polițele cu DEX-uri și enciclopedii normale. „Nație, națiune", și ai găsit: „Comunitate care, datorită conștiinței unității istorice, lingvistice, economice și religioase, dorește să trăiască în aceeași țară, guvernată de aceeași constituție". Și iar ți-ai zis: stop, ia să vedem: „Națiune rusă". Este. „Națiune stalingrădeană" – niet! „Națiune novgorodeană"… niet!! „Națiune kurskiană"… iar niet!!! „Națiune moldovenească" – ioc! Și atunci ai încercat să uiți cele citite, văzute și ascultate, dar un mare semn de întrebare tot ți-a rămas în cap: ce se va întâmpla cu urmașii noștri dacă, bineînțeles, vor fi mai proști ca noi când se va scoate de la naftalină (sunt mulți cei ce ling coșurile de gunoi ale istoriei, o fac și în zilele noastre!) această mitologie și o vor integra în… istoria integrată?

Zicea bătrâna vulpe Maxim Gorki după fatala greșeală de a se fi întors în țara de baștină: „Realismul socialist prezintă realitatea nu așa cum este, ci așa cum ar trebui să fie!".

Păi, în cazul acesta, ce poate fi mai simplu? Inventează o națiune, inventează-i o limbă, inventează-i „conștiința unității istorice" cu eschimoșii, uzbecii și, firește, cu rușii și servește-i oricărui viitor drept proprietate a ta orice bucată de pământ, ruptă de la oricine, de preferință de la vecini. Și atunci, desigur, „hoardele

românești” nu vor mai intra în casa lor, ci vor „da năvală” în inima imperiului…

E de la sine înțeles că cele scrise mai sus nu sunt altceva decât un exemplu de ce se poate face în plan diplomatico-istoric cu ajutorul filologiei, lexicografiei și sintaxei mânuite de un clasic în declin de vârstă și încolțit de împrejurări, dar și un argument în plus pentru păstrarea celei mai severe vigilențe când vine vorba de mitologii…

10

Iar bunii observatori și vigilenții plugari din Roșcoveți luară seamă în după-amiaza aceea că în mai multe căruțe rechiziționate de sovietul sătesc se încarcă mormane de hârtii, apoi valize și baloturi, apoi enkavediști și alți cinovnici, unii cu cățel și purcel, și o iau pe șleahul Lăpușnei spre răsărit. Mai spre chindii, ulițele satului se umplură pe neașteptate de soldați sovietici, în uniforme rupte, ude de sudoare, unii fără arme, alții plini de bandaje roșii de sânge, pășind greu, în dezordine, spre pădurea de deasupra satului. Unele gospodine mai inimoase le întindeau de la portițe ba câte o bucată de pâine, ba câte un ulcior cu lapte. Soldații mâncau și beau în tăcere, din mers. Apoi mai trecură vreo câteva tunuri mici, trase de cai osteniți, dar și de ostași.

Și, în sfârșit, când prinse a se întuneca, se lăsă liniștea. O liniște ireală, plină de spaime.

Atunci începu.

Mai întâi, din cele patru părți ale satului, apăreau câte o femeie-două. La pas, apoi în pas alergător, apoi la fugă în toată legea. Pe urmă veni și grosul: copii, flăcăi și fete, bărbați.

Ușile și geamurile celor două prăvălii vecine săriră din balamale ca la comandă. Pășind unii peste alții, puhoiul pătrunse în încăperile neapărate, smulgând și dărâmând, înghițind și scuipând, umplând aerul de pulberea albă a făinii care-l făcea irespirabil, amestecând orezul cu vopselele, bomboanele de ciocolată cu piunezele și varul, manufactura cu concentratele de supe și terciuri…

Din când în când, de sub hidra cu zeci de capete, apărea ba vreo gospodină aproape goală, strângând la piept două farfurii sparte și un pachet cu sare, ba vreun bărbat cu un castron fără capac și câteva rujuri de buze, ba vreun copil gemând fericit, cu o jumătate

de păpușă trofeu și în mână cu marmelada ce i se prelingea printre degete…

Două dintre surorile Pătrunjel încercau în zadar să smulgă una din mâinile celeilalte un val de stofă stropită cu uleiul vărsat, pânza se desfășura greu, o parte în uliță, restul sub hidra din prăvălie, blocând mișcarea…

La început într-o mutenie absolută, încetul cu încetul, lupta prindea glas, geamăt și urlet.

Și, brusc, totul încetă ca prin farmec. Fericit, plin de vânătăi și vopsele, puhoiul se risipi care încotro, lăudându-se unii altora ba cu o bucată de oglindă, ba cu câte-un flaconaș de parfum ieftin, ba cu două-trei bomboane mucede – tot ce putea oferi într-un sat o prăvălie sovietică.

Doi bărbați reușiră, în cele din urmă, să scoată șuruburile de la ferestrele cu sticlele sparte și plecară și ei cu ramele pe umeri spre casele lor, să-și lingă rănile.

Exemplul pecenegilor și cumanilor, al hunilor și tătarilor, al cazacilor nu putea să dispară înainte de a fi fructificat!

Peste Roșcoveți cobora iar, mângâietoare și tulburătoare, liniștea…

11

Primii ostași români intrară în Roșcoveți și în Găinari de dimineață. Iar primul dintre primii, un sergent-major tânăr și subțirel, cu ceva umbră de mustață, probabil teterist, în fruntea unei grupe de soldați cu armele în bandulieră, urcă, fără să se aplece, jgheabul pe care îl escaladase pe brânci cu o sută cincizeci de ani înainte Panteleu, cel pedepsit cu vergi și excomunicat.

Pătrunjel îi aștepta de la miezul nopții.

Când zări casca verde a sergentului apărând din râpă, se repezi ca un apucat. Ostașul luă poziție, nedumerit, dar, deosebind în mâinile găinăreanului burluiul, zâmbi și ordonă repaus.

— Bine ați venit, frați români! strigă Pătrunjel, turnă în ulcică și o întinse sergentului.

— Bine v-am găsit, dar nu-i prea dimineață?

— Românul bea când are, răspunse filosofic Pătrunjel. Să dăm și la trupă!

Sergentul goli ulcica și o întinse unui soldat:

— Nu mai mult de una! ordonă el sever. Băbească?

— Băbească.

— Suntem la Roșcoveți, întrebă-constată majurul. Sunt ruși în sat? Nu s-au auzit noaptea asta.

— Păi cum să se audă dacă au șters-o cu toții aseară. Ori mai fugeau, ori nu…

— Adică satul e liber… Gata, băieți, o luăm prin sat să joncționăm cu compania…

— Domnule locotenent…, începu Pătrunjel.

— Sergent-major, îl corectă zâmbind comandantul grupei.

— Păi da… Am vrut să vă întreb… Nu s-au schimbat banii în țară?

— De ce să se schimbe? Nu…

— Nu aveți ceva să-mi arătați?

Sergentul băgă mâna în buzunar, scoase ceva mărunțiș și o țărăncuță. Pătrunjel luă bancnota. O întoarse pe toate fețele:

— Nu s-au schimbat, domnule! strigă el vesel.

— Se vede, moșule, că ai strâns ceva la ciorap! râse sergentul. Gata, băieți, pas de voie, direcția satul Roșcoveți, marș!

Pătrunjel așteptă să dispară grupul printre pomii și tufarii ce însoțeau drumul și o luă la fugă spre bordei.

Până pe la prânz au tot dezlipit Pătrunjel și numeroasa lui familie țărăncuțele și miile lipite cu aluat pe pereții de lut ai bordeiului. Safta rădea cu un cuțit de pe bancnote coca uscată, roasă pe alocuri cu tot cu hârtie de șoareci și gângănii, pe unde trebuia, mai dădea și cu ceva apă (de unde se vede că spălarea banilor e o chestiune ceva mai veche!), în orice caz, până să cadă seara, tribul nu s-a mișcat de lângă cele șaizeci de mii întinse la soare să se usuce. Cam tot atâtea mii erau compromise de rozătoare, dar Pătrunjel știa că și acestea pot fi schimbate la bancă – sigur, contra unui anume procent.

Familia radia, jumătate de noapte au tot țupăit și nu puteau înțelege de ce tatăl le-a promis cele mai grave pedepse dacă vor pomeni de pleașca ce dăduse peste ei. Și tot mai posomorâte le-au devenit mutrele a doua zi dimineață, când bătrânul a făcut teanc toți banii recuperați, i-a băgat în săculețul în care-i adusese și a pornit cu ei spre Roșcoveți.

— Avem banii cu care ați jucat voi „cuiul și coroana”, i-am numărat azi-noapte, zise el copiilor. Sunt trei mii de lei, ne ajung pentru început. Mai jucați-vă și cu capicile tovarășilor. Iar pe ăștia am să-i duc la păstrare! Lumea-i plină de hoți…

12

Cârciuma pe care Grossman o deschisese odată cu apariția în sat a primilor ostași români era închisă. De la o vecină, Pătrunjel află că încă de cu seară veniseră doi jandarmi și au plecat cu cârciumarul.

— L-au mai luat și pe Dudel, cel cu dugheana, cu tot cu nevastă și copii. Și pe Feșteliuc… I-au închis în beci la enkavede…

Pătrunjel porni spre post. „Se vede că le-a turnat vin în apă”, se gândea el. „Dar pe Dudel, de ce?…”

I-a întâlnit pe uliță. În față pășea, galben ca mort, un jandarm tânăr, apoi venea Grossman, în urma lui – Feșteliuc, în spatele lui – Dudel cu mâinile legate și Rebeca cu cei doi copii plângând speriați. Iar în urma convoiului, șeful de post și încă doi jandarmi.

Cârciumarul pășea șchiopătând, Feșteliuc făcea mutre la puținii spectatori de la garduri și portițe.

Pătrunjel sări lângă Grossman, agitând săculețul:

— Domnu’ cârciumar, ți-am adus ce mi-ai dat la păstrare! Casa, Riva!… Iată!…

Un jandarm îl împinse cu patul armei:

— Nu-i voie!

Grossman ridică privirile din pământ. Avea fața și ochii umflați:

— Potrânjelu, nu vezi? Mă duc să mă însor!

Jandarmul îl izbi și pe dânsul:

— Nu-i voie!

Pătrunjel rămase în drum nedumerit: „De ce n-a vrut să ia banii?…”.

Se așeză pe un trunchi lăsat lângă poarta unui gospodar, tot gândindu-se cât de ciudați sunt oamenii. „A strâns, cum zicea, bănuț cu bănuț, de la mine, de la alții, și na! Poftim! S-a lepădat de ei de parcă i-a dat cineva peste labe!”

Când, mai târziu, peste cine mai știe câte minute, a auzit împușcăturile dinspre lutăria de deasupra Izvoarelor și urletele Rebecăi și ale copiilor, a înțeles tot…

…Peste jumătate de an, în toiul iernii, când în mintea lui puțină de borfaș mărunt și naiv tot încerca să se formuleze și nu avea cum gândul că bietul cârciumar îi dăduse visul lui, nu banii, care nu mai aveau nicio valoare, și că cinstit ar fi fost să-i întoarcă visul înapoi, Pătrunjel apucă toporul și, cu toată teama de pădurar, doborî un frasin nu tocmai gros, îi tăie crengile și târî acasă trunchiul. Cum îl duse capul, meșteri o cruce, apoi se gândi că lumea ar putea crede că-i pentru Feșteliuc. Află de la oameni mai știutori ce fel de cruce au ovreii și, pe trunchiul alb și neted, crestă cu bărdița steaua lui David. Cu chiu, cu vai – nu-l mai țineau picioarele, era bătrân – ridică într-o noapte la lutărie lemnul cioplit și săpă cu toporul și cazmaua o groapă în lutul înghețat. Potrivi simbolul în gaura pe care-o chinuise, la rădăcina lui depuse banii stricați de rozătoare și bătu bine pământul cu muchia cazmalei…

— În rai au să ți-i primească și pe ăștia, domnu' Grossman. Îar cu cei întregi am să te pomenesc aici, pe pământ…

Se lăsă în pirostrii și rămase așa lungă vreme, fără să ia seama la ger…

13

La sfârșitul lui august 1944, roșcoveții se treziră într-o bună dimineață cu steagul roșu fluturând deasupra primăriei și cu portretul regelui Mihai rupt și aruncat în colbul din fața clădirii. Pe scări, fostul șef al enkavediștilor, acum în uniformă de ofițer cu epoleți de locotenent, dădea niște instrucțiuni unui băietan cu o tobă mică atârnată la gât, în timp ce doi soldați întindeau din interiorul clădirii pe stâlpii și copacii din apropiere niște fire de telefon.

Soarele urcase ca de vreo două sulițe, dar ardea nemilos, calul cu șaua pe el, probabil al ofițerului, legat la conovățul de lângă scări, pirotea, arar încercând, de alfel, fără succes, să ajungă o crenguță din salcâmul prăfuit de alături.

Oamenii, încă năuciți de canonadele mai mult zgomotoase decât periculoase (și frontul din ‘41, și cel de acum ocoliseră satul), se învârteau prin bătături, ba potrivind o jordie clintită din gard, ba alungând găinile scăpate în grădini, făcându-și de treabă, cu alte cuvinte, încremeniră brusc la răpăitul de mitralieră al tobei și ciuliră urechile. Cu glas în schimbare de vârstă, băietanul anunța sătenii:

— Tăt norodul să vie tăt amu la primă… la selsovet pentru adunare. Cine n-a să vie are să ieie pedeapsă! Tăt norodul…

Enkavedistul trânti o înjurătură scurtă și intră în clădire.

Curând se auzi țârâitul telefonului. Soldații stabiliseră legătura. Prin geamul deschis, lumea care începuse să se adune îl putea vedea pe ofițer strigând ceva în pâlnia aparatului și repetând mereu „Tak tocino!”.

Cam într-o oră, piața din fața sovietului sătesc, reintegrat în drepturile strâmbe ale lui 1940, era plină de lume. Din clădire nu ieșea nimeni, locotenentul continua să strige la telefon, soarele se

înfierbânta și mai tare, dar nimeni nu îndrăznea să întrebe ceva. Oamenii păreau paralizați și, probabil, nu doar păreau: din aprilie, cu urechile pline de bubuitul tunurilor, așteptau clipa aceasta, de la care nu așteptau nimic bun…

În sfârșit, enkavedistul aruncă receptorul și ieși pe scări. Își roti privirea severă peste mulțime, tuși și începu să strige iar, ca să fie bine auzit de toți:

— Cetățeni ai satului, vă felicitez cu alungarea moșierilor românești, care v-au ocupat. Amu iar sunteți sovietici, dar nu toți. Cine a sprijinit pe ocupanți va fi pedepsit. Ceilalți, patrioții sovietici, vor face totul pentru front, ca să ucidem hidra fascistă! Trăiască tovarășul Stalin, ura!

Răsună un „ura” destul de anemic.

— Eu nu aud bine! Așa strigați de bucurie?!

Tonul întrebării era prea serios, mulțimea reluă uralele.

— Așa, bine… Peste zece minute are să vie să vă spuie mai multe conducerea voastră!

Într-adevăr, peste puțină vreme, pe drumul ce ducea de la județ coborî o mașină, care-și făcu loc printre oameni și se opri la scara sovietului.

Era un automobil din trofeele armatei, un Opel Kapitän, cu pete verzi de camuflaj, din care sări sprinten un militar fără epoleți, doar cu petlițe albastre, apoi vreo trei civili. Militarul urcă pe treptele clădirii:

— Bun găsit, consăteni! Felicitări…

Abia acum oamenii îl recunoscură: era Piotr Panteleevici cel pierdut. În acești trei ani și ceva se mai împlinise. Proaspăt bărbierit, într-o uniformă îngrijită și cu cizmele lună, amintea de placatele care slăveau invincibila armată sovietică.

Agentul sanitar Tudor, același bărbat pirpiriu despre care nu știa nimeni cu ce se ocupă, sări alături de nou-sosit:

— Trăiască Piotr Panteleevici! Trăiască tovarășul Stalin!

Un bătrân șopti vecinului:

— Azi pe Stalin și pe găinarul ăsta, dar mâine pe cine-ar’ să-l mai pupe-n cur?…

Vecinul se făcu că nu aude.

Președintele îl împinse de pe scară pe entuziastul agent:

— Lui tovarășul Stalin să-i mulțumim! El ne-a eliberat! Iar acum să trecem la treabă. Războiul încă nu s-a terminat. Și deviza noastră din fiecare zi are să fie: „Totul pentru front!”. Nu avem timp de vorbă. Trebuie să știți că guvernul republicii a hotărât să lichideze județele, care erau o formă burgheză, și să înființeze raioane, mai mici, ca puterea sovietică să fie cât mai aproape de oameni. Și satului nostru i-a căzut marea cinste să fie ales ca centru de raion. În fruntea raionului va fi un comitet împlinitor, iar eu, Piotr Panteleevici Avodanov, sunt ales locțiitor al președintelui acestui comitet. Până va veni șeful, eu sunt șeful vostru!

Agentul dădu iar să sară pe scări, dar enkavedistul îl izbi cât colo.

— Vasăzică, totul pentru front! continuă Avodanov. De mâine va veni aici o comisie a comisariatului militar, toți bărbații născuți între anii… De fapt, veți fi anunțați aparte. Tot mâine vor veni reprezentanți ai guvernului și veți afla care este contribuția fiecăruia cu alimente și alte bunuri… Iar acum – la muncă!

Piotr Panteleevici intră împreună cu însoțitorii în clădire, unde câteva femei mai făceau ordine; mulțimea începu să se împrăștie încetul cu încetul. Locotenentul opri câțiva săteni, cu care dispăru în urma șefilor…

Zilele care au urmat au fost ca o furtună cu vârtejuri și grindină pentru sătenii din Roșcoveți. Șefi mari și enkavediști, comisariatul militar și specialiști în construcții de la centru, poduri și beciuri controlate și scuturate, procese sumare în clădirea goală a școlii, rămasă fără învățători, și liste de colaboraționiști urcați în dube și duși neștiut unde… Denunțuri reciproce între vecinii, certați pentru cine știe ce găină ce-a sărit gardul, și lacrimi și hohote de plâns pe treptele fostei primării… Toate acestea într-un ritm nebunesc și neînțeles.

În prima zi, spre seară, Piotr Panteleevici opri mașina în fața bordeiului din Găinari, de unde pornise pe drumul neașteptat de luminos al vieții. Nimeni nu avusese grijă s-o anunțe pe Marița despre ultimele evenimente, iar femeia nu prea dădea de bunăvoie

prin sat.

El deschise larg ușa cam putredă a bordeiului, aștept câteva clipe să-și deprindă ochii cu lumina slabă a unei lămpi ce răspândea în toată încăperea un miros greu de motorină și, pe vechea laiță, câmpul lui de joacă în îndepărtata copilărie, o văzu pe Mariț a cu un copil pe genunchi.

Femeia sări speriată:

— Cine vă trebuie?

Piotr Panteleevici făcu doi pași înainte, se aplecă și luă în brațe copilul, care începu să plângă.

— Adică ăsta-i Pantiușa! A crescut mare…

— Petea! Petiușa! strigă Mariț a și se repezi să-și îmbrățișeze bărbatul.

Acesta evită îmbrățișarea, îi dădu copilul și se așeză pe un taburet la masa plină cu vase nespălate.

— Bine te-am găsit, Mariță. Hai, spune, cum ai dus-o cu românii. Văd că de copil ai avut grijă…

Femeia nu-și putea reveni: că de bucuria revederii, că de faptul că nu o îmbrățișase…

— Nu ești bucuros să ne vezi, Petea?

— Frumos băiatul… De ce n-ai plecat cu el în Rusia? De ce-ai rămas sub ocupație?

Ea îl privea cu ochi mari, fără să înțeleagă. Și începu să plângă.

— Unde-aveam să mă duc? Cu el, de țâță? Să ne prăpădim amândoi? Iaca, trăim și te-am așteptat!

— Și bine-ați făcut. Să mi-l păzești ca pe ochii din cap. Și acuma, povestește-mi. Tot!

Mariț a simți cum o lasă picioarele, se așeză pe marginea laiței și luă copilul în brațe.

— Iaca tata! îi zise ea și copilul repetă:

— Tata! Iaca tata!

— Vorbește?

— Are trei ani, Petea… Și începu să povestească.

…Cum a așteptat măcar o veste de la dânsul până au intrat românii în sat. Cum în aceeași zi au venit cumnatul directorului și nevasta lui Burdujan și au dat-o afară din casă, nici pelincile

copilului nu au lăsat-o să le ia. Burdujanca a și lovit-o… Cum a venit cu copilul în brațe aici, la bordei, cum au dus foame și frig, pentru că bătrânii abia mai suflau și ei, iar cele două surori și fratele mai mic abia mai pridideau cu trasul sapei și căratul uscăturilor din pădure. Cum au chemat-o de vreo trei ori la postul de jandarmi și la primărie să le spună unde se ascunde fostul președinte… Cum au murit în câteva zile amândoi părinții ei și i-au îngropat alături de ai lui… Cum nu se mai știe nimic de fratele Ilie, închis la ocne… și cât ajutor au avut de la părintele Teodosie și de la un prieten de-al lui Petea, Vasile Șchiopu, care le mai aducea câte ceva demâncare, dar pe urmă l-au luat românii pe front… Și Tudor, agentul sanitar, le-a mai dat din când în când câte o găină, le primea și el de la oameni…

— Iaca, așa am trăit, Petea, dar tu îmi scoți ochii că n-am plecat după tine să ne prăpădim amândoi cu mititelul…

Piotr Panteleevici scoase din buzunarul vestonului un carnețel și își notă ceva.

— Și cine zici că te-a mai obijduit?

Marița își mai aminti vreo câteva nume.

Piotr Panteleevici se ridică:

— Trebuie să plec. Am mult de lucru.

Marița se făcu palidă:

— Cum să pleci? N-ai venit acasă?

— Hm…, făcu el. Multe s-au schimbat, Mariță. Acuma sunt șef mare. Cu cât mai mare ajungi, cu atât mai mare-i răspunderea. Nu suntem cununați, nici înscriși la primărie. Eu nu pot răspunde pentru tine. Ai rămas sub ocupație… Un șef mare trebuie să fie curat ca lacrima…

Marița sări în picioare, mai să scape copilul din brațe. Simțea că se sufocă:

— Dar când ai venit din pușcărie, banditule, nu erai șef? Erai ca lacrima? Nu te-am îmbrăcat și te-am adăpat noi, din sărăcia noastră?

Bărbatul zâmbi:

— Pentru cine bandit, pentru cine deținut politic! N-ai grijă, în câteva ziele am să vă mut într-o casă ca lumea, n-are să vă lipsească

nimic!

Femeia se repezi și deschise ușa bordeiului:

— Nu ne trebuie mila ta… Bine că au murit tata și mama și nu știu cu cine m-am legat! Să nu mai calci pragul ăsta!

— Liniștește-te, făcu el împăciuitor. O să-ți treacă, am să fac tot ce-am spus. Dar să ai grijă de băiat, că nu știu ce-ți fac! E al meu!

— Al tău? strigă ea. Tu i-ai dat țâță? Pleacă! Du-te!…

Piotr Panteleevici trezi șoferul și urcă în mașină. Una din problemele noului centru raional Roșcoveți era rezolvată…

14

Era jale mare în sat. Comisia comisariatului militar mobiliză optzeci și patru de bărbați între optsprezece și patruzeci și cinci de ani, care în seara aceleiași zile fură îmbarcați în căruțele rechiziționate de la săteni și expediați la centrul de recrutare, unde aveau să fie trimiși pe front… În lipsa documentelor evacuate de primărie, se apelă la registrele părintelui Teodosie, unde se descoperiră trei cetățeni care-și ascunseseră anul nașterii și urmau să fie înrolați în batalioanele disciplinare. Să fi avut satul o Cassandră, aceasta ar fi strigat că, din cei optzeci și patru, aveau să se întoarcă acasă, la sfârșitul războiului, abia șapte, dar cum asemenea profetă lipsea, toți mobilizații au fost petrecuți cu același potop de lacrimi și durere…

În Armata Roșie, în ‘41, nimeriseră doar opt, iar din aceștia, unul singur se știa că mai trăiește, dar se află într-un spital militar fără o mână și laba unui picior… În Armata Română fuseseră chemați cinci, dar despre soarta lor nu se știa nimic…

Chiar a doua zi după plecarea celor găsiți mai mult sau mai puțin apți de moarte, se puse pe treabă comisia, care scutură podurile și hambarele în numele devizei: „Totul pentru front!”. Și nu mai puține fură lacrimile și bocetele femeilor la întrebarea: „Dar pentru spatele frontului ce rămâne?”.

Zilnic apăreau în Roșcoveți locuitori noi. Cinovnici și șefi pentru instituțiile raionale, toate casele părăsite de refugiați se umpleau în mare grabă, curând gospodăriile mai arătoase trebuiră să-și înghesuie stăpânii ca să primească oaspeți nepoftiți.

În cabinetul său vremelnic din clădirea fostei primării, Piotr Panteleevici instruia constructorii (unul se dădea drept arhitect!) sosiți de la centru în privința situării și aspectului viitoarelor edificii. Părerea lui, mai bine zis, ordinul, era ca toate instituțiile să

fie concentrate într-un spațiu unic, și spațiul trebuia să fie „Dealul Luminăției”, adică Găinarii. Loc liber berechet, nu trebuia dărâmat nimic sau aproape nimic, panorama împrejurimilor – plăcută… Era, de fapt, ceea ce își doreau și constructorii, satul propriu-zis aflându-se pe un teren cam accidentat. Cele câteva bordeie, micul cimitir și dependințele trebuiau mutate, urmând a fi păstrat un singur lăcaș, primul, „pentru istorie și de învățătură generațiilor viitoare”.

(Luând-o înaintea evenimentelor, voi nota că, de fapt, singurele două clădiri ce s-au înălțat – dar au rămas neterminate! – au fost locuințele pentru prim-secretarul și președintele executivului, totul potrivit hotărârii „de sus” de a se renunța la raionul Roșcoveți și altele vreo cinci mai mărunte. Din lipsă de fonduri…)

Constructorii plecară abia pe la prânz și Piotr Panteleevici simți cu toată ființa că nu i-ar strica o masă bună și un pui de somn. Deschise seiful, de unde scoase o sticlă de votcă abia începută, trase direct din sticlă un gât bun, se înfioră când simți licoarea răspândindu-se prin toate vinele și se gândi că șeful acestor constructori este omul – simțea el! – cu care s-ar putea învârti o afacere pe cinste.

Astupă sticla și tocmai își punea chipiul când intră secretara – o adusese cu dânsul:

— Petea…

— Ți-am spus de o sută de ori: la slujbă ori de față cu alții, eu sunt Piotr Panteleevici!

— Bine, bine, Piotr… Te așteaptă de două ceasuri un tip. Zice că ai să te bucuri când ai să-l vezi…

— Cum îl cheamă?

— Nu vrea să spună… Nu-i prea înțolit…

— Bine… Bagă-l încoace!

Secretara zâmbi, îl pișcă tandru de fund și ieși. Peste câteva clipe, în pragul ușii se arătă un bărbat nu prea înalt, tuns chilug, într-un costum și niște încălțări care văzuseră și zile mai bune.

— Servus, Petrache!

Piotr Panteleevici păli. Un singur om putea să i se adreseze astfel. Așa îl saluta demult, demult, câți ani să fi trecut!

— Ilie? parcă întrebă, parcă constată el.

— El, Ilie! strigă bărbatul și sări să-și îmbrățișeze gazda.

Gazda se eschivă, închise ușa, apoi își cuprinse în brațe vizitatorul:

— Frate Ilie! Ai înviat! Bravo, asta mai zic și eu surpriză! Stai jos și povestește! Bei o votcă?

— O votcă? Nu beau, o sug!

Piotr Panteleevici scoase iar sticla din seif:

— Scuzele mele, leat! Mi-au ciordit paharele…

Ilie făcu să dispară dintr-o înghițitură jumătate din conținut:

— Ce să povestesc eu, tu ai ce povesti! Cum a dat 23 august, ne-au liberat pe toți. Așa mai aveam jumătate de an! Ne-au dat bilete de tren unde am vrut, eu am ales Iașii, de acolo, când am văzut cum stau lucrurile, am trecut Prutul. Acasă! Aici m-au ținut vreo câteva zile și mi-au făcut vânt. Cu buzunarele pline de vânt! De câteva zile trăiesc din pomeni. Nici să vrei, că nu ai unde da lovitura! Acasă n-am mai ajuns, am aflat de la oameni despre tine și iată că am aterizat la secretara ta… Bună bucățică ți-ai găsit… Păcat că nu știu rusește… Ce fac ai mei?

— Rău… Taică-tu și maică-ta, să le fie țărâna ușoară… Din băieți ați mai rămas tu cu Ionuț. Vasilică, mai alaltăieri, a fost mobilizat… Lora și cu Greta au murit, celelalte fete trăiesc…

— Ai pus mâna pe Marița, fraiere, aud că ți-a fătat și un prunc! Adică suntem neamuri?

— Marița m-a lăsat… Știi, războiul… Am lipsit trei ani…

— Nu-i nimica, ți-o întoarcem noi… Ai fost pe front?

— Mai rău. Am fost în echipele din spatele frontului. Prindeam dezertori și nu lăsam soldații să fugă din tranșee…

— Mare candriu mai ești! Știi să găsești locul cu mișto!

— Așa să crezi tu! Am ajuns locotenent-major!

— Dar aici cum ai ajuns? Nu știau tovarășii că ai stat la pârnaie?

— Ba tocmai că știau! Am nimicit un polițist! Politica, fraiere!

— Atunci eu ar trebui să-ți fiu șef! Am încasat de două ori mai mult! Le-ai spus și de rusul acela la care i-ai luat gâtul la ocnă? Stai, cum îi zicea…

— Gardienii m-au pus să-l bat. Altfel îmi luau mie gâtul!

— Și le-ai spus?

Piotr Panteleevici simțea că nu i-i tocmai bine. Ilie a fost întotdeauna un mare flecar, asta ar mai lipsi – să-l lase în sat de capul lui, să-și depene amintirile…

— Ilieș, zise el, să mergem, să mâncăm câte ceva și acolo să mai vorbim. Te-au văzut mulți oameni când ai venit?

— Care mulți? Vreo două fame, de la ele am aflat totul… Satul pare pustiu…

— Așa-i. Să mergem. Deocamdată, nu-i bine să te vadă cineva… Încă nu știi, ești nou în țara asta, aici îi cam altfel, al naibii…

În anticameră, secretara se chinuia să învețe dactilografia.

— Liusea, făcu Piotr Panteleevici și mai departe îi spuse ceva rusește. Ilie nu înțelese.

— Fainã gagica. O regulezi tu astă-seară ori o lași lui tetea? De mult n-am mai mirosit pizdă…

Piotr Panteleevici se încreți, dar nu zise nimic…

15

„Ochii care nu se văd…” – mai departe știe bine informatul meu cititor… Cam la asta se gândea Piotr Panteleevici în timp ce mașina îi purta spre locuința lui, aceeași casă a fostului director al școlii.

Nu știu dacă ați observat: zicalele, proverbele, spre deosebire de miturile bazate pe fantezii (sau, mai precis, pe teama animalică de imensitatea și complexitatea Universului și pe încercarea de a-l umaniza cât de cât!), proverbele, zic, au la temelie experiența vieții de zi cu zi și, în majoritatea cazurilor, sunt un bun consilier.

În vâltoarea aiuritoare a ultimilor ani, Piotr Panteleevici uitase și de existența ortacului, și de unele trăsături de caracter ale lui, abia acum începea să înțeleagă că a nimerit într-o situație urâtă de tot și că va fi nevoie de mult efort pentru a găsi o ieșire. Ilie era o bombă cu efect întârziat: știa prea multe. În atmosfera aceasta de suspiciune generală ce domina în noua sa patrie, orice amănunt scăpat din vedere putea fi fatal. Ilie îl putea șantaja. Era de-ajuns ca în cercurile lui suspecte, pentru că nu se îndoia de faptul că aceste cercuri îl vor atrage, să se laude cu trecutul său, ca implicit să iasă la iveală și câte ceva din trecutul fostului tovarăș… Cinici și cruzi erau amândoi, dar Ilie îl întrecea. N-ar fi iertat-o nici pe maică-sa dacă ar fi cerut-o împrejurările…

Trebuia să facă ceva și nu se putea hotărî ce anume. Să-l dea pe mâna enkavedistului? Acesta l-ar fi înfundat în doi timpi, dar dacă… Dacă ar fi încercat să scoată ceva de la dânsul înainte de a-i face de petrecanie? Să scape de dracul și să dea peste tată-su?… Să-l cumpere? Ar fi fost o ieșire, dar cel cumpărat te poate vinde…

Când mașina opri în fața casei, Piotr Panteleevici încă nu hotărâse nimic…

— Lași mașina aici. Ești liber până dimineață, zise el șoferului.

Femeia care-i pregătea bucatele îl așteptase la prânz, masa era

întinsă. Acoperită cu un șervet curat, o bucată de friptură de porc, rumenită în cuptor, acum însă rece, ademenea cu mirosul ei pătrunzător.

— Halești boierește, râse Ilie. Ca la Jilava…

Piotr Panteleevici umplu două păhărele cu rachiu dintr-un clondir pântecos.

— Bine-ai venit, Iliușa.

O vreme mâncară în tăcere.

— Ce ai de gând, frate? Ce planuri ai?

Ilie își umplu paharul. Îl dădu peste cap fără să ciocnească:

— La tribunal, dacă mai ții minte, te-am ajutat eu. Acuma-i rândul tău… Mă aranjezi cumva aici… Pe urmă, mai vedem…

— Și cum vezi tu să te aranjez?

— Ești șef, tu ai cărțile în mână… După câte pricep, aici miroase a lovele. Și, unde sunt lovele, se găsește și de treabă…

— Sanchi… Aici nu-i România… Gherla are să-ți pară Predealul în comparație cu Siberia.

— Și?…

— Ar trebui să te dai la fund o vreme. Până prind eu ceva cheag. Să te bagi la o fabrică, undeva, la centru. Acolo-i lume multă, nu te știe nimeni. Am să-ți dau ceva bani…

— Poate să mă cer la scos sare? Trebuie să aibă și rușii ocne. Nu, Petrică, mâinile mele nu știu să taie scânduri ori să împletească ciorăpei…

— Eu știu atâta: aici n-ai ce te fotografia. Lumea te știe…

— În schimb, nu te prea știe pe tine… Povestea cu spionul cela rus face toate paralele…

Piotr Panteleevici se îngălbeni la față:

— Ei, n-o mai lua și tu așa… Să ne mai gândim… Avem vreme. Hai la Găinari să-ți vezi neamurile. Are să fie totul cum scrie la carte!

Subșeful raionului se urcă la volan.

— Iote, mă! Și asta ai învățat-o, se miră Ilie. Poate să mă duc la făcut drumuri, că prea mă scuturi!

Ortacul nu-i răspunse. Se gândea la hotărârea luată, o cercetă din toate părțile și o aprobă.

Opri Opelul în fața bordeiului. În cel al Pătrunjeilor se vedea lumină.

Marița se mutase totuși în sat, dar nu în casa pe care i-o propusese tatăl copilului. Se aciuase la soția fostului primar, rămasă singură.

— Ia să vedem bordeiașul, nu s-a mai schimbat?

Piotr Panteleevici scăpără un chibrit și aprinse un muc de lumânare lipit pe un colț al mesei. Bordeiul sufla a pustiu, în vatra rece scârțâia un greier. Stăpânul bordeiului se așeză pe un taburet și îl pofti pe Ilie să facă la fel.

— Ei, Iliușa, iată că ne-am întâlnit. Să-ți spun drept, nu visam la așa ceva. Eu mi-am găsit rostul, ți-am explicat cum stau lucrurile, dar tu nu vrei să înțelegi… M-ai amenințat…

— Am fost amândoi ca unul, zâmbi Ilie. Eu ți-am dat partea mea de ajutor când a trebuit, acuma-i rândul tău!

— Pleci tot acuma, cum ți-am zis! Iată aici – și puse pe masă un pachet cu bancnote – ai parale pe vreo jumătate de an…

— Și dacă nu? se interesă Ilie.

— Dacă nu… Știi legea noastră de atunci!…

Piotr Panteleevici scoase din buzunarul de la piept un revolver și îl sprijini de masă.

— Și chiar ai să tragi? râse Ilie.

Fostul ortac ridică din umeri.

În clipa următoare, Ilie răsturnă masa peste fratele lui de fapte.

Glonțul fratelui se opri în tăblia mesei odată cu fulgeratul șișului pe care Ilie îl adânci în pântecele fostului acolit.

Apoi îl înfipse iar, mormăind:

— Și încă o dată, pentru doi ani de sare, și încă o dată, pentru trei ani…

Piotr Panteleevici lunecă la pământ fără să fi înțeles ce se petrece, horcăind de fiecare dată când șișul ortacului îi penetra carnea…

Ilie ridică de pe podele pachetul cu bani, luă revolverul, stinse lumânarea și ieși din bordei cu aerul unui om care vrea să se mai plimbe. Scuipă pe mașina de la motorul căreia mai radia căldură și se întoarse spre ușa larg deschisă a bordeiului:

— Așa-i, frate Petrică, somn ușor. Știai legile noastre, nasolule!

Aruncă o privire spre bordeiul natal, în gemulețele căruia se mai vedea lumină, și o luă pe cărarea de atâtea ori călcată în copilăria de mult trecută…

L-au descoperit a doua zi surorile Mariței și țipetele lor sălbatice s-au auzi până în sat.

Doctorii din fostul centru județean i-au găsit douăsprezece lovituri de cuțit, enkavediștii au descoperit tubul cartușului și glontele din tăblia mesei, ambele corpuri delicte de la revolverul din dotația victimei, mașina neatinsă în fața bordeiului, după care cercetările energice s-au împotmolit. Nici părintele Teodosie, bătut crunt de enkavedist ca să spună dacă știe ceva de la enoriași, nu putu ajuta cu nimic justiția pământească…

Piotr Panteleevici fu înmormântat în același fost centru județean, pe piatra funerară specificându-se că odihnește dedesubt un fost ilegalist și un tovarăș al lui Pavel Tkacenko (mort, de altfel, cu vreo zece ani înaintea condamnării inculpatului Petre Avădanei…).

16

Dacă e să facem abstracție de faptul că în urma lui rămânea un urmaș, un copil de trei ani, dar care nu mai locuia în Găinari, aici se termină *Hronicul Găinarilor* și al dinastiei Avădanilor, Avadonovilor sau Avodanovilor. Iar cronicarul era pe punctul să mulțumească mult răbdătorilor săi cititori și să lanseze în zbor liber manuscrisul „copt în sertar” până în anul de grație 1970 când o întâmplare bizară l-a făcut să revină cu un epilog, ori, mai precis, cu un

Post-Scriptum

Bizareria întâmplării constă în faptul că autorul *Hronicului*, care are idiosincrazie la presa tipărită (ca și la celelalte – în împrejurările actuale!), rătăcind într-o zi prin piață, s-a gândit că nu merită să se întoarcă acasă cu mâna goală. Și, cum la o votcă rece merge de minune o scrumbie bine afumată, pofticiosul autor a cumpărat acel pește auriu. Scrumbia, potrivit datinilor locului, i-a fost ambalată într-o bucată de ziar. Acasă, dezvelind prețioasa gustare creată special pentru și mai prețiosul aperitiv lichid și rece, ochiul cronicarului s-a oprit întâmplător pe câteva litere, care în ansamblu se citeau „Roșcoveți”.

E de la sine înțeles că, învingând aversiunea față de presă, am devorat micul articol, din fericire, aflat întreg anume pe bucata de gazetă ambalaj.

Era o notă informativă despre apropiata comemorare și inaugurarea casei memoriale a unuia dintre primii eroi, căzuți jertfă culacilor și slugoilor acestora în anii de început ai puterii sovietice în Moldova sovietică, și anume șaizeci de ani de la nașterea și douăzeci și cinci de ani de la moartea bravului comunist (fără de

partid) Piotr Panteleevici Avodanov.

Ziarul apăruse de câteva zile și vă imaginați febra de care am fost cuprins până mi s-a dat legătura cu raionul și cu șeful lui. Auzise câte ceva despre mine, știa, în speță, că mai răscolisem câte ceva prin arhivele lor, așa că mă invita pentru a doua zi la comemorarea și inaugurarea pe care nu voiam cu niciun chip să le scap.

În timp ce rupeam din scrumbie și mă înecam sugând din sticla cu licoarea cam încălzită de așteptare, n-am uitat să binecuvântez clipa când am pășit în vacarmul pieței și ideea cu cumpărătura.

În dimineața zilei istorice am debarcat în fața ocârmuirii colhozului „Drumul lui Ilici", unde stăteau parcate câteva „Volgi" de toate culorile, și, modest din fire, am rămas să aștept până vor coborî șțabii să dea start festivităților. Un milițian, posibil ofițer, se îndrepta la sigur spre mine când se dădu de perete ușa de la intrarea principală și o copiliță bine vopsită mă strigă:

— Tovarășe, tovarășe din capitală! Tovarășul prim-secretar v-a văzut pe fereastră și vă poftește înăuntru la sine!

Miliționul schimbă brusc direcția, iar eu, sărind treptele câte două, mă repezii în cabinetul președintelui.

Erau vreo zece oameni, cel puțin vreo cinci nu păreau a ține de colhoz, și mă îndreptai la întâmplare spre unul dintre cei ce stăteau în picioare în jurul biroului:

— Tovarășe prim-secretar, vă mulțumesc pentru invitația…

Îmi întinse mâna vecinul persoanei pe care o vizasem:

— Ba noi vă mulțumim! Nu-i așa? – se adresă el către cei prezenți.

— Așa-i! răspunse corul.

— Nici televiziunea n-a venit… Dar o facem noi și fără ei, nu-i așa?

— Așa…

— Cu alte cuvinte, are cine să oglindească evenimentul. Am citit cărțile dumneavoastră, cred că o să ne prezentați frumos!

În timp ce dădeam mâna cu restul celor prezenți în cabinet, încercam să ghicesc care din cărțile mele le citiseră, pentru că nu aveam publicată niciuna! Dar contau complimentul și atenția.

La un colț al biroului destul de mare pentru un președinte de colhoz stătea, bine făcut și drept ca un brad, un tânăr ofițer cu petlițe de infanterist. Mi se părea cunoscut, dar nu-mi puteam aminti de unde-l știu. Putea să fie de la comisariatul militar al raionului, mi-am zis, apoi mă concentrai asupra celor povestite de prim-secretar. Probabil, continua ceva întrerupt de venirea mea, dar ce anume nu puteam înțelege, prinsesem doar sfârșitul: „…I-au dat la birou o mustrare aspră și l-au pus să plătească cei doi dinți câți îi dezbătuse nebunului, încolo l-au lăsat la locul lui…”. Adunarea râse destul de subțire.

— Ei, se agită brusc secretarul, nu-i vremea? Iată, tovarășe președinte, ceasul tău din perete arată că mai avem cinci minute. Ia să-l vedem pe al meu… Stați, unde-i ceasul meu? Eu îl pun totdeauna pe masă, ca să-l am în față! E un ceas de aur, istoric, mi l-a dăruit Ivan Ivanovici când am împlinit cincizeci de ani!

Se aruncară toți să caute ceasul, care pe podele în patru labe, care răvășind hârtiile de pe birou.

— Nu-i, făcu președintele colhozului cu glas sfârșit.

— Ei, iată! Se vede că l-am uitat acasă. Că eu îl pun totdeauna pe masă, chiar și când mănânc… Așa mi-i obiceiul… Dar hai să mergem, poporul așteaptă, nu-i așa?…

Cărarea ce ducea spre Găinari era acuma drum, și încă bine umblat. Bordeiul nu se vedea, era acoperit cu o pânză uriașă. În fața lui, pe o mică arie pavată cu dale de gresie, aștepta un microfon agățat de un suport înalt, restul cătunului nu se vedea, era separat de memorial cu un gard, judecând după aspect – provizoriu.

Costișa din spatele bordeiului era plină de lume, îmbrăcată de sărbătoare. În primul rând, în cămăși albe cu cravate roșii la gât, un șir de pionieri, care, de cum opriră mașinile, începură să cânte: „Mulți ani trăiască!”, dar, ca la un semnal al cuiva, încetară și trecură fără pauză la imnul țării.

Președintele colhozului invită oaspeții pe dalele bine măturate și se apropie de microfon.

Îl apucă cu amândouă mâinile, îl ciocăni ca să se convingă că funcționează:

— Stimați consăteni! Iată, au venit oaspeți din toate părțile ca să

cinstească memoria unui simplu sătean din rândurile noastre, care s-a jertfit pentru biruința socialismului științific. (La ultimul cuvânt, se opri și privi vinovat-întrebător spre secretar. Acesta îl aprobă cu un semn din cap.) Culacii și alți dușmani ai puterii sovietice nu l-au iertat și, iată, azi se împlinesc douăzeci și cinci de ani de la moartea lui. Cu această ocazie, i-am făcut muzeu din bordeiul în care s-a născut și să-l rugăm pe prim-secretarul raionului nostru să-l dezvelească și să ne spună câteva cuvinte.

Se întoarse spre secretar și îi întinse un capăt de frânghie ridicat de jos.

Secretarul se apropie de microfon, tuși:

— Apoi să fie într-un ceas bun, nu-i așa? și trase de frânghie.

Pânza lunecă lin de pe bordei, o rafală de vânt o dădu la o parte, acoperind câțiva pionieri, și, în timp ce corul intona „Mulți ani trăiască!", în fața oaspeților apăru un perete alb, din tuf vulcanic adus din Armenia, cu o ușă din mesteacăn de Karelia în centru și cu o stelă din labradorit trandafiriu, la baza căreia stătea culcat un ciobănesc german sculptat în granit, alături de două găini fără capete, turnate în aluminiu, străjuind construcția din locul unde cândva se afla o uriașă tufă de măceș – curul-boului, cum i se spune în sat.

Deși lumea adunată în spatele memorialului nu vedea mare lucru, aplauzele și uralele tunară să umple văile.

Secretarul ciocăni și el microfonul, ceru liniște și scoase din buzunar hârtiile la care trudiseră în ajun subalternii:

— Dragi roșcovețeni! Azi Piotr Panteleevici, nu-i așa, …

Profitând de faptul că ușa muzeului era întredeschisă, am crezut că e bine să văd interiorul până la înghesuiala ce avea numaidecât să urmeze și mă strecurai înăuntru. Cele văzute întreceau toate așteptările. Pereții din tuf bej, cuptorul din gresie cafenie, masa și laița din marmură cenușie, adusă special pentru scările casei de cultură a colhozului, iar vatra și hornul cuptorului – din marmură neagră. Deasupra laiței, răstignită pe perete, se găsea cămașa celui comemorat, străpunsă în douăsprezece locuri de cuțitul criminal și stropită de sânge, iar pe masă, într-o cutie de plastic – tubul cartușului și glontele care, din păcate, nu-l atinsese pe dușmanul de

clasă asasin. Impresiona faptul că cele mai multe obiecte expuse erau autentice sau de epocă: și vadra de lemn, și copaia în care era scăldat și legănat pruncul, și țolișoarele de pe cuptor și laiță, și portretul lui Brejnev, decupat din revista „Ogoniok”, lipit deasupra mesei și încadrat de un prosop brodat. Excepție făceau doar scaunele, de la fabrica de mobilă numărul doi din capitală, și cămașa, de la întreprinderea „Confecții” din Tiraspol. Posibil că și sucul de roșii de pe cămașă…

Am ieșit din bordeiul-memorial copleșit de tot felul de sentimente. Și am ieșit la vreme: secretarul îi dădea cuvântul ofițerului ce mi se păruse cunoscut:

— …locotenentului-major Pantelei Petrovici Avodanov, fiul celui pe care l-am omagiat azi.

Tânărul ofițer se apropie de microfon, îmbujorat de timiditate și de aplauzele ce-l împiedicau să vorbească, își îndreptă vestonul un pic cam scurt și, în sfârșit, prinse momentul de liniște:

— Iubiți consăteni ai mei și ai lui tata! Vă mulțumesc din toată inima…

Nu i-am putut urmări mai departe cuvântarea: din buzunarul pantalonilor de paradă, cu vipușcă îngustă, îi atârna, la vederea oricui, licărind jucăuș și viu în razele fierbinți ale soarelui, un lănțișor de aur, din acelea ce se prind, de obicei, la ceasornicele de buzunar…

Am ignorat banchetul planificat pentru finalul festivităților și am alergat să prind orice mijloc de transport spre casă, ca să pot scrie acest „Post-scriptum” intermediar, pentru că istoria dinastiei celui ce a întemeiat Găinarii nu avea sfârșit și, cu siguranță, nu se va sfârși niciodată!

Sau, cel puțin, până în anul de grație 2006, când voi încredința tiparului prezentul *Hronic*…

Sfârșit